

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ ΙΧΘΥΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ»**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για
τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των
μαθητών.»**

Χρυσάνθη Κανουλά

ΒΟΛΟΣ 2024

UNIVERSITY OF THESSALY

**DEPARTMENT OF ICHTHYOLOGY AND AQUATIC ENVIRONMENT AND
DEPARTMENT OF SPECIAL EDUCATION**

JOINT POSTGRADUATE PROGRAMME

“EDUCATION FOR SUSTAINABILITY AND THE ENVIRONMENT”

JOINT POSTGRADUATE MASTER’S THESIS

**“Secondary school teachers’ perceptions of the impact of climate change
on students’ mental health”**

Chrysanthi Kanoula

VOLOS 2024

© ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, Έτος 2024. Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (Μ.Δ.Ε.), η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: Εκπαίδευση για την Αειφορία και το Περιβάλλον και τα λοιπά αποτελέσματα αυτής αποτελούν συνιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης και αναπαραγωγής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, όπου εκπονήθηκε η Μ.Δ.Ε. καθώς και τον Επιβλέποντα Καθηγητή και την Επιτροπή Αξιολόγησης.

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Καφένια Μπότσογλου, Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, **Επιβλέπουσα**.

Στεριανή Ματσιώρη, Καθηγήτρια, Τμήμα Γεωπονίας Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, **Μέλος**.

Ρουσσάκης Ιωάννης, Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Εκπαιδευτικών Σπουδών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, **Μέλος**.

Αφιέρωση

Αυτή η εργασία και η ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού μου, αφιερώνονται στους γονείς μου, που ενώ δεν βρίσκονται πια κοντά μου, η αγάπη και οι αξίες που μου δίδαξαν παραμένουν ζωντανές μέσα μου και καθοδηγούν τα βήματά μου.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω την ειλικρινή μου ευγνωμοσύνη στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Μπότσογλου Καφένια, για την άψογη καθοδήγηση και την αμέριστη υποστήριξή της καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης αυτής της διπλωματικής εργασίας. Η οργανωτικότητα, η άμεση ανταπόκρισή της σε κάθε ζήτημα και οι πολύτιμες υποδείξεις της αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες για την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον σύζυγό μου, Αλέξανδρο, και τα δύο μας παιδιά, Ύρια και Πέννυ, για την αστείρευτη υπομονή, την κατανόηση και την αμέριστη αγάπη τους, που αποτέλεσαν πηγή δύναμης και έμπνευσης σε όλη αυτή τη διαδρομή.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά τους φίλους μου, Μιχάλη και Γιώργο, για την πολύτιμη βοήθειά τους και τις εποικοδομητικές συμβουλές τους που συνέβαλαν σημαντικά στην ολοκλήρωση αυτής της εργασίας.

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στην εξέταση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών, αναδεικνύοντας τη σημασία του ρόλου τους σε αυτό το πλαίσιο. Η κλιματική αλλαγή αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό κοινωνικό κίνδυνο και επηρεάζει διάφορους τομείς της ανθρώπινης ζωής, συμπεριλαμβανομένης της ψυχικής υγείας. Οι μαθητές στα σχολεία αντιμετωπίζουν όλο και περισσότερες προκλήσεις όσον αφορά την ψυχική τους ευημερία, με την αυξανόμενη ανησυχία για το μέλλον του πλανήτη να προκαλεί αυξημένο άγχος και ανασφάλεια.

Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας των μαθητών και στη διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, μπορούν να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και να παρέχουν στρατηγικές αντιμετώπισης του άγχους και της κατάθλιψης. Παρ' όλα αυτά, ελάχιστες μελέτες στη χώρα μας έχουν εξετάσει πώς ακριβώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται αυτές τις επιπτώσεις και πώς αντιδρούν σε αυτές στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής τους δράσης.

Ευελπιστούμε η ερευνητική εργασία να φανεί χρήσιμη στη μελέτη αυτού του φαινομένου και να ενισχύσει τη βιβλιογραφία και την έρευνα επ' αυτού. Εξετάζοντας τις απόψεις των εκπαιδευτικών και την αντίληψή τους για την επίδραση της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών, προσπαθούμε να επιτύχουμε αυτόν τον στόχο. Μέσω συνεντεύξεων και ποιοτικής ανάλυσης δεδομένων, επιδιώκουμε να αναδείξουμε τη σημασία του ρόλου των εκπαιδευτικών στη διαχείριση αυτών των προκλήσεων και να προτείνουμε βελτιωμένες πρακτικές για την αντιμετώπισή τους. Στόχος μας είναι να

συμβάλουμε στη διαμόρφωση μιας πιο ολιστικής και αποτελεσματικής προσέγγισης στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών, προωθώντας την ανάπτυξη προσαρμοσμένων προγραμμάτων υποστήριξης για τους μαθητές. Αναμένουμε ότι η έρευνά μας θα παράξει σημαντικές ενδείξεις για την κατανόηση των αναγκών και των ανησυχιών των εκπαιδευτικών σχετικά με την ψυχική υγεία των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή. Με βάση αυτές τις ενδείξεις, θα είμαστε σε θέση να προτείνουμε συγκεκριμένες δράσεις και πολιτικές που θα συμβάλουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής πρακτικής και την προστασία της ψυχικής υγείας των μαθητών. Έχοντας αναδείξει μια σειρά προτάσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν, αναμένουμε ότι η έρευνά μας θα έχει άμεση εφαρμογή και θα συμβάλει στη δημιουργία πιο υγιών και υποστηρικτικών σχολικών περιβαλλόντων που θα προωθούν την ευημερία και την ανάπτυξη των μαθητών σε αυτήν την εποχή της κλιματικής αλλαγής.

Λέξεις – Κλειδιά: Κλιματική αλλαγή, Ψυχική υγεία μαθητών, Οικολογικό άγχος
Αντιλήψεις εκπαιδευτικών, Περιβαλλοντική εκπαίδευση.

Abstract

The present study focuses on examining secondary education teachers' perceptions regarding the impacts of climate change on students' mental health, highlighting the importance of their role in this context. Climate change represents a significant social risk and affects various aspects of human life, including mental health. Students in schools face increasing challenges concerning their mental well-being, with growing concerns about the planet's future leading to heightened anxiety and insecurity.

Teachers play a crucial role in supporting students' mental health and managing the impacts of climate change. Through the educational process, they can raise awareness among students about the effects of climate change and provide coping strategies for anxiety and depression. However, few studies in our country have specifically examined how teachers perceive these impacts and how they respond to them within their educational practice.

We hope that this research will prove useful in studying this phenomenon and enhance the literature and research in this area. By examining teachers' views and perceptions of the impact of climate change on students' mental health, we aim to achieve this goal. Through interviews and qualitative data analysis, we seek to highlight the importance of teachers' roles in managing these challenges and propose improved practices for addressing them. Our aim is to contribute to the formation of a more holistic and effective approach to addressing the impacts of climate change on students' mental health, promoting the development of tailored support programs for students.

We anticipate that our research will provide significant insights into understanding the needs and concerns of teachers regarding students' mental health in relation to climate

change. Based on these insights, we will be able to suggest specific actions and policies that will contribute to improving educational practices and protecting students' mental health. Having highlighted a range of proposals for addressing the emerging problems, we expect that our research will have immediate applicability and will contribute to creating healthier and more supportive school environments that promote the well-being and development of students in this era of climate change.

Keywords: Climate change, Students' mental health, Eco-anxiety, Teachers' perceptions, Environmental education.

Περιεχόμενα

Περίληψη	vii
Abstract	ix
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΕΝΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ.....	3
2.1 Καιρός – Κλίμα Μία ιστορική αναδρομή.....	5
2.2 Ορισμός της κλιματικής αλλαγής	9
2.3 Αιτίες κλιματικής αλλαγής.....	11
2.4 Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των ανθρώπων	14
3 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ	17
3.1 Οικολογικό άγχος.....	19
3.1.1 Το οικολογικό Άγχος και οι Πολλαπλές Διαστάσεις του	20
3.2 Ψυχολογία οικολογικού άγχους.....	22
3.3 Εκπαίδευση οικολογικού άγχους	28
3.4 Συνέπειες της κλιματικής αλλαγής για την ψυχική υγεία: αύξηση άγχους, κατάθλιψης, κ.α	29
3.5 Ανάλυση των μηχανισμών που συνδέουν την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των μαθητών – εφήβων.....	31
3.6 Επιπτώσεις του κλιματικού αγώνα στην ψυχο-κοινωνική ευημερία των νέων	36
4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ.....	40
4.1 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις στην ψυχική υγεία	44
4.2 Ο ρόλος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.....	48
4.3 Βασική στοχοθεσία των περιβαλλοντικών προγραμμάτων.....	52
4.4 Διδακτικές προσεγγίσεις	56
4.5 Μέθοδοι βελτιστοποίησης των περιβαλλοντικών προγραμμάτων	59
4.6 Ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση	62
4.7 Ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις και προγράμματα ενίσχυσης της ανθεκτικότητας	65

4.8	Οικοθεραπεία και έφηβοι	68
5	ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ, ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ	75
6	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	78
6.1	Ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών: μέθοδοι απομαγνητοφώνησης και ανάλυσης ποιότητας	80
6.1.1	Ποιοτική ανάλυση των δηλώσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών	84
6.1.2	Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για την επαφή παιδιών – φύσης στο σχολείο	96
6.1.3	Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τις οικοθεραπευτικές μεθόδους στο σχολείο ...	106
7	ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	109
7.1	Σύνοψη βασικών ευρημάτων	116
7.2	Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες και εκπαιδευτικές πρακτικές	119
8	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	123
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	145
	Πίνακας 1. Θεματικές ενότητες και κωδικοποίηση	88
	Πίνακας 2. Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών	101

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά και πολυδιάστατα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας σήμερα. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής εκτείνονται πέρα από το φυσικό περιβάλλον, επηρεάζοντας επίσης την ανθρώπινη υγεία, και συγκεκριμένα την ψυχική υγεία. Η ψυχική υγεία των μαθητών στα σχολεία αποτελεί ανησυχία μεγάλης κλίμακας, με πολλούς νέους να αντιμετωπίζουν διάφορες μορφές άγχους, κατάθλιψης και άλλων ψυχικών προβλημάτων. Ως εκ τούτου, η κατανόηση του πώς η κλιματική αλλαγή επηρεάζει την ψυχική υγεία των μαθητών και η ανάγκη για αντιμετώπιση από την πλευρά των εκπαιδευτικών είναι θέματα που απαιτούν άμεση προσοχή και έρευνα.

Οι εκπαιδευτικοί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας των μαθητών. Μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, έχουν τη δυνατότητα να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία και να προσφέρουν στρατηγικές αντιμετώπισης και αντιμετώπισης του άγχους και της κατάθλιψης που μπορεί να προκαλέσει. Ωστόσο, παρά τον σημαντικό αυτόν ρόλο, ελάχιστες μελέτες έχουν εξετάσει πώς ακριβώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται αυτές τις επιπτώσεις και πώς αντιδρούν σε αυτές στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής τους δράσης.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στην εξέταση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Μέσω συνεντεύξεων και ποιοτικής ανάλυσης των δεδομένων, θα εξεταστεί η προοπτική των εκπαιδευτικών και ο ρόλος τους στην αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Από την έρευνα αυτή αναμένεται να προκύψουν

σημαντικά ευρήματα που θα συμβάλουν στη βελτίωση της παιδαγωγικής πρακτικής και στην ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων υποστήριξης για τους μαθητές.

Επιπλέον, η κατανόηση των απόψεων και των προσδοκιών των εκπαιδευτικών θα μπορούσε να οδηγήσει σε πιο προσαρμοσμένες εκπαιδευτικές πρακτικές που θα λαμβάνουν υπόψη τις συνθήκες του σύγχρονου κόσμου και τις ανάγκες των μαθητών.

Μέσα από την προσέγγιση αυτή, η έρευνά μας επιδιώκει να προωθήσει τη συζήτηση γύρω από την ανάγκη ενίσχυσης της ψυχο-εκπαιδευτικής δράσης στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος, προσφέροντας ουσιαστικές προτάσεις για την ανάπτυξη προγραμμάτων και πρωτοβουλιών που θα συμβάλουν στην προστασία και την προαγωγή της ψυχικής υγείας των μαθητών σε αυτό το νέο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής.

Η δομή της εργασίας περιλαμβάνει τη διατύπωση ερευνητικών ερωτημάτων, τη διεξαγωγή συνεντεύξεων, την παράθεση βιβλιογραφίας και την ανάλυση ποιοτικών αποτελεσμάτων από ερωτηματολόγια. Κάθε μέρος της έρευνας συμβάλλει στην κατανόηση του θέματος και στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες και ευρήματα.

Σημαντική για την περάτωση της εργασίας είναι η βιβλιογραφία. Η διαδικασία εντοπισμού της βιβλιογραφίας επιτυγχάνεται με την αναζήτηση πηγών από ακαδημαϊκές βάσεις δεδομένων, βιβλιοθήκες και άλλες πηγές όπως ο τύπος, το διαδίκτυο κα. Σε δεύτερο στάδιο γίνεται η αξιολόγηση αυτών σε σχέση με το δικό μας ερευνητικό πλαίσιο και των θεμάτων που θέλουμε να αναλύσουμε. Τέλος γίνεται η ομαδοποίηση των πηγών βάσει του δικού μας ενδιαφέροντος και ερευνητικού σκοπού.

2 ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΕΝΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους και πιο σύνθετους κοινωνικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα σήμερα. Η μεταβολή των κλιματικών συνθηκών δεν επηρεάζει μόνο το φυσικό περιβάλλον, αλλά έχει εκτεταμένες και βαθιές επιπτώσεις σε κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο. Η κλιματική αλλαγή αναδιαμορφώνει την καθημερινή ζωή, επηρεάζοντας τις ανθρώπινες κοινότητες, την υγεία, τις υποδομές και την οικονομική σταθερότητα. Δημιουργώντας έτσι ένα ντόμινο αλληλένδετων επιπτώσεων σε πολλαπλά επίπεδα.

Επιπτώσεις στο Περιβάλλον: Ως πρώτες σε αυτή την επαναλαμβανόμενη αλυσίδα δράσεων, παρατηρούνται οι επιπτώσεις στο περιβάλλον. Η κλιματική αλλαγή οδηγεί σε δραστικές αλλαγές στο φυσικό περιβάλλον. Οι αυξανόμενες θερμοκρασίες προκαλούν το λιώσιμο των πάγων στους πόλους και την άνοδο της στάθμης της θάλασσας, απειλώντας παράκτιες περιοχές και νησιωτικά κράτη. Οι αλλαγές στα μοτίβα βροχόπτωσης οδηγούν σε πιο συχνές και έντονες πλημμύρες και ξηρασίες, επηρεάζοντας τη γεωργία και την παροχή πόσιμου νερού. Η απώλεια βιοποικιλότητας και η καταστροφή οικοσυστημάτων έχουν επίσης μακροπρόθεσμες συνέπειες για την υγεία και την ευημερία των ανθρώπων (Reddy, 2014; Harrington, 1987).

Κοινωνικές Επιπτώσεις: Αμέσως μετά αφού βάλλεται ο άνθρωπος, επηρεάζεται η συμπεριφορά του και κατά συνέπεια αυτό διαφαίνεται στην κοινωνία. Οι κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι εκτεταμένες και συχνά ανισομερώς κατανομημένες. Οι φτωχότερες κοινότητες και οι ευάλωτοι πληθυσμοί επηρεάζονται δυσανάλογα, καθώς διαθέτουν λιγότερους πόρους για να προσαρμοστούν στις αλλαγές και να αντιμετωπίσουν τις καταστροφές. Η κλιματική μετανάστευση γίνεται ολόένα και

πιο συχνό φαινόμενο, καθώς οι άνθρωποι αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους λόγω των αυξανόμενων κινδύνων από φυσικές καταστροφές (Charlson et al., 2021; Willox et al., 2013).

Επιπτώσεις στην Υγεία: Η πίεση που ασκείται στον άνθρωπο εξαιτίας του αντίκτυπου των συνεπειών, επηρεάζει ακόμα σοβαρά την υγεία του. Οι ακραίες θερμοκρασίες συνδέονται με αυξημένα περιστατικά θερμοπληξίας και άλλων θερμικών ασθενειών. Οι αλλαγές στα μοτίβα των καιρικών συνθηκών συμβάλλουν στην εξάπλωση των λοιμωδών νόσων, καθώς τα έντομα-φορείς, όπως τα κουνούπια, επεκτείνονται σε νέες περιοχές. Οι φυσικές καταστροφές προκαλούν επίσης τραυματισμούς και απώλειες ζώων, ενώ η ψυχολογική πίεση και το άγχος από τις συνεχείς καταστροφές επιβαρύνουν την ψυχική υγεία των ατόμων (Haines, Kovats, Campbell-Lendrum, & Corvalan, 2006; Lawrance, Thompson, Vay, Page, & Jennings, 2022).

Οικονομικές Επιπτώσεις: Συνεχίζοντας τις παρατηρήσεις μας σε αυτό το αλυσιδωτό «domino effect» αναγνωρίζουμε τις επιπτώσεις στην οικονομία. Η οικονομία παγκοσμίως επηρεάζεται σημαντικά από την κλιματική αλλαγή. Οι φυσικές καταστροφές προκαλούν τεράστιες οικονομικές απώλειες, τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και σε επίπεδο παραγωγής. Η γεωργία, που είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στις κλιματικές μεταβολές, υφίσταται σοβαρές ζημιές, επηρεάζοντας την τροφική ασφάλεια και οδηγώντας σε αυξήσεις των τιμών των τροφίμων. Επιπλέον, η ανάγκη για επενδύσεις σε υποδομές προσαρμογής και μετριασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής ασκεί πίεση στους εθνικούς προϋπολογισμούς και τις διεθνείς οικονομίες (Trenberth, 2018; Masih 2010).

Πολιτικές και Διεθνείς Επιπτώσεις: Φυσικά οι μεταβολές στην οικονομία επηρεάζουν άμεσα την πολιτική δράση και τις διεθνείς σχέσεις. Η αυξανόμενη ζήτηση για φυσικούς πόρους, όπως το νερό και η γη, μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις και πολιτική αστάθεια. Οι χώρες που είναι περισσότερο εκτεθειμένες στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής απαιτούν μεγαλύτερη διεθνή βοήθεια και υποστήριξη για την προσαρμογή τους, δημιουργώντας νέες δυναμικές στις διεθνείς σχέσεις και την πολιτική (Levy, Sidel, & Patz, 2017; Yew & Yew 2020).

Συμπερασματικά θα λέγαμε, πως η κλιματική αλλαγή είναι ένας κοινωνικός κίνδυνος που απαιτεί παγκόσμια συνεργασία και άμεση δράση. Η ανάγκη για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, η προώθηση βιώσιμων πρακτικών και η προσαρμογή στις νέες κλιματικές συνθήκες είναι ζωτικής σημασίας. Μόνο μέσω συντονισμένων προσπαθειών μπορούμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον και να διασφαλίσουμε την ευημερία των ανθρώπινων κοινοτήτων σε όλο τον κόσμο.

2.1 Καιρός – Κλίμα Μία ιστορική αναδρομή

Ο «φυσικός» καιρός περιγράφεται ως η βραχυπρόθεσμη κατάσταση και μεταβολή της ατμόσφαιρας σε έναν συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, η οποία προσδιορίζεται από φυσικές ατμοσφαιρικές παραμέτρους όπως η ηλιακή ακτινοβολία, η θερμοκρασία, η υγρασία, η πίεση, και η ταχύτητα και διεύθυνση του ανέμου. Μπορεί να περιλαμβάνει διάφορα επικίνδυνα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως ανεμοστρόβιλους, ραγδαίες καταιγίδες και καύσωνες (Bengtsson, 2010; Taylor 1991).

Ο όρος «χημικός» καιρός αναφέρεται στη βραχυπρόθεσμη (λιγότερο από 2 εβδομάδες) κατάσταση και μεταβολή της χημικής σύνθεσης της ατμόσφαιρας (Kump, Brantley, & Arthur, 2000; Pearman, 1991).

Ο «βιολογικός» καιρός χαρακτηρίζεται από τη βραχυπρόθεσμη κατάσταση και μεταβολή των συγκεντρώσεων βιοαεροζόλ, όπως η αλλεργιογόνος γύρη και τα σπόρια μυκήτων (Agrawal, & Gopal, 2014).

Μεταξύ του «φυσικού», «χημικού» και «βιολογικού» καιρού υπάρχουν πολλές αλληλεπιδράσεις. Ο πρώτος επηρεάζει τις εκπομπές, τις μεταφορές, τις χημικές και ατμοσφαιρικές διεργασίες, ενώ ο δεύτερος επηρεάζει τη μετεωρολογία ως αερόλυμα, επηρεάζοντας την ηλιακή ακτινοβολία, τη νεφοκάλυψη, τις κατακρημνίσεις, την ταχύτητα του ανέμου, τη σχετική υγρασία και γενικά τη σταθερότητα της ατμόσφαιρας (Brantley et al., 2011).

Ο «φυσικός» καιρός επηρεάζει τον «βιολογικό», καθορίζοντας την αναπαραγωγή φυτών και μυκήτων και κατά συνέπεια τις εκπομπές γύρης και σπορίων, καθώς και τη μεταφορά τους στην ατμόσφαιρα, τη διάχυση και την εναπόθεσή τους. Οι μεταβολές στους μετεωρολογικούς παράγοντες επηρεάζουν σημαντικά την παραγωγή αεροαλλεργιογόνων, με αλλαγές στον χρόνο και τη διάρκεια της περιόδου της γύρης, η οποία με τη σειρά της επηρεάζει την επιδείνωση και τη σοβαρότητα διαφόρων αλλεργικών παθήσεων (Taylor 1991; Agrawal, & Gopal, 2014).

Ο «χημικός» καιρός επίσης επιδρά στον «βιολογικό» καιρό, προκαλώντας ποσοτικές και ποιοτικές αλλαγές στην περιεκτικότητα των βιοαεροζόλ, όπως η γύρη, αυξάνοντας το αλλεργιογόνο φορτίο και τη βιοδιαθεσιμότητά τους (Klein et al., 2012; Agrawal, & Gopal, 2014).

Το κλίμα και η έννοιά του: Ο καιρός αλλάζει από τη μια μέρα στην άλλη, γεγονός που εκδηλώνεται ως διακύμανση της θερμοκρασίας, των κατακρημνισμάτων, του ανέμου και των νεφώσεων. Εάν μελετήσουμε τον καιρό για πολλά χρόνια, γίνεται αντιληπτό ένα σταθερό μοτίβο: οι χειμώνες είναι κρύοι με χιόνι και παγετό, τα καλοκαίρια είναι ζεστά και η βροχόπτωση τον Ιούνιο είναι περίπου ίδια με αυτή το Νοέμβριο. Αυτό το καιρικό μοτίβο που επαναλαμβάνεται για χρόνια συνιστά το κλίμα μιας συγκεκριμένης περιοχής.

Τα διάφορα μέρη του κόσμου χαρακτηρίζονται από διαφορετικά κλίματα. Στις περιοχές του ισημερινού ο καιρός είναι πάντα ζεστός και συνήθως υγρός. Οι έρημοι είναι ξηρές και οι πολικές περιοχές ψυχρές. Η διαφοροποίηση των κλιματικών περιοχών οφείλεται εν μέρει στην επίδραση του Ήλιου που ακτινοβολεί πιο έντονα στους τροπικούς από οπουδήποτε αλλού και εν μέρει στον τρόπο με τον οποίο μεταφέρεται η ηλιακή θερμότητα μακριά από τον ισημερινό μέσω της ατμόσφαιρας και των ωκεανών. Εάν η Γη δε διέθετε ατμόσφαιρα ή ωκεανούς, πιθανό να μην υπήρχαν κλίματα (Luhr, 2007; Beer, Mende, & Stellmacher, 2000).

Οι κλιματικές ζώνες: Η Γη χωρίζεται σε διαφορετικές περιοχές με βάση το κλίμα τους, σύμφωνα με τους επιστήμονες. Ο Αριστοτέλης δημιούργησε το πρώτο σύστημα ταξινόμησης, βασισμένο στην γωνία που σχηματίζουν οι ακτίνες του ήλιου με τον ορίζοντα. Έτσι, διακρίθηκαν τρεις ζώνες: η θερμή, η εύκρατη και η πολική, οι οποίες οριοθετούνται από τους Τροπικούς του Καρκίνου και του Αιγόκερω, καθώς και από τον Αρκτικό και τον Ανταρκτικό Κύκλο. Σήμερα, οι κλιματικοί χάρτες απεικονίζουν πολύ περισσότερες ζώνες, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο το γεωγραφικό πλάτος, αλλά και το υψόμετρο και την απόσταση από τη θάλασσα. Οι περιοχές στο εσωτερικό των ηπείρων παρουσιάζουν διαφορετικό κλίμα από τα νησιά που βρίσκονται στο ίδιο γεωγραφικό

πλάτος, ενώ τα βουνά έχουν ψυχρότερο και υγρότερο κλίμα σε σχέση με τις γειτονικές πεδινές περιοχές (Luhr, 2007; Beer et al., 2000).

Ιστορική αναδρομή: Ο πλανήτης μας βιώνει μια διαρκή μεταβολή του κλίματός του, η οποία εκτείνεται σε μεγάλες χρονικές περιόδους. Αυτές οι μεταβολές φέρνουν αλλαγές στα μετεωρολογικά πρότυπα. Η Γη έχει περάσει από θερμότερες και ψυχρότερες περιόδους στο παρελθόν, οφειλόμενες σε φυσικά αίτια και καταστροφικά γεγονότα. Μόνο τα τελευταία 650.000 χρόνια, η Γη έχει βιώσει επτά κύκλους παγετώνων που προχώρησαν και υποχώρησαν. Ο τελευταίος κύκλος έληξε πριν από 7.000 χρόνια, σηματοδοτώντας την έναρξη της σύγχρονης κλιματικής περιόδου και της ανάπτυξης του ανθρώπινου πολιτισμού (Petit et al., 1999; Imbrie, & Imbrie, 1980).

Σήμερα, παρατηρείται αύξηση της μέσης παγκόσμιας θερμοκρασίας. Η αύξηση αυτή, ωστόσο, δεν είναι ομοιόμορφη σε όλες τις περιοχές της Γης, καθώς κάποιες περιοχές γίνονται ψυχρότερες. Η τρέχουσα αύξηση της θερμοκρασίας οφείλεται σε διάφορους παράγοντες. Η επιστημονική κοινότητα συμφωνεί σε μεγάλο βαθμό ότι η ενίσχυση του φαινομένου του θερμοκηπίου παίζει σημαντικό ρόλο. Το φαινόμενο αυτό προκαλείται από την απελευθέρωση αερίων, όπως το διοξείδιο του άνθρακα, κατά την καύση ορυκτών καυσίμων (κάρβουνου, πετρελαίου και φυσικού αερίου) (Luhr, 2007).

Η μέτρηση της αύξησης της θερμοκρασίας της Γης αποτελεί μια πρόκληση, καθώς η μεταβολή είναι μικρή. Η καταγραφή της θερμοκρασίας πραγματοποιείται με τρεις τρόπους (Holdridge, 2001; Thorne, Lanzante, Peterson, Seidel, & Shine, 2011).

Μετεωρολογικοί σταθμοί: Στην επιφάνεια της Γης υπάρχουν περίπου 10.000 μετεωρολογικοί σταθμοί που καταγράφουν τη θερμοκρασία τουλάχιστον δύο φορές την ημέρα. 7.000 επιπλέον σταθμοί λειτουργούν πάνω σε πλοία (Kharin & Zwiers, 2000).

Μετεωρολογικά αερόστατα: Τα αερόστατα αυτά μετρούν τη θερμοκρασία και την πίεση του αέρα σε διαφορετικά υψόμετρα. Η γνώση της πίεσης τόσο στην επιφάνεια όσο και σε ένα συγκεκριμένο ύψος επιτρέπει τον υπολογισμό της θερμοκρασίας σε αυτό το ύψος με ακρίβεια (Kharin & Zwiers, 2000; Snyder, 2016).

Δορυφόροι: Δορυφόροι σε τροχιά παρακολουθούν τη θερμοκρασία της ατμόσφαιρας σε ύψη άνω των 2 χιλιομέτρων (Snyder, 2016).

Τα πιο αξιόπιστα δεδομένα δείχνουν ότι η μέση παγκόσμια θερμοκρασία αυξήθηκε κατά περίπου $0,6^{\circ}\text{C}$ από τα τέλη του 19ου αιώνα έως το 2000. Η τρέχουσα εκτίμηση προβλέπει αύξηση της μέσης θερμοκρασίας κατά περίπου $1,7^{\circ}\text{C}$ ανά 100 χρόνια (Luhr, 2007; Snyder, 2016).

2.2 Ορισμός της κλιματικής αλλαγής

Η κλιματική αλλαγή αναφέρεται στις μακροπρόθεσμες αλλαγές στα στοιχεία του κλίματος της Γης, που παρατηρούνται σε διάφορες περιοχές του πλανήτη. Αυτές οι αλλαγές περιλαμβάνουν την αύξηση της θερμοκρασίας της επιφάνειας της Γης, τις αλλαγές στα μοτίβα βροχής και τα συστήματα καταιγίδων, καθώς και την αύξηση της συχνότητας και έντασης των φυσικών φαινομένων όπως οι θύελλες και οι πλημμύρες. Η κλιματική αλλαγή θεωρείται σήμερα ένας από τους σημαντικότερους κοινωνικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα (Mora et al., 2018; Levy, 2018).

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής επηρεάζουν κάθε πτυχή της ζωής μας. Στον τομέα της υγείας, παρατηρείται αύξηση των ασθενειών που σχετίζονται με τη θερμοκρασία, τις καταιγίδες και τις ξηρασίες, ενώ παράλληλα προκύπτουν νέες απειλές όπως η εξάπλωση

λοιμώξεων και ασθενειών που μεταδίδονται από έντομα. Στον αγροτικό τομέα, οι αλλαγές στα μοτίβα βροχής και οι ακραίες καιρικές συνθήκες επηρεάζουν την παραγωγή τροφίμων, προκαλώντας αύξηση των τιμών και απειλώντας την τροφική ασφάλεια. Επιπλέον, η αύξηση της στάθμης των θαλασσών απειλεί τις παράκτιες περιοχές και την υποδομή τους, με προβλήματα όπως η εκτροπή του πληθυσμού και η καταστροφή οικοτόπων (Levy, 2018; Chand, 2021).

Οι κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι επίσης σημαντικές. Οι φτωχότερες και πιο ευάλωτες κοινότητες επηρεάζονται δυσανάλογα, καθώς συχνά διαθέτουν λιγότερους πόρους για να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, οι διακρίσεις και οι ανισότητες εντείνονται, καθώς οι πλούσιες χώρες και οι μεγάλες επιχειρήσεις συχνά επιδεικνύουν ανεπαρκή δέσμευση για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των ανισοτήτων και την επιδείνωση της κοινωνικής αδικίας (Loucks, 2021).

Γενικά, η κλιματική αλλαγή αντιπροσωπεύει έναν σημαντικό κοινωνικό κίνδυνο που απαιτεί δράση σε διεθνές επίπεδο. Απαιτείται συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, επιχειρήσεων, κοινωνικών οργανώσεων και ατομικών πολιτών για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την προσαρμογή στις αναπόφευκτες αλλαγές και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των κοινοτήτων. Μόνο με αποφασιστική δράση και δέσμευση μπορούμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον μας και να αποτρέψουμε τις σοβαρές κοινωνικές, οικονομικές και υγειονομικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

2.3 Αιτίες κλιματικής αλλαγής

Η κλιματική αλλαγή είναι μια από τις πιο σημαντικές περιβαλλοντικές απειλές που καλείται να αντιμετωπίσει η ανθρωπότητα στον 21ο αιώνα. Επηρεάζει όλους τους τομείς της ζωής μας, από το περιβάλλον και την οικονομία μέχρι την υγεία και την κοινωνία. Η κατανόηση των αιτίων που οδηγούν στην κλιματική αλλαγή είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη στρατηγικών μετριασμού και προσαρμογής. Στην ανάλυση που ακολουθεί, θα εξετάσουμε τις κύριες αιτίες της κλιματικής αλλαγής, εστιάζοντας στις ανθρώπινες δραστηριότητες και τους φυσικούς παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτήν.

Οι εκπομπές θερμοκηπιακών αερίων (GHGs) είναι η κύρια αιτία της σύγχρονης κλιματικής αλλαγής. Τα αέρια αυτά, όπως το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2), το μεθάνιο (CH_4) και το υποξείδιο του αζώτου (N_2O), παγιδεύουν τη θερμότητα στην ατμόσφαιρα, οδηγώντας σε αύξηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας. Οι κύριες πηγές αυτών των αερίων είναι η καύση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας, οι μεταφορές, η βιομηχανία, καθώς και η γεωργία και η κτηνοτροφία (Reddy, 2014).

Η βιομηχανική επανάσταση, η οποία ξεκίνησε στα τέλη του 18ου αιώνα, σηματοδότησε την έναρξη της μαζικής καύσης ορυκτών καυσίμων, κυρίως άνθρακα, για την παραγωγή ενέργειας. Αυτή η εξέλιξη οδήγησε σε δραματική αύξηση των εκπομπών CO_2 , το οποίο αποτελεί το κύριο θερμοκηπιακό αέριο. Επιπλέον, η εκβιομηχάνιση συνοδεύτηκε από μαζική αποψίλωση των δασών για γεωργική χρήση και αστικοποίηση, ενισχύοντας την απελευθέρωση CO_2 και μειώνοντας την ικανότητα των δασών να απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα (Masih, 2010).

Επίσης η γεωργία και η κτηνοτροφία συμβάλλουν στην κλιματική αλλαγή μέσω της παραγωγής μεθανίου και υποξειδίου του αζώτου. Το μεθάνιο παράγεται κυρίως από την πέψη των μηρυκαστικών ζώων (όπως αγελάδες και πρόβατα), ενώ το υποξείδιο του αζώτου εκλύεται από τα λιπάσματα που χρησιμοποιούνται στη γεωργία. Αυτά τα αέρια έχουν πολύ ισχυρότερη θερμοκηπιακή επίδραση από το CO₂, παρόλο που βρίσκονται σε μικρότερες συγκεντρώσεις στην ατμόσφαιρα (Abdollahbeigi, 2020).

Ακόμη μια αιτία της κλιματικής αλλαγής είναι η αποψίλωση των δασών, κυρίως για γεωργικούς σκοπούς και αστική ανάπτυξη, η οποία μειώνει τη φυσική ικανότητα του πλανήτη να απορροφά CO₂. Τα δάση λειτουργούν ως "καταβόθρες άνθρακα", αποθηκεύοντας μεγάλες ποσότητες CO₂ μέσω της φωτοσύνθεσης. Η καταστροφή των δασών όχι μόνο μειώνει αυτή την ικανότητα, αλλά συχνά απελευθερώνει CO₂ πίσω στην ατμόσφαιρα όταν τα δέντρα καίγονται ή αποσυντίθενται (Trenberth, 2018).

Η αστικοποίηση και οι αλλαγές στη χρήση γης συμβάλλουν επίσης στην κλιματική αλλαγή. Οι πόλεις, με την πυκνή δόμηση και την έλλειψη πρασίνου, δημιουργούν το φαινόμενο της "θερμικής νησίδας", όπου οι θερμοκρασίες είναι υψηλότερες σε σύγκριση με τις γύρω περιοχές. Επιπλέον, οι αλλαγές στη χρήση γης, όπως η μετατροπή των δασών σε γεωργικές εκτάσεις, συμβάλλουν στην αύξηση των εκπομπών CO₂ (Karl & Trenberth, 2003).

Αν και οι ανθρώπινες δραστηριότητες είναι ο κύριος παράγοντας που συμβάλλει στην κλιματική αλλαγή, φυσικοί παράγοντες όπως οι ηλιακές ακτινοβολίες, οι ηφαιστειακές εκρήξεις και οι μεταβολές στην τροχιά της Γης επηρεάζουν επίσης το κλίμα. Οι ηφαιστειακές εκρήξεις, για παράδειγμα, μπορούν να οδηγήσουν σε προσωρινή ψύξη του

πλανήτη λόγω της έκλυσης θεικών αερολυμάτων που αντανακλούν την ηλιακή ακτινοβολία πίσω στο διάστημα (Harrington, 1987).

Αξιοσημείωτο είναι το φαινόμενο με τα αερολύματα, που είναι μικροσκοπικά σωματίδια στην ατμόσφαιρα και τα οποία μπορούν να έχουν διπλή επίδραση στο κλίμα. Ορισμένα αερολύματα, όπως η αιθάλη, απορροφούν την ηλιακή ακτινοβολία και θερμαίνουν την ατμόσφαιρα, ενώ άλλα, όπως τα θειικά αερολύματα, αντανακλούν το φως πίσω στο διάστημα και έχουν ψυκτική επίδραση. Η αυξημένη ρύπανση από αερολύματα μπορεί να καλύψει την επίδραση των θερμοκηπιακών αερίων, αλλά αυτή η επίδραση είναι συνήθως προσωρινή και τοπική (Shine, 2000).

Τέλος, οι μεταβολές στην ηλιακή δραστηριότητα, όπως οι ηλιακές κηλίδες και οι ηλιακές εκλάμψεις, επηρεάζουν την ποσότητα της ηλιακής ακτινοβολίας που φτάνει στη Γη. Αν και αυτές οι μεταβολές μπορούν να επηρεάσουν το κλίμα σε μικρή κλίμακα, η επίδρασή τους είναι πολύ μικρότερη σε σύγκριση με την επίδραση των θερμοκηπιακών αερίων. Ωστόσο, οι αλλαγές στην ηλιακή δραστηριότητα έχουν συνδεθεί με ιστορικές κλιματικές μεταβολές, όπως η Μικρή Παγετώδης Περίοδος. Μια περίοδος ψύχους που διήρκεσε από περίπου τον 14ο έως τον 19ο αιώνα, με κορύφωση μεταξύ του 16ου και 18ου αιώνα. Κατά τη διάρκεια αυτής της εποχής, σημειώθηκε μείωση των θερμοκρασιών, ιδιαίτερα στη Βόρεια Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, με αποτέλεσμα ψυχρότερους χειμώνες και δροσερότερα καλοκαίρια. (Hansen & Lacis, 1990).

Συμπεραίνοντας, η κλιματική αλλαγή είναι ένα πολυπαραγοντικό φαινόμενο που οφείλεται σε έναν συνδυασμό ανθρωπογενών δραστηριοτήτων και φυσικών παραγόντων. Η καύση ορυκτών καυσίμων, η αποψίλωση των δασών, η γεωργία και η κτηνοτροφία, καθώς και η αστικοποίηση είναι οι κύριες ανθρωπογενείς αιτίες που συμβάλλουν στην

αύξηση της θερμοκρασίας του πλανήτη. Παράλληλα, φυσικοί παράγοντες όπως η ηλιακή δραστηριότητα και οι ηφαιστειακές εκρήξεις μπορούν να επηρεάσουν το κλίμα, αν και σε πολύ μικρότερο βαθμό. Η κατανόηση αυτών των αιτίων είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών μετριασμού και προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή.

2.4 Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των ανθρώπων

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις του 21ου αιώνα, με ευρείες επιπτώσεις τόσο στην φυσική όσο και στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Οι επιπτώσεις αυτές περιλαμβάνουν άμεσα και έμμεσα αποτελέσματα που προέρχονται από φυσικά φαινόμενα όπως οι καταιγίδες και οι πλημμύρες, αλλά και από μακροχρόνιες αλλαγές όπως η άνοδος της θερμοκρασίας και η αύξηση της στάθμης της θάλασσας (Gifford & Gifford, 2016).

Παρακάτω αναφέρονται οι άμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των ανθρώπων σύμφωνα με μελέτες διαφόρων ερευνητών.

1. **Ακραία Καιρικά Φαινόμενα:** Τα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι καταιγίδες, οι πλημμύρες και οι πυρκαγιές, μπορούν να προκαλέσουν άμεσα ψυχικά τραύματα στους ανθρώπους. Μετά από τέτοια φαινόμενα, πολλοί άνθρωποι αντιμετωπίζουν ψυχικά προβλήματα όπως η κατάθλιψη, η μετατραυματική διαταραχή (PTSD) και το άγχος (Palinkas & Wong, 2020).
2. **Θερμική Καταπόνηση:** Η άνοδος της θερμοκρασίας μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των περιπτώσεων θερμικής εξάντλησης και θερμοπληξίας, με ψυχολογικές επιπτώσεις

που περιλαμβάνουν το άγχος και την κατάθλιψη (Walinski, Sander, Gerlinger, Clemens, Meyer-Lindenberg, & Heinz, 2023).

Δεν λείπουν φυσικά και οι έρευνες οι οποίες αναφέρονται και στις έμμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των ανθρώπων.

1. Οικονομικές Απώλειες και Εκτοπισμός: Οι οικονομικές απώλειες από φυσικές καταστροφές και η αναγκαστική μετανάστευση λόγω της κλιματικής αλλαγής έχουν σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις. Οι άνθρωποι που χάνουν τα σπίτια τους ή τις δουλειές τους αντιμετωπίζουν υψηλά επίπεδα άγχους, κατάθλιψης, ακόμα και αυτοκτονικών σκέψεων (Ramadan & Ataallah, 2021).

2. Μακροχρόνιες Αλλαγές στο Περιβάλλον: Οι μακροχρόνιες περιβαλλοντικές αλλαγές, όπως η άνοδος της στάθμης της θάλασσας και η ερημοποίηση, μπορούν να οδηγήσουν σε αλλαγές στη δομή των κοινοτήτων και στην απώλεια του φυσικού τοπίου, με αποτέλεσμα ψυχολογική δυσφορία και άγχος (Willox et al., 2013).

3. Αναδυόμενες Ψυχολογικές Διαταραχές: Η αντίληψη της κλιματικής αλλαγής και η ανησυχία για το μέλλον του πλανήτη έχουν οδηγήσει στην εμφάνιση νέων ψυχολογικών διαταραχών, όπως το οικο-άγχος και η οικο-θλίψη (Lawrance et al., 2022).

Άξιο επισήμανσης είναι η αναφορά στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στις ευάλωτες ομάδες και τους νέους.

1. Παιδιά και Νέοι: Τα παιδιά και οι νέοι είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής λόγω της αβεβαιότητας για το μέλλον και της ανησυχίας για τις μελλοντικές γενιές (Cianconi, Hanife, Hirsch, & Janiri, 2023).

2. Άτομα με Προϋπάρχουσες Ψυχικές Ασθένειες: Άτομα με προϋπάρχουσες ψυχικές ασθένειες αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο επιδείνωσης των συμπτωμάτων τους λόγω της κλιματικής αλλαγής. Η έλλειψη πρόσβασης σε πόρους και υποστήριξη αυξάνει την ευαλωτότητά τους (Clayton, 2021).

3. Κοινότητες Χαμηλού Κοινωνικοοικονομικού Επιπέδου: Οι κοινότητες με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη ευαλωτότητα στις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής λόγω της έλλειψης πόρων και υποδομών για την αντιμετώπιση των φυσικών καταστροφών (Bourque & Willox, 2014).

3 Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Η κλιματική αλλαγή είναι μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας, με εκτεταμένες συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία και ευημερία. Η ψυχική υγεία των μαθητών είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε αυτές τις αλλαγές λόγω της ταχείας ανάπτυξης του εγκεφάλου τους, της ευαισθησίας τους σε ασθένειες και της περιορισμένης ικανότητάς τους να αποφεύγουν ή να προσαρμόζονται στις απειλές και στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει την ψυχική υγεία μέσω διαφόρων άμεσων και έμμεσων οδών. Οι ακραίες καιρικές συνθήκες, όπως καταιγίδες, πλημμύρες και πυρκαγιές, προκαλούν άμεση ψυχολογική πίεση και διαταραχές, ενώ οι πιο βαθμιαίες αλλαγές στο κλίμα, όπως η αύξηση της θερμοκρασίας και η μείωση της ποιότητας του αέρα, έχουν επίσης αρνητικές επιπτώσεις στην ψυχική υγεία. Επιπλέον, η ανησυχία σχετικά με την κλιματική αλλαγή μπορεί να προκαλέσει ψυχολογική δυσφορία, ειδικά στους νέους.

Οι άμεσες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών είναι οι ακραίες καιρικές συνθήκες, όπως καταιγίδες και πλημμύρες, οι οποίες έχουν συνδεθεί με αυξημένα επίπεδα κατάθλιψης και μετατραυματικού στρες μεταξύ των μαθητών. (Bourque & Willox, 2014). Ακόμη και οι βαθμιαίες κλιματικές αλλαγές, όπως η αύξηση της θερμοκρασίας και η μείωση της ποιότητας του αέρα συνδέονται με την επιδείνωση της ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων της κατάθλιψης και του άγχους (Clayton, 2021). Ακόμη και προβλήματα υγείας λόγω θερμικής καταπόνησης τα οποία μπορεί να οδηγήσουν σε εξάντληση και άλλες σωματικές καταστάσεις, κι έτσι με τη σειρά τους

επηρεάζουν την ψυχική υγεία, προκαλώντας άγχος και καταθλιπτικές συμπεριφορές (Palinkas & Wong, 2020).

Πέραν των άμεσων επιπτώσεων όμως, υπάρχουν και οι έμμεσες επιπτώσεις λόγω οικονομικών απωλειών και αναγκαστικής μετανάστευσης. Η οικονομική απώλεια και η αναγκαστική μετανάστευση, ως αποτέλεσμα των κλιματικών αλλαγών, οδηγούν σε αυξημένα επίπεδα άγχους, κατάθλιψης και αυτοκτονικών ιδεασμών (Ramadan & Ataallah, 2021). Η ανησυχία για το μέλλον (eco-anxiety), πολλοί μαθητές αναφέρουν ότι βιώνουν έντονη ανησυχία και άγχος λόγω της αντιληπτής κλιματικής κρίσης και της ανικανότητας των κοινωνιών να αντιμετωπίσουν επαρκώς το πρόβλημα (Cianconi, Betrò, & Janiri, 2020). Αντικρίζουμε επιπτώσεις σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές, μαθητές που ζουν σε οικολογικά ευαίσθητες περιοχές είναι πιο επιρρεπείς σε ψυχολογική δυσφορία λόγω των άμεσων αλλαγών στο περιβάλλον τους, όπως η αλλαγή στις μοτίβα των καιρικών συνθηκών και η απώλεια φυσικών πόρων (Gibson, Barnett, Haslam, & Kaplan, 2020).

Είναι σημαντικό οι σχολικές και πανεπιστημιακές κοινότητες να αναγνωρίσουν και να αντιμετωπίσουν τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές, παρέχοντας υποστήριξη και καθοδήγηση για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων (Lawrance et al., 2022).

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει την ψυχική υγεία των μαθητών με πολυάριθμους τρόπους, τόσο άμεσα όσο και έμμεσα. Οι μαθητές είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στις ψυχολογικές επιπτώσεις των ακραίων καιρικών φαινομένων, της θερμικής καταπόνησης, της οικονομικής αστάθειας και της ανησυχίας για το μέλλον. Είναι κρίσιμο οι εκπαιδευτικοί και οι αρμόδιοι φορείς να αναγνωρίσουν αυτές τις επιπτώσεις και να παρέχουν την

απαραίτητη υποστήριξη και καθοδήγηση στους μαθητές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που επιφέρει η κλιματική αλλαγή στην ψυχική τους υγεία.

3.1 Οικολογικό άγχος

Ο όρος "οικολογικό άγχος" (ecological anxiety) ή "eco-anxiety" εμφανίστηκε για πρώτη φορά στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, καθώς οι ανησυχίες για την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντική υποβάθμιση άρχισαν να αυξάνονται (Thompson, 2002; Gross, & Hen, 2004; Pihkala, 2020a).

Ο όρος έχει τις ρίζες του στην ψυχολογία και την περιβαλλοντική επιστήμη, αντικατοπτρίζοντας την αυξανόμενη αναγνώριση της σύνδεσης μεταξύ της ψυχικής υγείας και της ευημερίας των ανθρώπων και της υγείας του φυσικού περιβάλλοντος. Το οικολογικό άγχος περιγράφει το αίσθημα ανησυχίας και αγωνίας που βιώνουν πολλοί άνθρωποι εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και της καταστροφής του περιβάλλοντος. Αυτή η σχετικά νέα ψυχολογική κατάσταση έχει προσελκύσει την προσοχή της επιστημονικής κοινότητας, καθώς οι επιπτώσεις της οικολογικής κρίσης γίνονται ολοένα και πιο αισθητές (Gross & Hen, 2004, Foster, 2022).

Τον όρο "οικολογικό άγχος" εισήγαγε ο Panu Pihkala, ένας πολυγραφότατος συγγραφέας που έχει εξετάσει λεπτομερώς το θέμα του οικολογικού άγχους. Έχει επιχειρηματολογήσει ότι οι "απλοί" άνθρωποι μπορεί να επιδεικνύουν σιωπή και άρνηση για την αλλαγή του κλίματος, αλλά κάτω από τη μάσκα της απάθειας, τρέφουν υπαρξιακές ανησυχίες σχετικά με το νόημα της ζωής. Επίσης, υποστηρίζει τη συμφωνία του στην αποδοχή του οικολογικού άγχους ως παθολογικού (Pihkala, 2020a).

Από την άλλη πλευρά, η Susan Clayton είναι μια άλλη πολυγραφότατη συγγραφέας που έχει μελετήσει τον συσχετισμό του άγχους του κλίματος με γενικότερα μέτρα άγχους. Έχει εστιάσει στην κατανόηση των συναισθημάτων και των ψυχολογικών επιπτώσεων που προκαλεί το οικολογικό άγχος στους ανθρώπους (Clayton, 2021).

Η κλιματική αλλαγή και η περιβαλλοντική καταστροφή έχουν σημαντικές ψυχολογικές συνέπειες. Οι άνθρωποι αισθάνονται φόβο, άγχος και θλίψη λόγω της καταστροφής του περιβάλλοντος, των ακραίων καιρικών φαινομένων και της απώλειας βιοποικιλότητας. Το οικολογικό άγχος είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που περιλαμβάνει συναισθήματα όπως η οικολογική θλίψη, η οικολογική ενοχή και η απελπισία.

3.1.1 Το οικολογικό Άγχος και οι Πολλαπλές Διαστάσεις του

Το οικολογικό άγχος περιλαμβάνει ποικίλες συναισθηματικές, ψυχολογικές, και συμπεριφορικές αντιδράσεις στις οικολογικές κρίσεις. Αυτές οι διαστάσεις προσφέρουν μια ολοκληρωμένη κατανόηση του φαινομένου και αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης αντίδρασης στις περιβαλλοντικές απειλές.

Οι συναισθηματικές διαστάσεις του οικολογικού άγχους περιλαμβάνουν συναισθήματα όπως θλίψη, ενοχή, θυμό και απελπισία. Αυτά τα συναισθήματα είναι φυσικές αντιδράσεις στις απειλές και τις απώλειες που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή και την περιβαλλοντική καταστροφή (Pihkala, 2020b, Pihkala, 2022). Η θλίψη και η απελπισία προκύπτουν από την αίσθηση ότι οι περιβαλλοντικές αλλαγές είναι ανεξέλεγκτες και ότι οι επιπτώσεις τους είναι αναπόφευκτες. Η ενοχή συχνά σχετίζεται με την αίσθηση ότι οι προσωπικές ενέργειες συμβάλλουν στην περιβαλλοντική

καταστροφή, ενώ ο θυμός μπορεί να προκύψει από την απογοήτευση προς τις κυβερνήσεις και τις εταιρείες που δεν λαμβάνουν επαρκή μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης.

Η ψυχολογική διάσταση του οικολογικού άγχους μπορεί να πάρει τη μορφή υπαρξιακής ανησυχίας. Οι άνθρωποι αμφισβητούν το νόημα της ζωής τους και την ύπαρξή τους σε έναν κόσμο που απειλείται από περιβαλλοντικές κρίσεις. Η αβεβαιότητα, η απρόβλεπτη και η ανεξέλεγκτη φύση των οικολογικών αλλαγών είναι σημαντικοί παράγοντες που ενισχύουν το οικολογικό άγχος (Pihkala, 2022). Οι άνθρωποι βιώνουν αβεβαιότητα σχετικά με το μέλλον και τις δυνατότητες τους να επηρεάσουν τις περιβαλλοντικές αλλαγές, κάτι που αυξάνει το άγχος και την ψυχολογική πίεση.

Η συμπεριφορική διάσταση του οικολογικού άγχους περιλαμβάνει διάφορες αντιδράσεις, όπως η αύξηση της περιβαλλοντικής δράσης και η αναζήτηση νέων πληροφοριών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το οικολογικό άγχος μπορεί να κινητοποιήσει τους ανθρώπους να αναλάβουν δράση για την προστασία του περιβάλλοντος, ενισχύοντας την αίσθηση του σκοπού και της ευθύνης. Ωστόσο, μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αποφυγή και άρνηση, όπου οι άνθρωποι αποφεύγουν να ασχοληθούν με την κλιματική κρίση λόγω του υπερβολικού άγχους που προκαλεί (Hogg, Stanley, O'Brien, Wilson, & Watsford, 2021). Η αποφυγή μπορεί να αποτελέσει έναν μηχανισμό άμυνας για την προστασία της ψυχικής υγείας, αλλά μπορεί επίσης να περιορίσει τη δυνατότητα δράσης και να ενισχύσει την αίσθηση αδυναμίας.

Η υπαρξιακή και κοινωνική διάσταση του οικολογικού άγχους συνδέεται στενά με υπαρξιακές ανησυχίες για το μέλλον του ανθρώπινου είδους και την κατάσταση του πλανήτη. Οι κοινωνικές δυναμικές διαμορφώνουν τις μορφές του οικολογικού άγχους, με

τους ανθρώπους να επηρεάζονται από τις κοινωνικές τους σχέσεις και την αντίληψη των κοινωνικών προσδοκιών σχετικά με την κλιματική δράση (Foster, 2022b). Η αίσθηση της κοινότητας και της υποστήριξης μπορεί να βοηθήσει στη μείωση του οικολογικού άγχους, ενισχύοντας την ψυχολογική ανθεκτικότητα και την αίσθηση του σκοπού.

Τέλος, παρά τις αρνητικές του επιπτώσεις, το οικολογικό άγχος μπορεί να έχει και προσαρμοστική διάσταση. Μπορεί να βοηθήσει τους ανθρώπους να αναπτύξουν ανθεκτικότητα και να λάβουν μέτρα για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Το πρακτικό οικολογικό άγχος, το οποίο οδηγεί σε αναζήτηση πληροφοριών και αλλαγές στη συμπεριφορά, μπορεί να συμβάλει στην προσαρμογή και την ενίσχυση της αίσθησης του ελέγχου (Hogg et al., 2021).

Αυτές οι διαστάσεις του οικολογικού άγχους αναδεικνύουν την πολυπλοκότητα του φαινομένου και την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και κατανόηση, προκειμένου να αναπτυχθούν αποτελεσματικές στρατηγικές υποστήριξης και αντιμετώπισης.

3.2 Ψυχολογία οικολογικού άγχους

Η ψυχολογία του οικολογικού άγχους εξετάζει τις ψυχολογικές επιπτώσεις που προκαλεί η ανησυχία για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή. Οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν οικολογικό άγχος μπορεί να νιώθουν ανησυχία, ανασφάλεια και αναστάτωση σχετικά με τις περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πλανήτης.

Οι Baum και Singer (1981) σημειώνουν στο άρθρο τους ότι το περιβάλλον μπορεί να προκαλέσει στρες, το οποίο εκδηλώνεται με ποικίλες φυσιολογικές και ψυχολογικές αντιδράσεις. Αυτές οι αντιδράσεις μπορεί να περιλαμβάνουν την απελευθέρωση

ενδοκρινών ορμονών, καθώς και πιο σύνθετες αξιολογήσεις και ερμηνείες της αιτίας τους.

Επιπλέον, το οικολογικό άγχος μπορεί να επηρεάσει την ψυχική υγεία των ατόμων, καθώς η ανησυχία για το μέλλον του πλανήτη μπορεί να οδηγήσει σε αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας. Η αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους απαιτεί κατανόηση των συναισθημάτων και των ανησυχιών που προκαλεί, καθώς και την ανάπτυξη μηχανισμών αντιμετώπισης και διαχείρισης του.

Η ψυχολογία του οικολογικού άγχους αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο μελέτης που εξετάζει τις ψυχολογικές επιπτώσεις της ανησυχίας για το περιβάλλον και τις περιβαλλοντικές προκλήσεις. Αυτή η ψυχολογία εστιάζει στην κατανόηση των συναισθημάτων, των σκέψεων και των συμπεριφορών που σχετίζονται με το οικολογικό άγχος. Ανάλογα με το άτομο, η αντίδραση στο οικολογικό άγχος μπορεί να είναι διαφορετική, αλλά υπάρχουν κάποιες κοινές ψυχολογικές διαδικασίες που μπορούν να παρατηρηθούν.

Ανησυχία και Ανασφάλεια

Το οικολογικό άγχος μπορεί να προκαλέσει έντονη ανησυχία και αίσθημα ανασφάλειας σχετικά με το μέλλον του πλανήτη και την επιβίωση των ειδών, καθώς και την προσωπική ευημερία. Σύμφωνα με τον Pihkala (2020a) στο άρθρο του, το οικολογικό άγχος αντικατοπτρίζει την αυξανόμενη αναγνώριση της σύνδεσης μεταξύ της ψυχικής υγείας και της ευημερίας των ανθρώπων και της υγείας του φυσικού περιβάλλοντος.

Αίσθημα Αβεβαιότητας

Οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν οικολογικό άγχος μπορεί να αισθάνονται αβέβαιοι για το πώς θα εξελιχθούν οι περιβαλλοντικές προκλήσεις και πώς αυτές θα επηρεάσουν τη

ζωή τους. Ο Pihkala (2020a) αναφέρει ότι η αβεβαιότητα, η απρόβλεπτη και η ανεξέλεγκτη φύση των οικολογικών αλλαγών είναι σημαντικοί παράγοντες που ενισχύουν το οικολογικό άγχος. Αυτή η ανασφάλεια μπορεί να οδηγήσει σε ψυχολογική δυσφορία και παθολογικές καταστάσεις, ιδιαίτερα όταν οι άνθρωποι αισθάνονται αβοήθητοι ή αδυνατούν να αντιμετωπίσουν τις οικολογικές προκλήσεις.

Αίσθημα Αδυναμίας

Το οικολογικό άγχος μπορεί να προκαλέσει αίσθημα αδυναμίας και ανικανότητας στο να αντιμετωπιστούν οι περιβαλλοντικές προκλήσεις. Ο Foster το 2022 στην έρευνά του αναφέρει ότι το οικολογικό άγχος μπορεί να είναι υπαρξιακό, καθώς οι άνθρωποι αναρωτιούνται για το νόημα της ζωής τους και την ύπαρξή τους σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει σοβαρές περιβαλλοντικές προκλήσεις.

Ενέργεια για Δράση

Παρά την ανησυχία και την ανασφάλεια, το οικολογικό άγχος μπορεί να ενισχύσει την ενέργεια για δράση και συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Οι Hogg et al. (2021) στο άρθρο τους αναπτύσσουν και επικυρώνουν μια πολυδιάστατη κλίμακα οικολογικού άγχους που περιλαμβάνει συναισθηματικά συμπτώματα, ρουμινιστικές σκέψεις (επαναλαμβανόμενες και επίμονες σκέψεις για τις περιβαλλοντικές κρίσεις και τις συνέπειές τους), συμπεριφορικά συμπτώματα και άγχος σχετικά με την αρνητική επίδραση του ατόμου στον πλανήτη.

Ο Pihkala (2022) στο άρθρο του αναλύει τη διαδικασία του οικολογικού άγχους και της οικολογικής θλίψης, προσφέροντας ένα νέο μοντέλο που περιλαμβάνει χρονολογικές και θεματικές πτυχές της αντιμετώπισης του άγχους. Το μοντέλο αυτό υποστηρίζει ότι η

αυτοφροντίδα και η προσαρμογή είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους και την αποφυγή της εξουθένωσης.

Η έρευνα των Kurth και Pihkala (2022), εξετάζει τη σημασία του οικολογικού άγχους και υποστηρίζει ότι αυτό μπορεί να είναι μια πολύτιμη συναισθηματική αντίδραση στις οικολογικές κρίσεις, βοηθώντας στην προαγωγή της ατομικής και πλανητικής ευημερίας.

Οι Verplanken, Marks, και Dobromir, (2020) στο άρθρο τους, υποστηρίζουν ότι η κλιματική αλλαγή μπορεί να προκαλέσει άγχος και θλίψη, ειδικά όταν περιλαμβάνει απειλή και απώλεια. Παράλληλα, σημειώνουν ότι η κλιματική αλλαγή μπορεί να οδηγήσει και σε θετικά συναισθήματα και προσαρμοστικές απαντήσεις. Η Rust (2008) στο άρθρο της αναφέρεται στα συναισθήματα, επισημαίνοντας ότι τα άτομα που απολαμβάνουν ανέσεις μπορεί να μπλοκάρουν τα συναισθήματά τους και να αγνοούν την κλιματική αλλαγή που αντιμετωπίζουμε. Αυτή η παρατήρηση υποδηλώνει ότι η κλιματική αλλαγή μπορεί να συνδεθεί με αρνητικά και ισχυρά συναισθήματα, τα οποία συχνά σχετίζονται με το οικολογικό άγχος.

Επιπλέον, το άγχος για την κλιματική αλλαγή φαίνεται να συνδέεται κυρίως με συναισθηματικές αποκρίσεις και λιγότερο με συμπεριφορικές αντιδράσεις, ιδίως στους νεότερους ενήλικες σύμφωνα με την έρευνα της Clayton (2020). Γενικότερα, τα συναισθήματα που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή είναι πολύπλοκα και επηρεάζονται από παράγοντες όπως η προσωπικότητα, το περιβάλλον, η εμπειρία και άλλοι δημογραφικοί παράγοντες όπως αναφέρεται στο άρθρο των Kaupparakorkeakoulu, Taloustieteet, Yliopisto, και Ympäristöjohtaminen, et al. (2021). Η έρευνα τους, υποστηρίζει ότι το οικολογικό άγχος συνδέεται με πολλά κλιματικά συναισθήματα, την ψυχοκοινωνική ευημερία και τις ψυχικές καταστάσεις των ατόμων.

Οι Hogg et al. (2021) στην έρευνά τους το 2021, διαπιστώνουν ότι τα άτομα με οικολογικό άγχος δεν παρουσιάζουν απαραίτητα συμπτώματα αγχώδους διαταραχής. Ωστόσο σε αντίθεση, η περίπτωση μελέτης των Ellis και Albrecht (2017), σχετικά με την ψυχική υγεία και την ευημερία των αγροτών στην Αυστραλία δείχνει ότι τα γεγονότα κλιματικής αλλαγής επιδείνωσαν τις ανησυχίες για τον καιρό, υπονόμευσαν την αυτοεκτίμηση, προκάλεσαν ψυχολογικές διαταραχές και συνέβαλαν σε σωρευτικές και χρόνιες μορφές βασικής ψυχολογικής δυσφορίας, αυξάνοντας τον κίνδυνο κατάθλιψης και αυτοκτονίας.

Ο Arcanjo (2019) σημειώνει στην έρευνά του, ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει έντονα άτομα και κοινωνίες, προκαλώντας χρόνια και επίμονη αγωνία και αυτοκτονικές τάσεις. Το ερώτημα παραμένει αν αυτά τα συμπτώματα οφείλονται σε οικολογική επίδραση ή αν είναι αποτελέσματα άλλων μορφών άγχους.

Στη μελέτη που πραγματοποιήθηκε από μια ομάδα ερευνητών Ogunbode et al. (2022), αναφέρονται τα ακόλουθα συμπτώματα του οικολογικού άγχους: ανησυχία, αγωνία, και τρόμος. Αυτά τα συμπτώματα μετρήθηκαν σε κλίμακα από 1 (καθόλου) έως 5 (έντονα). Τα αποτελέσματα της μελέτης υποδηλώνουν ότι η κλιματική ανησυχία συνδέεται με αυτά τα συμπτώματα, που αποτελούν σημαντικό στοιχείο στην κατανόηση της αντίδρασης των ατόμων στην κλιματική αλλαγή και την υιοθέτηση περιβαλλοντικών πράξεων. Οι συμμετέχοντες στη μελέτη ήταν εθελοντές από 32 χώρες. Η αρχική στόχευση ήταν να συμμετέχουν 200 άτομα από κάθε χώρα, με το τελικό μέγεθος του δείγματος να καθορίζεται από τον αριθμό των εθελοντών που ήταν προσβάσιμοι.

Στο βιβλίο τους οι Kennedy-Woodard και Kennedy-Williams (2022), προσδιορίζουν την παθολογική όψη του οικολογικού άγχους και της κατάθλιψης, αναφέροντας ότι οι ασθενείς με ακραία διαταραχή άγχους ή καταθλιπτικές σκέψεις χρειάζονται

ψυχοθεραπεία ή φαρμακευτική αγωγή. Ακόμη και η Rust (2008) στην έρευνα που έχει προαναφερθεί, δεν απορρίπτει την παθολογική χροιά των συναισθημάτων, υπονοώντας την με τον όρο "ισχυρά συναισθήματα". Επίσης, οι Middleton et al. (2020) στην έρευνα τους διαπίστωσαν ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής επηρέασαν αρνητικά την ψυχική υγεία και την ευεξία των κατοίκων της πόλης Rigolet του Καναδά, ενισχύοντας τα ψυχικά τραύματα και αυξάνοντας τις αυτοκτονικές τάσεις.

Επίσης οι Hogg et al. (2021), στο άρθρο τους, έδειξαν ότι τα συμπτώματα του οικολογικού άγχους σχετίζονται μέτρια με αρνητικά αποτελέσματα ψυχικής υγείας και διαφέρουν από το άγχος, το στρες και την κατάθλιψη. Υπάρχουν και απόψεις που υποστηρίζουν ότι το οικολογικό άγχος δεν είναι κλινικά αναγνωρισμένη διαταραχή αλλά ένα συναίσθημα που μπορεί να είναι θετικό ή αρνητικό, ανάλογα με την περίπτωση. Η Clayton (2020), αναρωτιέται αν το κλιματικό άγχος είναι παθολογικό και απαντά ότι το άγχος δεν υποδηλώνει πρόβλημα με την ψυχική υγεία. Αναφέρει ότι πρέπει να αποφεύγεται ο συσχετισμός της παθολογίας με την συναισθηματική απόκριση στην κλιματική αλλαγή.

Τέλος, στο βιβλίο τους οι Buzzell και Chalquist (2009), αναφέρουν ότι το οικολογικό άγχος είναι φυσιολογικό και χρήσιμο, αν και ενοχλητικό, και ότι η υποβάθμισή του σε ατομική διάγνωση και θεραπεία είναι λάθος.

Συνοψίζοντας, η ψυχολογία του οικολογικού άγχους είναι σημαντική για την κατανόηση των επιπτώσεων που έχει η ανησυχία για το περιβάλλον στην ψυχική υγεία και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Η αναγνώριση και κατανόηση των διαστάσεων αυτών του οικολογικού άγχους είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών υποστήριξης και αντιμετώπισης.

Τελικά, η απάντηση στα ερωτήματα για το οικολογικό άγχος δεν είναι ευκόλως εννοούμενη ή αποσαφηνισμένη. Η περαιτέρω έρευνα είναι απαραίτητη για να κατανοηθεί πλήρως το φαινόμενο και οι επιπτώσεις του.

3.3 Εκπαίδευση οικολογικού άγχους

Η εκπαίδευση για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους περιλαμβάνει διάφορες στρατηγικές και πρακτικές που στοχεύουν στη στήριξη των ατόμων που το βιώνουν. Οι εκπαιδευτικοί και οι ψυχολόγοι προτείνουν την ενθάρρυνση των ατόμων να εκφράσουν τα συναισθήματά τους και την παροχή ασφαλών χώρων για συζητήσεις, όπως σημειώνουν οι Verlie, Clark, Jarrett, και Supriyono, (2020). Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και η εμπλοκή σε ομάδες υποστήριξης μπορεί να ενισχύσει την ψυχολογική ανθεκτικότητα και να μειώσει το οικολογικό άγχος, σύμφωνα με την έρευνα των Baudon και Jachens (2021). Επιπλέον, η αυτοφροντίδα και η ανάπτυξη προσαρμοστικών συμπεριφορών, όπως η διαχείριση του άγχους και η ενίσχυση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας, είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους, όπως επισημαίνουν οι Passmore, Lutz, και Howell, (2022).

Η ψυχολογία του οικολογικού άγχους είναι μια σύνθετη και πολυδιάστατη κατάσταση. Οι στρατηγικές αντιμετώπισης που εστιάζουν στην ενίσχυση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας και την προαγωγή της συλλογικής δράσης μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής καταστροφής.

3.4 Συνέπειες της κλιματικής αλλαγής για την ψυχική υγεία: αύξηση άγχους, κατάθλιψης, κ.α

Η κλιματική αλλαγή έχει εμφανείς και ποικίλες επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των ανθρώπων, οι οποίες αποτελούν μια σημαντική πτυχή του παγκόσμιου διακυβερνητικού προβλήματος της κλιματικής αλλαγής. Αυτές οι επιπτώσεις περιλαμβάνουν την αύξηση του άγχους, της κατάθλιψης, της ανασφάλειας και άλλων ψυχολογικών διαταραχών. Η ψυχική υγεία επηρεάζεται τόσο από άμεσους όσο και από έμμεσους παράγοντες που συνδέονται με τις κλιματικές αλλαγές, όπως ακραία καιρικά φαινόμενα, οικονομικές απώλειες, εκτοπισμούς πληθυσμών και την αίσθηση αβεβαιότητας για το μέλλον.

Ένας από τους βασικούς παράγοντες που συνδέονται με τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι η αύξηση του άγχους. Η αβεβαιότητα σχετικά με το μέλλον του πλανήτη, η αντίληψη της απειλής για τον εαυτό και τα αγαπημένα πρόσωπα λόγω των κλιματικών αλλαγών, καθώς και ο φόβος για τις επιπτώσεις στην καθημερινή ζωή, είναι παράγοντες που μπορούν να ενισχύσουν το άγχος. Οι άνθρωποι που βιώνουν ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως πλημμύρες και πυρκαγιές, αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο για την ανάπτυξη αγχώδους διαταραχής και μετατραυματικού στρες (Clayton, 2021).

Επιπλέον, η κατάθλιψη αποτελεί ένα ακόμα σοβαρό πρόβλημα που συνδέεται με την κλιματική αλλαγή. Η απόκλιση από τη φυσιολογικότητα και η εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων μπορεί να οδηγήσει σε αίσθημα απόγνωσης και απομόνωσης. Η απώλεια περιουσιών, η διαταραχή της κανονικότητας στην καθημερινή ζωή και η απώλεια της αίσθησης ασφάλειας ενισχύουν την αίσθηση της κατάθλιψης. Τα άτομα που αντιμετωπίζουν τέτοιες καταστάσεις βιώνουν συχνά έντονα συναισθήματα θλίψης και

αδυναμίας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε ψυχιατρικές διαταραχές (Bourque & Willox, 2014).

Η κλιματική αλλαγή μπορεί επίσης να προκαλέσει ανασφάλεια και απομόνωση. Η απειλή για το μέλλον, η αβεβαιότητα για την προστασία του περιβάλλοντος και η αντίληψη της αδυναμίας απέναντι σε αυτές τις αλλαγές μπορούν να οδηγήσουν σε αίσθημα απόρριψης και απομόνωσης. Οι κοινότητες που είναι ιδιαίτερα ευάλωτες στις κλιματικές αλλαγές, όπως οι μικρές νησιωτικές κοινότητες, αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο για ψυχολογική δυσφορία και απομόνωση (Gibson et al., 2020) .

Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και η εμπλοκή σε ομάδες υποστήριξης μπορούν να ενισχύσουν την ψυχολογική ανθεκτικότητα και να μειώσουν το οικολογικό άγχος. Η κοινωνική υποστήριξη και η αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι Baudon και Jachens (2021), υποστηρίζουν ότι η ενεργή συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και η συνεργασία με άλλους μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους και να προάγει την ψυχική.

Η αυτοφροντίδα και η ανάπτυξη προσαρμοστικών συμπεριφορών, όπως η διαχείριση του άγχους και η ενίσχυση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας, είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους. Η υιοθέτηση πρακτικών αυτοφροντίδας, όπως η άσκηση, η υγιεινή διατροφή και ο καλός ύπνος, μπορούν να συμβάλουν στη μείωση του άγχους και στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας. Οι Passmore et al. (2022), τονίζουν ότι η αυτοφροντίδα και η προσαρμοστική συμπεριφορά είναι απαραίτητα εργαλεία για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Συνολικά, οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία είναι πολύπλοκες και ποικίλες, αλλά ουσιαστικές. Απαιτείται δράση σε επίπεδο κοινότητας, κοινωνίας και παγκόσμιας κοινότητας για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων, καθώς και για την προστασία και την προώθηση της ψυχικής υγείας σε μια εποχή κλιματικών αλλαγών. Η ψυχολογική στήριξη, η κοινωνική υποστήριξη και η ανάπτυξη προσαρμοστικών στρατηγικών είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών προκλήσεων που θέτει η κλιματική αλλαγή.

3.5 Ανάλυση των μηχανισμών που συνδέουν την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των μαθητών – εφήβων

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας, επηρεάζοντας όχι μόνο το φυσικό περιβάλλον αλλά και την ψυχική υγεία των ανθρώπων, ιδίως των μαθητών και των εφήβων. Οι μηχανισμοί που συνδέουν την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των νέων είναι ποικίλοι και πολύπλοκοι, περιλαμβάνοντας άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις που σχετίζονται με τα ακραία καιρικά φαινόμενα, τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, τις ψυχολογικές αντιδράσεις στις περιβαλλοντικές αλλαγές και τις κοινωνικές και πολιτιστικές δυναμικές (Vergunst & Berry, 2021; Karaliuniene et al., 2022).

Οι άμεσες επιπτώσεις των ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως καταιγίδες, πλημμύρες, πυρκαγιές και ξηρασίες, είναι από τους πιο εμφανείς μηχανισμούς που συνδέουν την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των μαθητών και των εφήβων. Τα φυσικά καταστροφικά γεγονότα μπορούν να προκαλέσουν τραύματα και μετατραυματικό στρες,

δημιουργώντας σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. Σύμφωνα με έρευνα των Vergunst και Berry (2021), οι απειλές που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή μπορούν να αυξήσουν τον κίνδυνο ανάπτυξης ψυχοπαθολογίας από τη σύλληψη και κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης, προσθέτοντας και αλληλεπιδρώντας με άλλους παράγοντες κινδύνου.

Οι μαθητές και οι έφηβοι που εκτίθενται σε ακραία καιρικά φαινόμενα, είναι πιθανό να βιώσουν ψυχικά τραύματα λόγω της άμεσης απώλειας παρουσίας, κατοικίας ή ακόμη και αγαπημένων προσώπων. Τα συμπτώματα μετατραυματικού στρες (PTSD) είναι συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις και περιλαμβάνουν εφιάλτες, αναβιώσεις του γεγονότος, υπερδιέγερση και αποφυγή καταστάσεων που θυμίζουν την καταστροφή. Η συνεχής επαναφορά αυτών των εμπειριών μπορεί να οδηγήσει σε μακροχρόνια ψυχολογικά προβλήματα, όπως χρόνια κατάθλιψη και άγχος.

Η κλιματική αλλαγή μπορεί επίσης να προκαλέσει έμμεσες επιπτώσεις μέσω κοινωνικοοικονομικών αλλαγών, όπως η απώλεια της κατοικίας, η μετανάστευση και η οικονομική ανασφάλεια. Αυτές οι αλλαγές μπορούν να δημιουργήσουν μια αίσθηση αβεβαιότητας και ανασφάλειας, επηρεάζοντας αρνητικά την ψυχική υγεία των νέων. Η έρευνα των László, Andersson, και Galanti (2019), έδειξε ότι το κλίμα του σχολείου και η κοινωνική ατμόσφαιρα παίζουν σημαντικό ρόλο στην ψυχική υγεία των μαθητών, υποδηλώνοντας ότι οι αρνητικές κοινωνικοοικονομικές αλλαγές μπορούν να επιδεινώσουν τα ψυχολογικά προβλήματα.

Η μετανάστευση λόγω των κλιματικών αλλαγών είναι μια σημαντική πηγή στρες για τους μαθητές και τους εφήβους. Η μετακίνηση σε νέα περιβάλλοντα, η απώλεια της κοινωνικής υποστήριξης και οι προκλήσεις της προσαρμογής σε νέες κοινότητες μπορούν να ενισχύσουν τα συναισθήματα απομόνωσης και ανασφάλειας. Αυτά τα συναισθήματα

μπορεί να οδηγήσουν σε αυξημένα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης. Επιπλέον, οι οικονομικές δυσκολίες που συνδέονται με τις κλιματικές αλλαγές μπορούν να εντείνουν την ψυχολογική πίεση, καθώς οι οικογένειες προσπαθούν να διαχειριστούν τις απώλειες και τις αλλαγές στη ζωή τους.

Η ψυχολογική αντίδραση στις περιβαλλοντικές αλλαγές αποτελεί έναν άλλο μηχανισμό που συνδέει την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των εφήβων. Η ανησυχία και ο φόβος για το μέλλον του πλανήτη μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένο άγχος και κατάθλιψη. Οι Leonhardt, Granrud, Bonsaksen, και Lien, (2022), διαπίστωσαν ότι οι έφηβοι που ανησυχούν για την κλιματική αλλαγή παρουσιάζουν περισσότερα συμπτώματα κατάθλιψης σε σύγκριση με αυτούς που δεν ανησυχούν.

Οι έφηβοι συχνά αισθάνονται υπεύθυνοι για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, κάτι που μπορεί να τους προκαλέσει έντονο άγχος και ανησυχία για το μέλλον. Η αίσθηση ότι δεν μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την κατάσταση ή ότι οι προσπάθειές τους δεν είναι αρκετές μπορεί να οδηγήσει σε αίσθημα αδυναμίας και απογοήτευσης. Επιπλέον, η συνεχής έκθεση σε ειδήσεις και πληροφορίες σχετικά με την κλιματική κρίση μπορεί να ενισχύσει αυτά τα συναισθήματα, δημιουργώντας έναν φαύλο κύκλο άγχους και κατάθλιψης.

Οι κοινωνικές και πολιτιστικές δυναμικές διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην ψυχολογία των μαθητών και των εφήβων σε σχέση με την κλιματική αλλαγή. Οι κοινωνικές προσδοκίες και οι πολιτιστικές αντιλήψεις μπορούν να επηρεάσουν την αντίληψη των νέων για την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της. Η έρευνα των LaRusso, Romer, και Selman, (2007), δείχνει ότι η υποστήριξη από τους δασκάλους και

η δημιουργία ενός σεβαστού σχολικού κλίματος μπορεί να μειώσει τα επίπεδα κατάθλιψης και να ενισχύσει την κοινωνική ένταξη των μαθητών.

Η κοινωνική υποστήριξη από οικογένεια, φίλους, σχολείο και κοινότητα είναι κρίσιμη για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους και των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι έφηβοι που αισθάνονται ότι υποστηρίζονται και ότι έχουν έναν κύκλο ανθρώπων στους οποίους μπορούν να στραφούν για βοήθεια είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής με ανθεκτικότητα. Η δημιουργία υποστηρικτικών δικτύων και η προώθηση της κοινωνικής ένταξης μπορούν να μειώσουν τα αρνητικά συναισθήματα και να ενισχύσουν την ψυχική υγεία.

Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και η εμπλοκή σε ομάδες υποστήριξης μπορούν να ενισχύσουν την ψυχολογική ανθεκτικότητα και να μειώσουν το οικολογικό άγχος. Μάλιστα, η κοινωνική υποστήριξη και η αίσθηση του ανήκειν σε μια κοινότητα μπορούν να βοηθήσουν τα άτομα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι Baudon και Jachens (2021) υποστηρίζουν ότι η ενεργή συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και η συνεργασία με άλλους, μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους και να προάγει την ψυχική ευημερία.

Η συλλογική δράση μπορεί να παρέχει έναν τρόπο για τους μαθητές και τους εφήβους να αισθανθούν ότι έχουν έναν ρόλο στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η συμμετοχή σε κινήσεις και ομάδες που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος μπορεί να ενισχύσει το αίσθημα του σκοπού και της συνεισφοράς. Αυτό μπορεί να μειώσει το άγχος και να ενισχύσει την ψυχική ανθεκτικότητα, καθώς οι νέοι αισθάνονται ότι οι προσπάθειές τους έχουν νόημα και αντίκτυπο.

Η αυτοφροντίδα και η ανάπτυξη προσαρμοστικών συμπεριφορών, όπως η διαχείριση του άγχους και η ενίσχυση της συναισθηματικής ανθεκτικότητας, είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση του οικολογικού άγχους. Η υιοθέτηση πρακτικών αυτοφροντίδας, όπως η άσκηση, η υγιεινή διατροφή και ο καλός ύπνος, μπορούν να συμβάλουν στη μείωση του άγχους και στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας. Οι Passmore et al. (2022) τονίζουν ότι η αυτοφροντίδα και η προσαρμοστική συμπεριφορά είναι απαραίτητα εργαλεία για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η εκπαίδευση των μαθητών και των εφήβων σε πρακτικές αυτοφροντίδας και προσαρμοστικών συμπεριφορών μπορεί να τους βοηθήσει να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αντιμετωπίσουν το άγχος και την ανασφάλεια που προκαλεί η κλιματική αλλαγή. Η προαγωγή της συναισθηματικής ανθεκτικότητας μέσω της εκπαίδευσης μπορεί να ενισχύσει την ψυχική υγεία και να προάγει την ευημερία των νέων.

Συνολικά, οι μηχανισμοί που συνδέουν την κλιματική αλλαγή με την ψυχική υγεία των μαθητών και των εφήβων είναι πολύπλοκοι και ποικίλοι. Η κατανόηση αυτών των μηχανισμών είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη στρατηγικών που θα βοηθήσουν τους νέους να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και να προάγουν την ψυχική τους υγεία. Οι εκπαιδευτικοί, οι ψυχολόγοι και οι φορείς χάραξης πολιτικής πρέπει να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν υποστηρικτικά περιβάλλοντα και να αναπτύξουν προγράμματα που θα ενισχύσουν την ψυχική ανθεκτικότητα των νέων σε μια εποχή κλιματικών αλλαγών.

3.6 Επιπτώσεις του κλιματικού αγώνα στην ψυχο-κοινωνική ευημερία των νέων

Η κλιματική αλλαγή και ο κλιματικός αγώνας έχουν βαθιές και πολύπλοκες επιπτώσεις στην ψυχο-κοινωνική ευημερία των εφήβων. Η συμμετοχή των νέων σε κλιματικές δράσεις και ακτιβιστικές πρωτοβουλίες μπορεί να προσφέρει αίσθηση ενδυνάμωσης και σκοπού, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να προκαλέσει άγχος και εξουθένωση. Η κατανόηση αυτών των επιπτώσεων είναι κρίσιμη για την υποστήριξη των νέων ακτιβιστών και την προαγωγή της ψυχικής τους υγείας.

Η συμμετοχή στον κλιματικό αγώνα μπορεί να ενδυναμώσει τους νέους, προσφέροντάς τους αίσθηση σκοπού και τη δυνατότητα να αναπτύξουν δεξιότητες όπως ηγεσία, συνεργασία και δημόσια ομιλία. Οι Budziszewska και Głód (2021) τονίζουν ότι οι νέοι ακτιβιστές αναπτύσσουν προσωπικές δεξιότητες και αυτοπεποίθηση μέσα από τη συμμετοχή τους σε κλιματικές δράσεις. Η διαδικασία της οργάνωσης, της ηγεσίας και της εκτέλεσης περιβαλλοντικών δράσεων επιτρέπει στους εφήβους να αποκτήσουν σημαντικές κοινωνικές και διοικητικές δεξιότητες που μπορούν να είναι πολύτιμες τόσο στην προσωπική όσο και στην επαγγελματική τους ζωή.

Οι ενεργά εμπλεκόμενοι νέοι σε κλιματικές δράσεις συχνά αναπτύσσουν ισχυρές σχέσεις με άλλους ακτιβιστές, προσφέροντάς τους αίσθηση κοινωνικότητας και υποστήριξης. Αυτές οι σχέσεις μπορούν να ενισχύσουν την ψυχολογική ανθεκτικότητα και την ευημερία τους. Η έρευνα των Budziszewska & Głód, (2021) δείχνει ότι η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις δημιουργεί ένα αίσθημα συντροφικότητας και κοινωνικής ένταξης που μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης.

Η ενεργή συμμετοχή σε κλιματικές δράσεις μπορεί να βοηθήσει τους νέους να αναπτύξουν συναισθηματική ανθεκτικότητα, καθώς τους παρέχει ένα πλαίσιο για να αντιμετωπίσουν το άγχος και τις ανησυχίες που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Σύμφωνα με τους Vercammen, Oswald, και Lawrance (2023), η συναισθηματική εμπλοκή σε κλιματικές πρωτοβουλίες μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα και την ικανότητα διαχείρισης του άγχους.

Οι νέοι ακτιβιστές μπορεί να βιώσουν υψηλά επίπεδα άγχους και εξουθένωσης λόγω της έντονης συναισθηματικής και ψυχολογικής δέσμευσης στις κλιματικές δράσεις. Η συνεχής αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης μπορεί να προκαλέσει ψυχική κόπωση και απογοήτευση. Η έρευνα των Godden et al. (2021), δείχνει ότι η συνεχιζόμενη έκθεση σε κλιματικές καταστροφές και η συνεχής προσπάθεια για αλλαγή μπορούν να οδηγήσουν σε αυξημένα επίπεδα στρες και εξουθένωσης.

Παρά τις προσπάθειες και τη δέσμευση, πολλοί νέοι ακτιβιστές μπορεί να νιώθουν ένα αίσθημα απογοήτευσης και ότι είναι αβοήθητοι λόγω της αδυναμίας να επιφέρουν άμεσες αλλαγές στις κλιματικές πολιτικές και πρακτικές. Οι Kleres και Wettergren (2017), σημειώνουν ότι η αίσθηση της αδυναμίας να επιτευχθεί ουσιαστική αλλαγή, μπορεί να εντείνει τα αρνητικά συναισθήματα και να μειώσει την αίσθηση του σκοπού.

Νέοι που πρωτοστατούν σε κλιματικές δράσεις μπορεί να αντιμετωπίσουν κοινωνικές συγκρούσεις και διενέξεις, τόσο εντός όσο και εκτός των ακτιβιστικών ομάδων, κάτι που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ψυχική τους υγεία. Ο Fisher (2015), αναφέρει ότι οι κοινωνικές αντιπαραθέσεις και οι διενέξεις με άλλους, είτε εντός των ακτιβιστικών κύκλων είτε εκτός αυτών, μπορούν να δημιουργήσουν ένα επιπλέον στρες και να υπονομεύσουν την ψυχολογική ευημερία των νέων.

Είναι σημαντικό να παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη στους νέους ακτιβιστές, μέσω συμβουλευτικής και προγραμμάτων ενίσχυσης της συναισθηματικής ανθεκτικότητας. Η ψυχολογική υποστήριξη μπορεί να βοηθήσει τους νέους να αντιμετωπίσουν το άγχος και την εξουθένωση που συνδέονται με τον κλιματικό αγώνα. Οι Godden et al. (2021), προτείνουν την ενίσχυση των προγραμμάτων υποστήριξης για τους νέους ακτιβιστές, ώστε να διασφαλιστεί η ψυχική τους ευημερία.

Εν αντιπαράθεση με την άγνοια, την παρόρμηση και την επιπόλαιη αντίδραση, η εκπαίδευση των νέων σε δεξιότητες διαχείρισης του άγχους, όπως η ενσυνειδητότητα και οι τεχνικές χαλάρωσης, μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της ψυχικής τους υγείας και της συνολικής τους ευημερίας. Οι Vercammen et al. (2023), τονίζουν τη σημασία της ανάπτυξης αυτών των δεξιοτήτων για την αντιμετώπιση του άγχους που προκαλείται από την κλιματική αλλαγή.

Η ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης και της αίσθησης κοινότητας μεταξύ των νέων ακτιβιστών μπορεί να βοηθήσει στη μείωση των επιπέδων άγχους και εξουθένωσης. Οι νέοι που αισθάνονται υποστήριξη από τους συνομηλίκους τους και τις κοινότητές τους είναι πιο πιθανό να διατηρήσουν την ψυχική τους υγεία και να συνεχίσουν την ακτιβιστική τους δράση. Η δημιουργία υποστηρικτικών δικτύων και η προώθηση της κοινωνικής ένταξης είναι κρίσιμες για τη διασφάλιση της ψυχικής ευημερίας των νέων (Budziszewska & Głod, 2021).

Εν κατακλείδι, η συμμετοχή στον κλιματικό αγώνα έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ψυχο-κοινωνική ευημερία των νέων. Ενώ μπορεί να προσφέρει ενδυνάμωση και αίσθηση σκοπού, μπορεί επίσης να προκαλέσει άγχος και εξουθένωση. Η κατανόηση αυτών των επιπτώσεων είναι κρίσιμη για την υποστήριξη των νέων ακτιβιστών και την προαγωγή

της ψυχικής τους υγείας. Η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης, η ανάπτυξη δεξιοτήτων διαχείρισης του άγχους και η ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης είναι βασικά στοιχεία για τη διασφάλιση της ψυχικής ευημερίας των νέων ακτιβιστών. Οι ερευνητικές μελέτες παρέχουν σημαντικά στοιχεία για τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις της συμμετοχής στον κλιματικό αγώνα και τονίζουν την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και δράση σε αυτόν τον τομέα.

4 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας, με εκτεταμένες επιπτώσεις στην ψυχική και κοινωνική ευημερία των ανθρώπων, και ιδιαίτερα των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην αντιμετώπιση αυτών των επιπτώσεων μέσω της παροχής γνώσης, της ευαισθητοποίησης, της υποστήριξης και της ανάπτυξης δεξιοτήτων στους μαθητές. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, αναδεικνύοντας τη σημασία της εκπαίδευσης, της ψυχολογικής υποστήριξης και της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης (Bourque & Willox, 2014).

Βασικούς άξονες αντιμετώπισης αποτελούν η εκπαίδευση και η ενημέρωση για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα να ευαισθητοποιήσουν τους μαθητές σχετικά με τις αιτίες και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής, παρέχοντάς τους επιστημονικά τεκμηριωμένες πληροφορίες. Μέσω της διδασκαλίας, οι μαθητές μπορούν να κατανοήσουν τις φυσικές και ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και να αναπτύξουν δεξιότητες για την αντιμετώπισή τους (Clayton, 2021).

Ακόμα οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες μεθόδους για να ενημερώσουν τους μαθητές, όπως διαλέξεις, ντοκιμαντέρ, εργασίες και συζητήσεις. Η διδασκαλία για την κλιματική αλλαγή πρέπει να περιλαμβάνει θέματα όπως οι φυσικές καταστροφές, οι αλλαγές στο κλίμα, η βιοποικιλότητα και οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις. Σύμφωνα με τους Vergunst και Berry (2021), η εκπαίδευση που περιλαμβάνει

τις ψυχολογικές διαστάσεις της κλιματικής αλλαγής μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών.

Εκ παραλλήλου, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί ένα κρίσιμο εργαλείο για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και να μάθουν πώς να αναλαμβάνουν δράση για την προστασία του περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση του σκοπού και της ενδυνάμωσης των μαθητών, παρέχοντάς τους τα απαραίτητα εργαλεία και γνώσεις για να συμβάλουν στην επίλυση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Επίσης η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο σχολικό πρόγραμμα μπορεί να περιλαμβάνει διάφορες δραστηριότητες, όπως η συμμετοχή σε περιβαλλοντικά προγράμματα, η διεξαγωγή ερευνητικών εργασιών για την κλιματική αλλαγή και η οργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών σε φυσικούς χώρους. Οι Hayes, Blashki, Wiseman, Burke, και Reifels, (2018), τονίζουν ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία μιας γενιάς μαθητών που είναι καλά ενημερωμένοι και προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής.

Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Αυτές οι δεξιότητες περιλαμβάνουν την κριτική σκέψη, την επίλυση προβλημάτων, την ηγεσία και τη συνεργασία. Μέσω της διδασκαλίας και των πρακτικών δραστηριοτήτων, οι μαθητές μπορούν να μάθουν πώς να αναλύουν τα περιβαλλοντικά ζητήματα, να αναπτύσσουν

στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους και να ηγούνται περιβαλλοντικών πρωτοβουλιών.

Οι Budziszewska και Głód (2021), τονίζουν ότι η ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση του σκοπού και της ενδυνάμωσης των μαθητών, βοηθώντας τους να αναπτύξουν την αυτοπεποίθηση και την ικανότητα να συμβάλλουν στην επίλυση των περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Κρίσιμο ρόλο στην παροχή ψυχολογικής υποστήριξης μπορούν να διαδραματίσουν οι εκπαιδευτικοί στους μαθητές που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την αναγνώριση και την αντιμετώπιση του άγχους και της κατάθλιψης που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή. Η συνεργασία με ειδήμονες όπως ψυχολόγους και άλλους επαγγελματίες ψυχικής υγείας μπορεί να ωφελήσει την ανάπτυξη προγραμμάτων προς ενίσχυση της ανθεκτικότητας των μαθητών.

Απαραίτητο για να συμβεί αυτό, είναι η παροχή ασφαλών χώρων για τη συζήτηση των συναισθημάτων και των ανησυχιών σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενθαρρύνουν τους μαθητές να εκφράσουν τις ανησυχίες τους και να αναπτύξουν στρατηγικές για την αντιμετώπιση του άγχους και της ανησυχίας. Οι Verlie, Clark, Jarrett, και Supriyono, (2020), τονίζουν τη σημασία της παροχής ψυχολογικής υποστήριξης στους μαθητές για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Ακόμα η ενίσχυση της κοινωνικής υποστήριξης και της αίσθησης κοινότητας μεταξύ των μαθητών είναι κρίσιμη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προωθήσουν την κοινωνική ένταξη και την υποστήριξη μέσω της δημιουργίας ενός υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος. Αυτό μπορεί να

περιλαμβάνει τη δημιουργία ομάδων υποστήριξης, την ενθάρρυνση της συνεργασίας και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής.

Έτσι, οι μαθητές που αισθάνονται υποστήριξη από τους συνομηλίκους τους και τις κοινότητές τους είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής με ανθεκτικότητα. Η κοινωνική υποστήριξη μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης και να ενισχύσει την ψυχική ευημερία των μαθητών. Οι Godden et al. (2021), τονίζουν τη σημασία της κοινωνικής υποστήριξης για την ψυχική υγεία των μαθητών που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή.

Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης πρέπει να αποτελεί κεντρικό στοιχείο της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος και της διατήρησης των φυσικών πόρων για τις μελλοντικές γενιές. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη διδασκαλία για τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, όπως η οικονομική βιωσιμότητα, η κοινωνική δικαιοσύνη και η περιβαλλοντική προστασία.

Η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να περιλαμβάνει πρακτικές δράσεις, όπως η μείωση της κατανάλωσης ενέργειας, η ανακύκλωση και η προστασία των φυσικών πόρων. Οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια αίσθηση ευθύνης και δέσμευσης για την προστασία του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα μαθαίνουν να λαμβάνουν υπόψη τις επιπτώσεις των ενεργειών τους στον πλανήτη. Οι Trombley et al. (2017), τονίζουν τη σημασία της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και την προώθηση της ψυχικής ευημερίας των μαθητών.

Σε αυτό ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι πολυδιάστατος και κρίσιμος. Μέσω της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης, της ανάπτυξης δεξιοτήτων, της παροχής

ψυχολογικής υποστήριξης και της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και να αναπτύξουν στρατηγικές για την προστασία του περιβάλλοντος. Παράλληλα, η συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς, ψυχολόγους και οργανισμούς είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη και την επιτυχία αυτών των προσπαθειών.

Η συνεχής εκπαίδευση και η υποστήριξη των εκπαιδευτικών είναι επίσης απαραίτητες για να διασφαλιστεί ότι είναι προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Η έρευνα και η αξιολόγηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων μπορεί να βοηθήσει στην αναγνώριση των αναγκών των μαθητών και στη βελτίωση των διδακτικών προσεγγίσεων. Συνολικά, ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της ψυχικής ευημερίας και της βιώσιμης ανάπτυξης σε μια εποχή κλιματικών αλλαγών.

4.1 Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις στην ψυχική υγεία

Έχει γίνει εκτενώς αντιληπτό ότι για να μπορέσει να δοθεί η όποια λύση στην καταπολέμηση τόσο της ψυχικής φόρτισης από το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής όσο και στο ίδιο το φαινόμενο, απαραίτητο συστατικό είναι να δοθούν τα κατάλληλα εναύσματα και η ουσιώδης γνώση από καταρτισμένους ανθρώπους. Η αποτελεσματική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις προκλήσεις που επιφέρει η κλιματική αλλαγή, να αναπτύξουν δεξιότητες για την αντιμετώπισή της και να ενισχύσουν την ψυχική τους ανθεκτικότητα.

Για να συμβεί αυτό, το εκπαιδευτικό προσωπικό πρέπει να παρέχει ακριβή και επιστημονικά τεκμηριωμένη πληροφόρηση σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Αυτό περιλαμβάνει τη διδασκαλία για τις αιτίες της κλιματικής αλλαγής, όπως οι ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, και τις συνέπειές της, όπως η άνοδος της θερμοκρασίας, οι αλλαγές στα καιρικά φαινόμενα και η απώλεια βιοποικιλότητας. Οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν πως οι αλλαγές αυτές επηρεάζουν το περιβάλλον και τη ζωή τους.

Επιπλέον, είναι σημαντικό οι μαθητές να μάθουν για τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Η κλιματική αλλαγή μπορεί να προκαλέσει άγχος, κατάθλιψη και άλλες ψυχικές διαταραχές λόγω των φυσικών καταστροφών, της απώλειας περιουσίας και της αβεβαιότητας για το μέλλον. Η ενημέρωση των μαθητών για αυτές τις επιπτώσεις μπορεί να τους βοηθήσει να αναγνωρίσουν τα συμπτώματα και να αναπτύξουν στρατηγικές για την αντιμετώπισή τους (Ramadan & Ataallah, 2021).

Κομβικής σημασίας είναι ο τρόπος με τον οποίο επιτυγχάνεται αυτό. Η διδασκαλία για την κλιματική αλλαγή πρέπει να είναι διαδραστική και να ενθαρρύνει τη συμμετοχή των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες μεθόδους, όπως διαλέξεις, ντοκιμαντέρ, συζητήσεις, ομαδικές εργασίες και πρακτικές δραστηριότητες. Αυτές οι μέθοδοι μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τα περιβαλλοντικά ζητήματα και να αναπτύξουν δεξιότητες για την αντιμετώπισή τους.

Η χρήση τεχνικών ψυχοθεραπείας, όπως η ενσυνειδητότητα και οι τεχνικές χαλάρωσης, μπορεί επίσης να είναι χρήσιμη. Οι μαθητές μπορούν να μάθουν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται το άγχος και την ανησυχία που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν αυτές τις τεχνικές στις καθημερινές τους

διδασκαλίες, προσφέροντας στους μαθητές τα εργαλεία που χρειάζονται για να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους (Abebe et al., 2023).

Η ανάπτυξη δεξιοτήτων και στρατηγικών αντιμετώπισης είναι κρίσιμη για την προαγωγή της ψυχικής υγείας των μαθητών. Οι διδάσκοντες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες όπως η κριτική σκέψη, η επίλυση προβλημάτων και η συνεργασία. Αυτές οι δεξιότητες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής και να αναπτύξουν στρατηγικές για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η εκπαίδευση πρέπει επίσης να επικεντρώνεται στην ενίσχυση της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ενθάρρυνση της θετικής σκέψης, την προώθηση της αίσθησης του σκοπού και την παροχή υποστήριξης για την αντιμετώπιση του άγχους και της κατάθλιψης. Οι μαθητές που αισθάνονται ενδυναμωμένοι και υποστηριζόμενοι είναι πιο πιθανό να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της κλιματικής αλλαγής με θετικό τρόπο (Vercammen et al., 2023).

Κρίσιμες για την ψυχική ευημερία των μαθητών είναι η κοινωνική υποστήριξη και η αίσθηση κοινότητας. Οι καθηγητές μπορούν να δημιουργήσουν ένα υποστηρικτικό σχολικό περιβάλλον όπου οι μαθητές αισθάνονται άνετα να εκφράσουν τις ανησυχίες και τα συναισθήματά τους. Η δημιουργία ομάδων υποστήριξης, η ενθάρρυνση της συνεργασίας και η προώθηση της κοινωνικής συνοχής μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν το άγχος και την ανησυχία που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή.

Συνεπώς οι μαθητές που αισθάνονται υποστήριξη από τους συνομηλίκους τους και τις κοινότητές τους είναι πιο πιθανό να διατηρήσουν την ψυχική τους ευημερία και να

αναπτύξουν θετικές στρατηγικές αντιμετώπισης. Η κοινωνική υποστήριξη μπορεί να μειώσει τα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης και να ενισχύσει την ψυχική ανθεκτικότητα των μαθητών (Godden et al., 2021).

Σε αυτό συμβάλλουν, η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και η εμπλοκή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενθαρρύνουν τους μαθητές να συμμετέχουν σε περιβαλλοντικά προγράμματα, όπως δενδροφύτευση, καθαρισμός παραλιών και ενημερωτικές εκστρατείες για την κλιματική αλλαγή.

Επίσης, η συλλογική δράση μπορεί να προσφέρει στους μαθητές αίσθηση σκοπού και ενδυνάμωσης, καθώς τους δίνει τη δυνατότητα να συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Επιπλέον, η συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες μπορεί να δημιουργήσει ισχυρούς δεσμούς με άλλους μαθητές και να ενισχύσει την αίσθηση της κοινότητας και της κοινωνικής υποστήριξης (Budziszewska & Głod, 2021).

Συμπληρωματικά σε αυτό, η χρήση της τεχνολογίας και των πολυμέσων μπορεί να ενισχύσει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν ντοκιμαντέρ, διαδικτυακές πλατφόρμες και εφαρμογές για να παρέχουν πληροφορίες και να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή των μαθητών σε περιβαλλοντικά θέματα. Η τεχνολογία μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για τη δημιουργία διαδικτυακών κοινοτήτων όπου οι μαθητές μπορούν να μοιράζονται ιδέες και να συνεργάζονται σε περιβαλλοντικά έργα (Martin, Reilly, Everitt, & Gilliland, et al., 2021).

Συμπερασματικά, η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη της ψυχικής ανθεκτικότητας και της ευαισθητοποίησης των νέων. Οι

εκπαιδευτικοί παίζουν κρίσιμο ρόλο στην παροχή αυτής της εκπαίδευσης, χρησιμοποιώντας διάφορες διδακτικές προσεγγίσεις και μεθόδους για να ενισχύσουν την κατανόηση των μαθητών για τις περιβαλλοντικές προκλήσεις. Μέσω της προώθησης της κοινωνικής υποστήριξης, της ενίσχυσης της ψυχικής ανθεκτικότητας και της προώθησης της συλλογικής δράσης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες και στρατηγικές για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και να συμβάλουν στην προστασία του περιβάλλοντος.

4.2 Ο ρόλος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση (Π.Ε.) αποτελεί μια διαδικασία που στοχεύει στην αναγνώριση αξιών, τη διασαφήνιση εννοιών, και την ανάπτυξη των αναγκαίων δεξιοτήτων και στάσεων για την κατανόηση και εκτίμηση των σχέσεων ανάμεσα στον άνθρωπο, τον πολιτισμό και το βιοφυσικό του περιβάλλον. Αυτή η εκπαίδευση είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και δράσης στους νέους, ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ο Patrick Geddes, Σκωτσέζος βιολόγος, κοινωνιολόγος, θετικιστής του Comtean, γεωγράφος, φιλόanthropos και πρωτοπόρος πολεοδόμος, είναι γνωστός για την καινοτόμο σκέψη του στους τομείς του πολεοδομικού σχεδιασμού και της κοινωνιολογίας. Ο πρώτος που συνέδεσε την ποιότητα του περιβάλλοντος με την ποιότητα της εκπαίδευσης και έθεσε τα θεμέλια για την Π.Ε. (Meller, 1990).

Ο όρος "Περιβαλλοντική Εκπαίδευση" άρχισε να χρησιμοποιείται στην Ελλάδα από το 1976 και μετά, κυρίως μέσω της δραστηριότητας διεθνών οργανισμών που προωθούσαν τη διάδοσή της. Μόλις τη δεκαετία του '90, με το Ν.1892/90 και τις αντίστοιχες

Εγκυκλίου, η Π.Ε. εντάχθηκε επίσημα στα προγράμματα των σχολείων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο ρόλος της Π.Ε. είναι να συμβάλλει στη συνειδητοποίηση των μαθητών σχετικά με τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, την ευαισθητοποίηση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα και τη δραστηριοποίησή τους για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων.

Η Π.Ε. στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχει ως στόχο την ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης των μαθητών. Μέσω διαφόρων διδακτικών προσεγγίσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, όπως η κλιματική αλλαγή, η απώλεια βιοποικιλότητας και η ρύπανση. Σύμφωνα με τον Choudhury (2015), η Π.Ε. μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ ανθρώπου και φύσης και να αναπτύξουν θετικές στάσεις προς την περιβαλλοντική διατήρηση.

Ένας από τους κύριους στόχους της Π.Ε. είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων και αξιών που σχετίζονται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Οι μαθητές μαθαίνουν να εφαρμόζουν κριτική σκέψη και δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών προκλήσεων. Οι Ntanos et al. (2018), υποστηρίζουν ότι η Π.Ε. μπορεί να ενισχύσει τις δεξιότητες των μαθητών στην ανάλυση και την κατανόηση σύνθετων περιβαλλοντικών ζητημάτων, ενώ παράλληλα τους ενθαρρύνει να αναπτύξουν θετικές στάσεις και συμπεριφορές προς το περιβάλλον.

Η ενσωμάτωση της Π.Ε. στο αναλυτικό πρόγραμμα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να γίνει μέσω διαφόρων θεματικών ενοτήτων και διδακτικών προσεγγίσεων. Η χρήση διεπιστημονικών προσεγγίσεων μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις συνδέσεις μεταξύ διαφορετικών επιστημονικών πεδίων και να δουν την

Π.Ε. ως ένα σύνολο γνώσεων που συνδέεται με την καθημερινή τους ζωή. Οι Yarkandi (2012), τονίζουν ότι η Π.Ε. πρέπει να ενσωματωθεί σε όλα τα μαθήματα και να μην περιορίζεται σε συγκεκριμένα θέματα ή δραστηριότητες.

Η Π.Ε. στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί επίσης να συμβάλει στην προαγωγή της ψυχο-κοινωνικής ευημερίας των μαθητών. Μέσω της συμμετοχής σε περιβαλλοντικές δραστηριότητες και της κατανόησης των περιβαλλοντικών προκλήσεων, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια αίσθηση του σκοπού και της ενδυνάμωσης. Η συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις και πρωτοβουλίες μπορεί να ενισχύσει την κοινωνική τους συνοχή και να μειώσει τα επίπεδα άγχους και κατάθλιψης που συνδέονται με την κλιματική αλλαγή. Οι Budziszewska and Głód (2021), υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες μπορεί να ενισχύσει την ψυχολογική ανθεκτικότητα των μαθητών και να τους βοηθήσει να αναπτύξουν θετικές στρατηγικές αντιμετώπισης.

Η χρήση εμπειρικών μεθόδων διδασκαλίας μπορεί να ενισχύσει την Π.Ε. στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι εμπειρικές μέθοδοι, όπως οι εκπαιδευτικές εκδρομές, οι πειραματικές δραστηριότητες και οι εργαστηριακές ασκήσεις, μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν καλύτερα τα περιβαλλοντικά ζητήματα και να αναπτύξουν πρακτικές δεξιότητες. Οι Koutsoukos, Fragoulis, και Valkanos, et al. (2015), τονίζουν ότι η εφαρμογή εμπειρικών μεθόδων διδασκαλίας μπορεί να βελτιώσει τη διαδικασία μάθησης και να οδηγήσει σε μια πιο ολιστική προσέγγιση της Π.Ε.

Ακόμη, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μπορεί να ενισχύσει την περιβαλλοντική συμπεριφορά των μαθητών. Μέσω της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν θετικές συμπεριφορές προς το περιβάλλον και να υιοθετήσουν πρακτικές που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η έρευνα των Esa (2010)

δείχνει ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να συμμετέχουν σε περιβαλλοντικές δράσεις και πρωτοβουλίες.

Παρά τα οφέλη της Π.Ε., υπάρχουν πολλές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν για να επιτευχθούν τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα. Αυτές οι προκλήσεις περιλαμβάνουν την έλλειψη πόρων, την έλλειψη εκπαίδευσης και υποστήριξης για τους εκπαιδευτικούς, καθώς και την έλλειψη ενδιαφέροντος και συμμετοχής από τους μαθητές. Η έρευνα της Cotton (2006), υπογραμμίζει τη σημασία της κατανόησης των πεποιθήσεων των εκπαιδευτικών και της ενσωμάτωσης αυτών στις προσπάθειες ανάπτυξης του αναλυτικού προγράμματος, για να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εφαρμογή της Π.Ε.

Η συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών, γονέων και κοινοτήτων είναι κρίσιμη για την επιτυχία αυτής. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να συνεργάζονται με άλλους φορείς για να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν αποτελεσματικά προγράμματα Π.Ε. Επιπλέον, η συνεχής βελτίωση των προγραμμάτων Π.Ε. μέσω της αξιολόγησης και της ανατροφοδότησης μπορεί να βοηθήσει στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και στην επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης (Palinkas & Wong, 2020).

Τέλος η περιβαλλοντική εκπαίδευση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης και δράσης στους νέους. Μέσω της ενίσχυσης της περιβαλλοντικής συνείδησης, της ανάπτυξης δεξιοτήτων και αξιών, της ενσωμάτωσης στο αναλυτικό πρόγραμμα, της προαγωγής της ψυχο-κοινωνικής ευημερίας, της χρήσης εμπειρικών μεθόδων διδασκαλίας και της ενίσχυσης της περιβαλλοντικής συμπεριφοράς, η Π.Ε. μπορεί να επιτύχει τα καλύτερα δυνατά

αποτελέσματα. Παρά τις προκλήσεις, η συνεργασία και η συνεχής βελτίωση είναι απαραίτητες για την επιτυχία της Π.Ε. και την επίτευξη των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η σύνδεση που έθεσε πρώτος ο Patrick Geddes μεταξύ της ποιότητας του περιβάλλοντος και της ποιότητας της εκπαίδευσης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Π.Ε. Η Π.Ε. είναι μια διαδικασία που αναγνωρίζει αξίες και διευκρινίζει έννοιες, ώστε να αναπτυχθούν οι απαραίτητες δεξιότητες και στάσεις για την κατανόηση και εκτίμηση των σχέσεων μεταξύ ανθρώπου, πολιτισμού και βιοφυσικού περιβάλλοντος. Απαιτείται τακτική επαφή με τη φύση, ειδικά κατά την παιδική ηλικία, για την ανάπτυξη μιας στάσης σεβασμού και φροντίδας για το φυσικό περιβάλλον. Η ένταξη της Π.Ε. στα σχολεία είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής συνείδησης και της βιώσιμης ανάπτυξης.

4.3 Βασική στοχοθεσία των περιβαλλοντικών προγραμμάτων

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση (Π.Ε.) είναι ένα πεδίο που έχει ως στόχο την προώθηση της κατανόησης και της επίγνωσης των περιβαλλοντικών ζητημάτων, καθώς και την ενθάρρυνση των ατόμων να υιοθετήσουν βιώσιμες πρακτικές και συμπεριφορές. Η βασική στοχοθεσία των περιβαλλοντικών προγραμμάτων μπορεί να συνοψιστεί σε διάφορους άξονες, μεταξύ αυτών οι εξής:

1. Ανάπτυξη Περιβαλλοντικής Συνείδησης και Ευαισθητοποίησης

Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους των περιβαλλοντικών προγραμμάτων είναι η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και η ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Οι μαθητές και οι πολίτες γενικότερα πρέπει να κατανοήσουν

τις αιτίες και τις συνέπειες των περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η κλιματική αλλαγή, η ρύπανση, η απώλεια βιοποικιλότητας και η εξάντληση των φυσικών πόρων. Η ευαισθητοποίηση είναι το πρώτο βήμα για την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών και τη συμμετοχή σε δράσεις προστασίας του περιβάλλοντος (Maurer, Koulouris, & Bogner, (2020).

2. Παροχή Γνώσεων και Πληροφοριών

Τα περιβαλλοντικά προγράμματα στοχεύουν στην παροχή επιστημονικά τεκμηριωμένων γνώσεων και πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον και τα οικοσυστήματα. Αυτό περιλαμβάνει τη διδασκαλία για τις βασικές έννοιες της οικολογίας, τη λειτουργία των οικοσυστημάτων, τις ανθρώπινες επιπτώσεις στο περιβάλλον και τις στρατηγικές για την αειφόρο ανάπτυξη. Οι εκπαιδευτικοί και οι φορείς εκπαίδευσης χρησιμοποιούν ποικίλες διδακτικές προσεγγίσεις για να μεταδώσουν αυτές τις γνώσεις, όπως διαλέξεις, εργαστηριακές ασκήσεις, εκπαιδευτικές εκδρομές και διαδραστικές δραστηριότητες (Stevenson, 2022).

3. Ανάπτυξη Δεξιοτήτων και Ικανοτήτων

Η ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων είναι ένας κρίσιμος στόχος των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες κριτικής σκέψης, επίλυσης προβλημάτων και λήψης αποφάσεων που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος. Επιπλέον, η εκπαίδευση στις δεξιότητες της συνεργασίας και της ηγεσίας είναι απαραίτητη για την προώθηση της ομαδικής εργασίας και της ενεργού συμμετοχής σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Οι Ntanos et al. (2018) επισημαίνουν ότι η ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων είναι ζωτικής σημασίας για την προώθηση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας.

4. Ενίσχυση της Αίσθησης Ευθύνης και Ενδυνάμωσης

Η ενίσχυση της αίσθησης ευθύνης και ενδυνάμωσης είναι ένας σημαντικός στόχος των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Οι μαθητές και οι πολίτες πρέπει να αισθάνονται ότι έχουν τη δύναμη και την ευθύνη να συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προώθησης της ατομικής και συλλογικής δράσης, της συμμετοχής σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και της υποστήριξης της τοπικής και παγκόσμιας κοινότητας. Οι Budziszewska και Głod (2021) υπογραμμίζουν ότι η ενδυνάμωση των νέων είναι κρίσιμη για την επίτευξη βιώσιμων περιβαλλοντικών αλλαγών.

5. Προώθηση της Συνεργασίας και της Κοινωνικής Συνοχής

Η προώθηση της συνεργασίας και της κοινωνικής συνοχής είναι ένας άλλος βασικός στόχος των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Η αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων απαιτεί συνεργασία και συλλογική δράση σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα περιβαλλοντικά προγράμματα ενθαρρύνουν τη συνεργασία μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών, γονέων και κοινοτήτων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η δημιουργία ισχυρών κοινωνικών δεσμών και η ενίσχυση της αίσθησης του ανήκειν είναι κρίσιμη για την επίτευξη των στόχων της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (Stevenson, 2022).

6. Ενθάρρυνση της Συμμετοχής σε Περιβαλλοντικές Δράσεις

Η ενεργός συμμετοχή σε περιβαλλοντικές δράσεις είναι ένας ουσιαστικός στόχος των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Οι μαθητές πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε πρακτικές δραστηριότητες που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη, όπως η ανακύκλωση, η δενδροφύτευση, η προστασία των υδάτων και η εξοικονόμηση ενέργειας.

Η συμμετοχή σε αυτές τις δράσεις μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση του σκοπού και της ικανοποίησης, καθώς οι μαθητές βλέπουν τα αποτελέσματα των προσπαθειών τους στην προστασία του περιβάλλοντος (Choudhury 2015).

7. Προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Τέλος, η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ένας από τους κύριους στόχους των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει την κατανόηση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και την εφαρμογή τους στην καθημερινή ζωή. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει τη διδασκαλία για τη μείωση της κατανάλωσης πόρων, την προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και τη διατήρηση της οικονομικής βιωσιμότητας. Οι Trombley et al. (2017), τονίζουν ότι η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι κρίσιμη για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων και την προώθηση της ψυχικής ευημερίας των μαθητών.

Η βασική στοχοθεσία των περιβαλλοντικών προγραμμάτων είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και ευαισθητοποίησης, την παροχή γνώσεων και πληροφοριών, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων, την ενίσχυση της αίσθησης ευθύνης και ενδυνάμωσης, την προώθηση της συνεργασίας και της κοινωνικής συνοχής, την ενθάρρυνση της συμμετοχής σε περιβαλλοντικές δράσεις και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτοί οι στόχοι είναι κρίσιμοι για την προώθηση της βιωσιμότητας και την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς και για την ανάπτυξη της ψυχικής και κοινωνικής ευημερίας των μαθητών.

4.4 Διδακτικές προσεγγίσεις

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση (Π.Ε.) ενσωματώνει μια πληθώρα διδακτικών προσεγγίσεων που έχουν ως στόχο την προώθηση της περιβαλλοντικής συνείδησης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και την ενδυνάμωση των μαθητών. Εδώ παρουσιάζονται μερικές από τις βασικές διδακτικές προσεγγίσεις στην Π.Ε.:

1. Εκπαίδευση με βάση το σχολικό προαύλιο (Schoolyard Education)

Η χρήση του σχολικού προαυλίου ως εκπαιδευτικού χώρου προσφέρει στους μαθητές την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν άμεσα με το περιβάλλον. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν το προαύλιο για να διδάξουν σχετικά με τη βιοποικιλότητα, τη διατήρηση των φυσικών πόρων και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει την πρακτική μάθηση και την άμεση παρατήρηση των φυσικών φαινομένων (O’Neil, Newton, Bone, Birney, Green, Merrick, Goodwin-Segal, Moore, & Fraioli, et al., 2020; Winther, Sadler, & Saunders, et al. 2010; Boyd, 2018).

2. Εκπαίδευση με βάση τον τόπο (Place-Based Education)

Η εκπαίδευση με βάση τον τόπο / γειτονιά / πόλη, εστιάζει στη σύνδεση των μαθητών με το τοπικό τους περιβάλλον. Αυτή η προσέγγιση βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τις ιδιαιτερότητες του τοπικού οικοσυστήματος και να αναπτύξουν μια αίσθηση υπευθυνότητας για την προστασία του. Μέσα από τη μελέτη του τοπικού περιβάλλοντος, οι μαθητές μαθαίνουν για τα τοπικά περιβαλλοντικά ζητήματα και εμπλέκονται σε δράσεις που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη (O’Neil et al., 2020; Winther, Sadler, & Saunders, et al. 2010; Boyd, 2018).

3. Προγράμματα Επιστημονικής Εκπαίδευσης σε Κέντρα Φύσης, Ζωολογικούς Κήπους και Μουσεία

Τα κέντρα φύσης, οι ζωολογικοί κήποι και τα μουσεία προσφέρουν μοναδικές ευκαιρίες για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μέσα από εκπαιδευτικά προγράμματα και διαδραστικές εκθέσεις, οι μαθητές μπορούν να μάθουν για τη βιοποικιλότητα, τη διατήρηση των ειδών και τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος. Αυτές οι επισκέψεις μπορούν να ενισχύσουν την κατανόηση των περιβαλλοντικών θεμάτων και να προάγουν τη συνειδητοποίηση και την ευαισθητοποίηση των μαθητών (O'Neil et al., 2020; Winther, Sadler, & Saunders, et al. 2010; Boyd, 2018).

4. Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Σχέδια (Project-Based Learning)

Η προσέγγιση της εκπαίδευσης μέσω προγραμμάτων και σχεδίων ενθαρρύνει τους μαθητές να εμπλακούν ενεργά στη μάθηση μέσω της ανάπτυξης και της υλοποίησης περιβαλλοντικών έργων. Αυτή η προσέγγιση προάγει τη συνεργασία, την επίλυση προβλημάτων και την εφαρμογή των γνώσεων σε πραγματικά περιβαλλοντικά ζητήματα. Οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν δεξιότητες όπως ηγεσία, ομαδική εργασία και κριτική σκέψη μέσω της συμμετοχής τους σε περιβαλλοντικά έργα (Djoehaeni et al., 2017).

5. Διερεύνηση και Αξιολόγηση Περιβαλλοντικών Ζητημάτων και Δράσεων

Η προσέγγιση της διερεύνησης και αξιολόγησης περιβαλλοντικών ζητημάτων και δράσεων ενθαρρύνει τους μαθητές να αναλύσουν και να αξιολογήσουν περιβαλλοντικά προβλήματα και τις λύσεις τους. Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε έρευνες πεδίου, να συλλέγουν δεδομένα και να αναπτύσσουν προτάσεις για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προκλήσεων. Αυτή η προσέγγιση βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν

τις επιστημονικές και κοινωνικές διαστάσεις των περιβαλλοντικών ζητημάτων (O'Neil et al., 2020; Winther, Sadler, & Saunders, et al. 2010; Boyd, 2018).

6. Εκπαίδευση Επιστήμης-Τεχνολογίας-Κοινωνίας (Science-Technology-Society Approach)

Η προσέγγιση της εκπαίδευσης επιστήμης-τεχνολογίας-κοινωνίας ενσωματώνει την επιστήμη και την τεχνολογία στην κατανόηση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών ζητημάτων. Οι μαθητές μαθαίνουν πώς η επιστήμη και η τεχνολογία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων και πώς οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις επηρεάζουν την περιβαλλοντική διαχείριση. Αυτή η προσέγγιση προάγει τη διαθεματική μάθηση και τη συνειδητοποίηση των μαθητών για τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ επιστήμης, τεχνολογίας και κοινωνίας (O'Neil et al., 2020; Winther, Sadler, & Saunders, et al. 2010; Boyd, 2018).

7. Συστημική Προσέγγιση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Η συστημική προσέγγιση στην περιβαλλοντική εκπαίδευση επικεντρώνεται στην αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για την περιβαλλοντική εκπαίδευση. Αυτή η προσέγγιση περιλαμβάνει την ανάθεση ευθύνης για την περιβαλλοντική εκπαίδευση στις εκπαιδευτικές αρχές, την αναθεώρηση του αναλυτικού προγράμματος, την ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας με φορείς εκτός του σχολείου. Η συστημική προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε πιο βιώσιμα και μακροπρόθεσμα αποτελέσματα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση (Benedict, 1999).

8. Βιωματική Μάθηση (Experiential Learning)

Η βιωματική μάθηση είναι μια διδακτική προσέγγιση που τονίζει τη σημασία της άμεσης εμπειρίας και της ενεργού συμμετοχής των μαθητών στη μάθηση. Οι μαθητές

εμπλέκονται σε δραστηριότητες όπως η παρατήρηση της φύσης, η συμμετοχή σε περιβαλλοντικά έργα και η εκτέλεση πειραμάτων. Αυτή η προσέγγιση βοηθά τους μαθητές να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και να αναπτύξουν αίσθηση ευθύνης προς το περιβάλλον (Shutaleva, 2023).

Οι διδακτικές προσεγγίσεις στην περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι ποικίλες και ευέλικτες,, προσφέροντας στους εκπαιδευτικούς πολλές επιλογές για την προώθηση της περιβαλλοντικής συνείδησης και της βιώσιμης ανάπτυξης. Από την εκπαίδευση με βάση τον τόπο και το σχολικό προαύλιο μέχρι την εμπειρική μάθηση και τη συστημική προσέγγιση, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επιλέξουν και να προσαρμόσουν τις μεθόδους που ταιριάζουν καλύτερα στις ανάγκες των μαθητών και των τοπικών κοινοτήτων τους.

4.5 Μέθοδοι βελτιστοποίησης των περιβαλλοντικών προγραμμάτων

Η βελτιστοποίηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων απαιτεί την εφαρμογή διαφόρων στρατηγικών και μεθόδων για να εξασφαλιστεί η μέγιστη αποτελεσματικότητα και απόδοση. Ακολουθούν μερικές από τις πιο σημαντικές μεθόδους βελτιστοποίησης των περιβαλλοντικών προγραμμάτων.

Μία από τις βασικές μεθόδους για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των περιβαλλοντικών προγραμμάτων είναι η ενσωμάτωση διαφόρων διαστάσεων περιβαλλοντικής γνώσης. Αυτές περιλαμβάνουν τη γνώση των συστημάτων, τη γνώση των δράσεων και τη γνώση της αποτελεσματικότητας. Η έρευνα των Liefländer, Bogner, Kibbe, και Kaiser, et al. (2015), δείχνει ότι η ενσωμάτωση αυτών των διαστάσεων μπορεί να αυξήσει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Επίσης, η συμμετοχή των εκπαιδευτικών, μαθητών, και της κοινότητας στη σχεδίαση και υλοποίηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων είναι κρίσιμη για την επιτυχία τους. Η έρευνα των Ruiz-Mallen et al. (2009) δείχνει ότι η συμμετοχική προσέγγιση μπορεί να οδηγήσει σε πιο αποτελεσματικά και προσαρμοσμένα προγράμματα που ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες και προκλήσεις.

Ακόμη μια μέθοδος είναι η εφαρμογή πολυκριτηριακής αξιολόγησης για την επιλογή και αξιολόγηση περιβαλλοντικών προγραμμάτων η οποία μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να επιλέξουν τα προγράμματα που θα μεγιστοποιήσουν την απόδοση των πόρων και θα επιτύχουν τους επιθυμητούς στόχους. Η έρευνα των Kabassi, Martinis, και Charizanos, et al. (2020), προτείνει τη χρήση πολυκριτηριακών τεχνικών για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων.

Επίσης, η ανάπτυξη και η εφαρμογή δομημένων πλαισίων αξιολόγησης είναι κρίσιμη για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Η έρευνα των Stern, Powell, και Hill, et al. (2013), προτείνει τη χρήση δομημένων πλαισίων αξιολόγησης για την αποτύπωση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και την ανάλυση των παραγόντων που συμβάλλουν στην επιτυχία τους.

Ακόμα, η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT) μπορεί να βελτιώσει την προσβασιμότητα και την αλληλεπίδραση στα περιβαλλοντικά προγράμματα. Τα ψηφιακά εργαλεία και οι διαδραστικές πλατφόρμες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία περιβαλλοντικών θεμάτων, την παρακολούθηση της προόδου των μαθητών και την παροχή άμεσης ανατροφοδότησης. Η έρευνα των Schmitz and Da Rocha (2018),

δείχνει ότι η χρήση ICT μπορεί να βελτιώσει τις περιβαλλοντικές στάσεις και γνώσεις των μαθητών.

Επιπροσθέτως, η εφαρμογή διεπιστημονικής προσέγγισης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις πολύπλοκες διασυνδέσεις μεταξύ των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων. Η έρευνα των Clark et al. (2011) υποστηρίζει ότι η διεπιστημονική ανάλυση και η χρήση πολλαπλών μεθόδων μπορεί να βελτιώσει την κατανόηση των περιβαλλοντικών προβλημάτων και να ενισχύσει την ικανότητα των μαθητών να εφαρμόσουν τις γνώσεις τους σε πραγματικά περιβαλλοντικά ζητήματα.

Τέλος, η ενσωμάτωση ποικίλων παιδαγωγικών μεθόδων, όπως η βιωματική μάθηση, η προβληματοκεντρική μάθηση (PBL) και η μαθησιακή προσέγγιση μέσω έργων (project-based learning), μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των περιβαλλοντικών προγραμμάτων. Η έρευνα των Vasconcelos (2010), δείχνει ότι η χρήση PBL στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να βελτιώσει τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων και την ικανότητα των μαθητών να συνεργάζονται.

Βάσει της παραπάνω αναφοράς, συμπεραίνουμε πως η βελτιστοποίηση των περιβαλλοντικών προγραμμάτων απαιτεί τη χρήση ποικίλων μεθόδων και στρατηγικών που ενσωματώνουν τη γνώση, τη συμμετοχή, την τεχνολογία και τη διεπιστημονική προσέγγιση. Με την εφαρμογή αυτών των μεθόδων, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βελτιώσουν την απόδοση των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να ενισχύσουν την περιβαλλοντική συνείδηση και δράση των μαθητών.

4.6 Ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση

Η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι κρίσιμη για την καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης και την ενίσχυση της δράσης για τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Η βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην ικανότητα της κοινωνίας να αναπτύσσεται οικονομικά και κοινωνικά χωρίς να εξαντλεί τους φυσικούς πόρους ή να καταστρέφει το περιβάλλον. Ακολουθούν μερικοί τρόποι με τους οποίους μπορούμε να αναδείξουμε τη βιώσιμη ανάπτυξη στην περιβαλλοντική εκπαίδευση:

1. Ανάπτυξη Περιβαλλοντικής Συνείδησης και Κατανόησης.
2. Προώθηση της Περιβαλλοντικής Πολιτειότητας.
3. Ενσωμάτωση της Βιώσιμης Ανάπτυξης στο Αναλυτικό Πρόγραμμα.
4. Προώθηση της Διεπιστημονικής Μάθησης.
5. Χρήση Βιωματικής Μάθησης.
6. Εκπαίδευση για Κριτική Σκέψη και Λήψη Αποφάσεων.
7. Προώθηση της Κοινωνικής Υποστήριξης και Συνεργασίας.
8. Χρήση Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ICT).

Ένας από τους πρωταρχικούς στόχους της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και κατανόησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων και των επιπτώσεών τους. Οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης και τον ρόλο τους στη διατήρηση του περιβάλλοντος. Η εκπαίδευση πρέπει να εστιάζει στην κατανόηση της σχέσης μεταξύ ανθρώπου και φύσης, και να αναπτύσσει την ικανότητα των μαθητών να αξιολογούν τις συνέπειες των ενεργειών τους στο περιβάλλον (Bonnett, 2002).

Η προώθηση της περιβαλλοντικής πολιτειότητας, ή της «οικολογικής πολιτειότητας», είναι κρίσιμη για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτό περιλαμβάνει την ενίσχυση της αίσθησης ευθύνης των πολιτών για την προστασία του περιβάλλοντος και την ενθάρρυνση της ενεργού συμμετοχής τους σε περιβαλλοντικές δράσεις. Οι μαθητές πρέπει να αναπτύξουν δεξιότητες και γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη (Dobson, 2007).

Η ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στο αναλυτικό πρόγραμμα είναι σημαντική για την προώθηση της κατανόησης των περιβαλλοντικών ζητημάτων και της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να διδάσκουν τα περιβαλλοντικά θέματα με διεπιστημονική προσέγγιση, συνδυάζοντας γνώσεις από διάφορους τομείς όπως η οικολογία, η οικονομία και η κοινωνιολογία. Αυτό θα βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν τις πολυπλοκότητες των περιβαλλοντικών ζητημάτων και τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης (Dale & Newman, 2005).

Η διεπιστημονική μάθηση είναι κρίσιμη για την κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι μαθητές πρέπει να μάθουν να συνδυάζουν γνώσεις από διάφορους τομείς για να κατανοήσουν τις πολυπλοκότητες των περιβαλλοντικών προβλημάτων και να αναπτύξουν λύσεις που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η διεπιστημονική μάθηση μπορεί να περιλαμβάνει τη συνεργασία μεταξύ των μαθημάτων φυσικών επιστημών, κοινωνικών επιστημών και οικονομικών (Bonnett, 2002).

Παράλληλα με την διεπιστημονική μάθηση, η βιωματική μάθηση είναι μια αποτελεσματική μέθοδος για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην

περιβαλλοντική εκπαίδευση. Μέσω της βιωματικής μάθησης, οι μαθητές εμπλέκονται άμεσα σε πρακτικές δραστηριότητες που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να περιλαμβάνουν έργα ανακύκλωσης, δενδροφύτευση, προστασία των υδάτων και εξοικονόμηση ενέργειας. Η βιωματική μάθηση βοηθά τους μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης και να αναπτύξουν δεξιότητες για την εφαρμογή βιώσιμων πρακτικών (Schmitz & Da Rocha, 2018).

Ως εκ τούτου, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και των δεξιοτήτων λήψης αποφάσεων είναι κρίσιμη για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι μαθητές πρέπει να μάθουν να αξιολογούν τις συνέπειες των ενεργειών τους στο περιβάλλον και να λαμβάνουν αποφάσεις που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Η εκπαίδευση για την κριτική σκέψη μπορεί να περιλαμβάνει τη συζήτηση και την ανάλυση περιβαλλοντικών θεμάτων, καθώς και την ανάπτυξη στρατηγικών για την επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων (Vasconcelos, 2010).

Σε αυτό η κοινωνική υποστήριξη και η συνεργασία είναι κρίσιμες για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι μαθητές πρέπει να μάθουν να συνεργάζονται με άλλους για την επίτευξη βιώσιμων στόχων. Η εκπαίδευση πρέπει να προάγει τη συνεργασία μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών, γονέων και κοινοτήτων για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η συνεργασία μπορεί να περιλαμβάνει κοινές δράσεις και πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος (Ruiz-Mallen et al., 2009).

Η χρήση τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών (ICT) μπορεί να ενισχύσει την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι τεχνολογίες ICT μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία περιβαλλοντικών θεμάτων, την παρακολούθηση της προόδου των μαθητών και την παροχή άμεσης ανατροφοδότησης.

Οι μαθητές μπορούν να χρησιμοποιούν ψηφιακά εργαλεία για να μάθουν για τα περιβαλλοντικά ζητήματα και να συμμετέχουν σε διαδραστικές δραστηριότητες που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη (Luppi, 2011).

Η ανάδειξη λοιπόν, της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση απαιτεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση που περιλαμβάνει την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης, την προώθηση της περιβαλλοντικής πολιτειότητας, την ενσωμάτωση της βιώσιμης ανάπτυξης στο αναλυτικό πρόγραμμα, τη διεπιστημονική μάθηση, τη βιοματική μάθηση, την εκπαίδευση για κριτική σκέψη και λήψη αποφάσεων, την προώθηση της κοινωνικής υποστήριξης και συνεργασίας, και τη χρήση τεχνολογιών ICT. Αυτές οι μέθοδοι μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία της βιώσιμης ανάπτυξης και να αναπτύξουν τις δεξιότητες και τις στάσεις που απαιτούνται για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης στην καθημερινή τους ζωή.

4.7 Ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις και προγράμματα ενίσχυσης της ανθεκτικότητας

Η ενσωμάτωση ψυχοθεραπευτικών προσεγγίσεων στο σχολικό πλαίσιο μπορεί να έχει σημαντικά οφέλη για την ψυχική υγεία των εφήβων. Αυτές οι παρεμβάσεις μπορούν να παρέχουν στήριξη στους μαθητές που αντιμετωπίζουν ψυχολογικές προκλήσεις και να προάγουν την ανθεκτικότητά τους. Παρακάτω αναλύονται ορισμένες από τις βασικές ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις που μπορούν να εφαρμοστούν στο σχολικό πλαίσιο.

Η Γνωσιακή Συμπεριφορική Θεραπεία (CBT) είναι μία από τις πιο ευρέως χρησιμοποιούμενες ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση διαταραχών άγχους και κατάθλιψης στους εφήβους. Στο πλαίσιο του σχολείου, η CBT μπορεί να

εφαρμοστεί σε ομαδικές ή ατομικές συνεδρίες, βοηθώντας τους μαθητές να αναγνωρίσουν και να τροποποιήσουν αρνητικές σκέψεις και συμπεριφορές που συμβάλλουν στην ψυχολογική τους δυσφορία (Charkhandeh, Talib, Hunt et al., 2016).

Η Διαπροσωπική Ψυχοθεραπεία για Εφήβους (IPT-A) είναι μια προσέγγιση που επικεντρώνεται στις διαπροσωπικές σχέσεις και τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις των μαθητών. Η IPT-A έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στη μείωση των συμπτωμάτων κατάθλιψης και στην βελτίωση της κοινωνικής και σχολικής λειτουργικότητας των εφήβων (Young, Kranzler, Gallop, Mufson et al., 2012)

Η Διαλεκτική Συμπεριφορική Θεραπεία (DBT) είναι μια θεραπεία που έχει αποδειχθεί αποτελεσματική στην αντιμετώπιση αυτοκαταστροφικών συμπεριφορών και συναισθηματικής δυσρύθμισης στους εφήβους. Η DBT μπορεί να εφαρμοστεί στο σχολικό πλαίσιο για την ενίσχυση των δεξιοτήτων συναισθηματικής ρύθμισης και διαπροσωπικής αποτελεσματικότητας των μαθητών (Brown, 2017).

Η Οικογενειακή Θεραπεία περιλαμβάνει τη συμμετοχή των γονέων και των αδελφών στη θεραπευτική διαδικασία, προάγοντας τη συνεργασία και την κατανόηση μεταξύ των μελών της οικογένειας. Η οικογενειακή θεραπεία μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τους εφήβους που αντιμετωπίζουν προβλήματα στις οικογενειακές σχέσεις ή που έχουν διαγνωστεί με διατροφικές διαταραχές (Couturier et al., 2019).

Η Θεραπεία Αποδοχής και Δέσμευσης (ACT) είναι μια σύγχρονη ψυχοθεραπευτική προσέγγιση που ενισχύει την αποδοχή των συναισθημάτων και την δέσμευση σε αξίες. Η ACT μπορεί να βοηθήσει τους εφήβους να αναπτύξουν δεξιότητες για τη διαχείριση του άγχους και της κατάθλιψης και να βελτιώσουν τη συνολική τους ψυχική ευεξία (Livheim et al., 2014).

Η Συστημική Θεραπεία (ST) είναι μια προσέγγιση που εστιάζει στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας και των κοινωνικών συστημάτων. Η ST μπορεί να εφαρμοστεί στο σχολικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση εσωτερικευμένων διαταραχών όπως η κατάθλιψη και οι διατροφικές διαταραχές (Retzlaff, Von Sydow, Beher, Haun, Schweitzer, et al., 2013).

Προγράμματα Ενίσχυσης της Ανθεκτικότητας

Η ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα των ατόμων να ανακάμπτουν από τις δυσκολίες και να προσαρμόζονται σε προκλήσεις. Υπάρχουν διάφορα προγράμματα που μπορούν να εφαρμοστούν στο σχολικό πλαίσιο για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των εφήβων:

1. Προγράμματα Κοινωνικής και Συναισθηματικής Μάθησης (SEL).
2. Προγράμματα Ενσυνειδητότητας.
3. Προγράμματα Σχολικής Στήριξης.

Τα προγράμματα κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης (SEL) στοχεύουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων όπως η αυτορρύθμιση, η επίλυση προβλημάτων, η ενσυναίσθηση και η επικοινωνία. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των εφήβων και να προάγουν την ψυχική τους ευεξία (Schmitz & Da Rocha, 2018).

Τα προγράμματα ενσυνειδητότητας (mindfulness) μπορούν να βοηθήσουν τους εφήβους να αναπτύξουν δεξιότητες αυτοσυνειδησίας και αυτορρύθμισης, μειώνοντας το άγχος και την κατάθλιψη. Η ενσυνειδητότητα μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των μαθητών και να τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τις καθημερινές προκλήσεις (Livheim et al., 2014).

Τα προγράμματα σχολικής στήριξης παρέχουν στους μαθητές πρόσβαση σε συμβουλευτικές υπηρεσίες, ομάδες υποστήριξης και άλλες μορφές βοήθειας εντός του

σχολικού πλαισίου. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν δεξιότητες ανθεκτικότητας και να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην καθημερινότητά τους (Ruiz-Mallen et al., 2009).

Εν κατακλείδι, οι ψυχοθεραπευτικές προσεγγίσεις και τα προγράμματα ενίσχυσης της ανθεκτικότητας στο σχολικό πλαίσιο μπορούν να έχουν σημαντικά οφέλη για την ψυχική υγεία των εφήβων. Με την εφαρμογή αυτών των προσεγγίσεων, οι εκπαιδευτικοί και οι κατάλληλοι σύμβουλοι μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική στήριξη στους μαθητές που αντιμετωπίζουν ψυχολογικές προκλήσεις και να προάγουν την ανθεκτικότητά τους.

4.8 Οικοθεραπεία και έφηβοι

Η οικοθεραπεία, γνωστή και ως *ecotherapy*, αποτελεί μια ψυχοθεραπευτική προσέγγιση που χρησιμοποιεί τη φύση και τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος ως μέσο θεραπείας. Έχει αποδειχθεί ότι προσφέρει σημαντικά οφέλη στην ψυχική υγεία, ιδιαίτερα στους εφήβους, οι οποίοι συχνά αντιμετωπίζουν ποικίλες προκλήσεις κατά την περίοδο της ανάπτυξής τους. Στο σχολικό πλαίσιο, η οικοθεραπεία μπορεί να ενισχύσει την ευημερία και την ανθεκτικότητα των μαθητών, βοηθώντας τους να διαχειριστούν το άγχος και άλλες ψυχολογικές δυσκολίες.

Κάποια από τα οφέλη της οικοθεραπείας είναι:

1. Μείωση του Άγχους και της Κατάθλιψης:

Η οικοθεραπεία έχει αποδειχθεί ότι μειώνει τα συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης. Μέσω δραστηριοτήτων όπως η κηπουρική και οι περιπάτοι στη φύση, οι μαθητές

μπορούν να βιώσουν μια μείωση της έντασης και μια βελτίωση της διάθεσης. Οι φυσικές δραστηριότητες ενισχύουν την παραγωγή ενδορφινών, οι οποίες βοηθούν στην καταπολέμηση των αρνητικών συναισθημάτων (Kamitsis & Simmonds, 2017).

2. Βελτίωση της Προσοχής και της Συγκέντρωσης:

Μελέτες έχουν δείξει ότι η επαφή με τη φύση μπορεί να βελτιώσει την προσοχή και τη συγκέντρωση των μαθητών. Η οικοθεραπεία μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητας (ADHD) να βελτιώσουν τις ακαδημαϊκές τους επιδόσεις. Οι δραστηριότητες στη φύση προσφέρουν μια διαφυγή από την έντονη καθημερινότητα και βοηθούν τους μαθητές να επικεντρωθούν καλύτερα στις σχολικές τους υποχρεώσεις (Altarawneh et al., 2023).

3. Ανάπτυξη Συναισθηματικής Ανθεκτικότητας:

Οι δραστηριότητες οικοθεραπείας, όπως η φροντίδα φυτών ή η συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες στη φύση, μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν συναισθηματική ανθεκτικότητα. Η βιωματική επαφή με τη φύση μπορεί να ενισχύσει την ικανότητα των μαθητών να αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες και να ανακάμπτουν από αυτές. Οι μαθητές μαθαίνουν να αναγνωρίζουν και να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους πιο αποτελεσματικά (Livheim et al., 2014).

4. Ενίσχυση των Κοινωνικών Δεξιοτήτων:

Η οικοθεραπεία μπορεί να ενισχύσει τις κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών μέσω ομαδικών δραστηριοτήτων και της αλληλεπίδρασης με τους συνομηλίκους τους. Οι δραστηριότητες αυτές προάγουν τη συνεργασία, την επικοινωνία και την επίλυση προβλημάτων. Οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται αποτελεσματικά με τους άλλους και να αναπτύσσουν θετικές σχέσεις (Sackett, 2010).

Εφαρμογή της Οικοθεραπείας στο Σχολικό Περιβάλλον

Δεν φτάνει όμως μόνο η αναγνώριση των ωφέλιμων στοιχείων που μπορούν να αντληθούν από την οικοθεραπεία, αλλά και η εφαρμογή αυτής στο σχολικό περιβάλλον πρωτίστως αλλά και η ευρέα στην καθημερινή ζωή.

1. Δημιουργία Χώρων Πρασίνου:

Τα σχολεία μπορούν να δημιουργήσουν κήπους ή άλλους χώρους πρασίνου όπου οι μαθητές μπορούν να ασχοληθούν με την κηπουρική και άλλες φυσικές δραστηριότητες. Αυτοί οι χώροι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για εκπαιδευτικούς σκοπούς αλλά και ως μέρος των προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης. Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε προγράμματα καλλιέργειας και να μαθαίνουν για τη βιώσιμη γεωργία, την οικολογία και την προστασία του περιβάλλοντος (Ohly, Gentry, Wigglesworth, Bethel, Lovell, Garside, et al., 2016).

2. Οργανωμένοι Περίπατοι στη Φύση:

Οι περίπατοι στη φύση μπορούν να ενταχθούν στο σχολικό πρόγραμμα ως μέρος της φυσικής αγωγής ή των εξωσχολικών δραστηριοτήτων. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αποσυνδεθούν από την καθημερινή πίεση και να συνδεθούν με τη φύση. Οι περίπατοι στη φύση μπορούν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως παρατήρηση πουλιών, αναγνώριση φυτών και ζώων, και εξερεύνηση φυσικών οικοσυστημάτων (Williams, Barnwell, Stein, et al., 2020).

3. Χρήση της Φύσης ως Πλαίσιο για Συμβουλευτική:

Οι συνεδρίες συμβουλευτικής μπορούν να διεξάγονται σε εξωτερικούς χώρους, όπως πάρκα ή κήποι, προσφέροντας ένα πιο χαλαρωτικό και ευεργετικό περιβάλλον για τους

μαθητές. Η φύση μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την ανακούφιση των συναισθηματικών εντάσεων και τη διευκόλυνση της συζήτησης. Οι μαθητές μπορεί να αισθάνονται πιο άνετα και ανοιχτοί στη θεραπευτική διαδικασία σε ένα φυσικό περιβάλλον (Bonell et al., 2013).

4. Προγράμματα Ενίσχυσης της Οικολογικής Συνείδησης:

Η οικοθεραπεία μπορεί να συνδυαστεί με προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ενισχύοντας την οικολογική συνείδηση των μαθητών και προάγοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι μαθητές μπορούν να μάθουν για τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως ανακύκλωση, καθαρισμός ακτών και δασών, και συμμετοχή σε πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής (Herlitz et al., 2020).

Υποστηρικτικές Δραστηριότητες

1. Θεραπεία με Βοήθεια Ζώων (Animal-Assisted Therapy):

Η θεραπεία με ζώα μπορεί να συνδυαστεί με την οικοθεραπεία, προσφέροντας στους μαθητές τη δυνατότητα να αλληλεπιδρούν με ζώα, κάτι που έχει αποδειχθεί ότι μειώνει το άγχος και βελτιώνει τη διάθεση. Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε προγράμματα φροντίδας ζώων, μαθαίνοντας να αναλαμβάνουν ευθύνες και να αναπτύσσουν συναισθηματικές δεξιότητες (Brelsford, Meints, Gee, Pfeffer, et al., 2017).

2. Δραστηριότητες Φροντίδας Φυτών:

Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε δραστηριότητες φροντίδας φυτών, όπως η κηπουρική, που προάγουν την υπευθυνότητα και την αίσθηση του σκοπού. Αυτές οι

δραστηριότητες μπορούν επίσης να βοηθήσουν στην ανάπτυξη της υπομονής και της επιμονής. Οι μαθητές μαθαίνουν να φροντίζουν τα φυτά τους και να παρακολουθούν την ανάπτυξή τους, κάτι που μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση της επιτυχίας και της ικανοποίησης (Emtiazy & Abrishamkar, 2016).

3. Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης:

Τα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μπορούν να συνδυαστούν με την οικοθεραπεία για να διδάξουν στους μαθητές τις περιβαλλοντικές αξίες και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη. Οι μαθητές μπορούν να συμμετέχουν σε περιβαλλοντικά έργα και πρωτοβουλίες που τους βοηθούν να κατανοήσουν τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως εργαστήρια ανακύκλωσης, προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας και ενημερωτικές εκδηλώσεις για την κλιματική αλλαγή (Ardoin, Bowers, Gaillard, et al., 2020).

Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Οικοθεραπείας

Η σχεδίαση και υλοποίηση προγραμμάτων οικοθεραπείας στο σχολικό πλαίσιο απαιτεί μια στρατηγική προσέγγιση και συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, ψυχολόγων, επιστήμονες υγείας, γονέων και μαθητών. Ακολουθούν μερικά βήματα για την αποτελεσματική υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων:

1. Αξιολόγηση Αναγκών και Πόρων:

Πριν την υλοποίηση οποιουδήποτε προγράμματος οικοθεραπείας, είναι σημαντικό να γίνει μια αξιολόγηση των αναγκών των μαθητών και των διαθέσιμων πόρων του σχολείου. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την αξιολόγηση των ψυχολογικών αναγκών των μαθητών, των διαθέσιμων φυσικών πόρων (όπως κήποι και πάρκα), και την αξιολόγηση

της δυνατότητας συνεργασίας με τοπικούς οργανισμούς και ειδικούς (Kriemler et al., 2011).

2. Σχεδιασμός Προγραμμάτων και Δραστηριοτήτων:

Με βάση την αξιολόγηση των αναγκών και των πόρων, οι εκπαιδευτικοί και οι σύμβουλοι μπορούν να σχεδιάσουν προγράμματα και δραστηριότητες οικοθεραπείας που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών. Ο σχεδιασμός των προγραμμάτων πρέπει να περιλαμβάνει σαφείς στόχους, μεθόδους αξιολόγησης και στρατηγικές για την ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων στο σχολικό πρόγραμμα (Mason-Jones, Crisp, Momberg, Koech, De Koker, Mathews, et al., 2012).

3. Εκπαίδευση και Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών:

Οι εκπαιδευτικοί και οι σύμβουλοι που θα εφαρμόσουν τα προγράμματα οικοθεραπείας πρέπει να λάβουν την κατάλληλη εκπαίδευση και επιμόρφωση. Αυτή μπορεί να περιλαμβάνει σεμινάρια και εργαστήρια για τη χρήση των μεθόδων οικοθεραπείας, την κατανόηση των ψυχολογικών αναγκών των μαθητών και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για την εφαρμογή βιωματικών δραστηριοτήτων στη φύση (Weare & Nind, 2011).

4. Ενσωμάτωση της Οικοθεραπείας στο Σχολικό Πρόγραμμα:

Η οικοθεραπεία πρέπει να ενσωματωθεί στο σχολικό πρόγραμμα με τέτοιο τρόπο ώστε να υποστηρίζει τις ακαδημαϊκές και ψυχολογικές ανάγκες των μαθητών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των δραστηριοτήτων οικοθεραπείας στα μαθήματα φυσικής αγωγής, τις εξωσχολικές δραστηριότητες ή τα προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης. Οι δραστηριότητες οικοθεραπείας μπορούν επίσης να ενσωματωθούν σε μαθήματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και φυσικών επιστημών (Bonell et al., 2011).

5. Συνεργασία με την Κοινότητα:

Η συνεργασία με την τοπική κοινότητα μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων οικοθεραπείας. Τα σχολεία μπορούν να συνεργαστούν με τοπικούς οργανισμούς, φυσιολάτρες, αγρότες και άλλους ειδικούς για την υλοποίηση δραστηριοτήτων και προγραμμάτων. Αυτή η συνεργασία μπορεί να προσφέρει πρόσθετους πόρους και υποστήριξη, ενισχύοντας την εμπειρία των μαθητών και προάγοντας την αίσθηση του ανήκειν στην κοινότητα (Herlitz et al., 2020).

6. Αξιολόγηση και Ανατροφοδότηση:

Η συνεχής αξιολόγηση των προγραμμάτων οικοθεραπείας είναι κρίσιμη για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητάς τους. Οι εκπαιδευτικοί και οι σύμβουλοι πρέπει να συλλέγουν δεδομένα σχετικά με την επίδραση των προγραμμάτων στην ψυχική υγεία και την ευεξία των μαθητών, καθώς και να λαμβάνουν ανατροφοδότηση από τους μαθητές και τους γονείς. Αυτή η ανατροφοδότηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη βελτίωση και την προσαρμογή των προγραμμάτων στις ανάγκες των μαθητών (Weraman, Basri, Keraf, et al., 2023; Berger, Reupert, Allen, Campbell, et al., 2022).

Ολοκληρώνοντας, θα λέγαμε πως η οικοθεραπεία προσφέρει μια αποτελεσματική προσέγγιση για την υποστήριξη της ψυχικής υγείας των εφήβων στο σχολικό πλαίσιο. Μέσω δραστηριοτήτων που συνδέουν τους μαθητές με τη φύση, η οικοθεραπεία μπορεί να βελτιώσει την ψυχική και συναισθηματική τους ευεξία, να ενισχύσει την προσοχή και τη συγκέντρωσή τους, και να προάγει τις κοινωνικές δεξιότητές τους. Η εφαρμογή της οικοθεραπείας στα σχολεία μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη υγιών και ανθεκτικών νέων, βοηθώντας τους να αντιμετωπίσουν τις καθημερινές προκλήσεις και να αναπτύξουν μια θετική στάση απέναντι στη ζωή.

5 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ, ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

Το ερευνητικό πρόβλημα της εργασίας επικεντρώνεται στην κατανόηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην υποστήριξή τους. Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα αποσκοπεί στην εξέταση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με αυτές τις επιπτώσεις και πώς αυτές οι αντιλήψεις επηρεάζουν την εκπαιδευτική τους δράση και την ψυχοεκπαιδευτική υποστήριξη που παρέχουν στους μαθητές.

Αυτό το πρόβλημα είναι σημαντικό, καθώς η κλιματική αλλαγή αποτελεί έναν αυξανόμενο κοινωνικό κίνδυνο που επηρεάζει την ευημερία των μαθητών, προκαλώντας άγχος και ανασφάλεια για το μέλλον. Η κατανόηση του ρόλου των εκπαιδευτικών σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη στρατηγικών και προγραμμάτων που θα ενισχύσουν την ψυχική υγεία των μαθητών και θα τους προετοιμάσουν καλύτερα να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή.

Στόχος της έρευνας είναι να εξετάσει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με αυτές τις επιπτώσεις και να αναδείξει τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές σε ένα περιβάλλον που επηρεάζεται από την κλιματική αλλαγή.

Η σημασία της μελέτης έγκειται στην ανάγκη για μια πιο ολιστική προσέγγιση στην εκπαίδευση, η οποία θα περιλαμβάνει την ψυχική υγεία ως κρίσιμο παράγοντα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Μέσω ποιοτικής ανάλυσης και συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς, η έρευνα επιδιώκει να αναδείξει τις προοπτικές τους σχετικά με τις

επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και να κατανοήσει πώς αυτοί αντιδρούν σε αυτές τις προκλήσεις στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής τους δράσης.

Η μελέτη αναμένεται να προσφέρει πολύτιμες ενδείξεις για την κατανόηση των αναγκών και των ανησυχιών των εκπαιδευτικών σχετικά με την ψυχική υγεία των μαθητών. Η αναγνώριση αυτών των αναγκών είναι κρίσιμη για την ανάπτυξη προσαρμοσμένων προγραμμάτων υποστήριξης που θα βοηθήσουν τους μαθητές να διαχειριστούν το άγχος και τις ανησυχίες τους σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Επιπλέον, η έρευνα μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση στρατηγικών που θα ενισχύσουν την κοινωνική ανθεκτικότητα και θα προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Συνολικά, η μελέτη αυτή αναδεικνύει τη σημασία της εκπαίδευσης και της υποστήριξης των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Η κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και η ανάπτυξη στρατηγικών υποστήριξης είναι κρίσιμη για την προώθηση της ψυχικής ευημερίας και της κοινωνικής ανθεκτικότητας σε ένα κόσμο που αλλάζει συνεχώς.

Η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων διαμορφώνει το πλαίσιο έρευνας και καθορίζει και ενισχύει τον σκοπό που προαναφέρθηκε. Επίσης επιδιώκει τη σαφήνεια και την εστίαση των ερωτημάτων σε ζητήματα που μπορούν να διερευνηθούν και να απαντηθούν με τα διαθέσιμα δεδομένα.

Συνεπώς τα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώνονται ως εξής:

1. Ποιές είναι οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

2. Πώς οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται την αύξηση του άγχους και της ανασφάλειας στους μαθητές λόγω της κλιματικής αλλαγής;
3. Ποιες στρατηγικές χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για να υποστηρίξουν την ψυχική υγεία των μαθητών σε σχέση με τις ανησυχίες για την κλιματική αλλαγή;
4. Ποιες είναι οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στην προσπάθειά τους να διαχειριστούν τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;
5. Ποιες βελτιωμένες πρακτικές μπορούν να προταθούν για την υποστήριξη των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής;
6. Πώς μπορεί η εκπαίδευση να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και την ψυχική τους υγεία;

6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η παρούσα έρευνα ακολουθεί **ποιοτική προσέγγιση**, με στόχο την εις βάθος κατανόηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Επιλέχθηκε η **μέθοδος της ημι-δομημένης συνέντευξης**, καθώς επιτρέπει την ελεύθερη έκφραση των απόψεων των συμμετεχόντων, ενώ παράλληλα διασφαλίζει ότι θα καλυφθούν συγκεκριμένα θέματα που ενδιαφέρουν την έρευνα.

Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι **12 εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** από διάφορες ειδικότητες (φιλόλογοι, φυσικοί, μαθηματικοί, γεωλόγοι, καθηγητές αγγλικών και τεχνολόγοι). Η επιλογή των συμμετεχόντων έγινε με τη μέθοδο της **βολικής δειγματοληψίας**, δηλαδή επιλέχθηκαν εκπαιδευτικοί που ήταν διαθέσιμοι και πρόθυμοι να συμμετάσχουν στην έρευνα.

Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων

Το εργαλείο συλλογής δεδομένων είναι ένα **ημι-δομημένο ερωτηματολόγιο συνέντευξης**, το οποίο αποτελείται από ανοιχτές ερωτήσεις που επιτρέπουν στους εκπαιδευτικούς να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις και τις εμπειρίες τους. Οι ερωτήσεις καλύπτουν τα ακόλουθα θέματα:

- Επίπεδο ενημέρωσης των εκπαιδευτικών για την κλιματική αλλαγή.
- Αντιλαμβανόμενες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών.
- Παρατηρούμενες αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών.
- Ρόλος του σχολείου στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων.

- Εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες σχετικά με την κλιματική αλλαγή.
- Εκπαίδευση και στήριξη των εκπαιδευτικών.
- Στήριξη από την πολιτεία και την τοπική κοινότητα.
- Προτεινόμενα μέτρα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών.

Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν **δια ζώσης** και η διάρκεια των συνεντεύξεων κυμάνθηκε από **10 έως 20 λεπτά**. Οι συνεντεύξεις **ηχογραφήθηκαν** και στη συνέχεια **μεταγράφηκαν** αυτούσια.

Ανάλυση Δεδομένων

Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της **θεματικής ανάλυσης**. Οι μεταγραφές των συνεντεύξεων διαβάστηκαν προσεκτικά και **κωδικοποιήθηκαν**, δηλαδή εντοπίστηκαν και επισημάνθηκαν οι βασικές έννοιες, ιδέες και μοτίβα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών. Στη συνέχεια, οι κωδικοί ομαδοποιήθηκαν σε **θεματικές κατηγορίες**, οι οποίες αναλύθηκαν και ερμηνεύτηκαν σε σχέση με το ερευνητικό ερώτημα (Xu & Zammit, 2020).

Ηθικά Ζητήματα

Η έρευνα διεξήχθη με σεβασμό στην **ανωνυμία** και την **εμπιστευτικότητα** των συμμετεχόντων. Οι εκπαιδευτικοί ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας και έδωσαν τη **συγκατάθεσή** τους για τη συμμετοχή και την ηχογράφηση της συνέντευξης.

Περιορισμοί της Έρευνας

Η έρευνα έχει ορισμένους περιορισμούς, όπως ο **μικρός αριθμός συμμετεχόντων** και η **βολική δειγματοληψία**, που περιορίζουν τη γενικευσιμότητα των ευρημάτων. Επιπλέον, η **ποιοτική μεθοδολογία** δεν επιτρέπει την ποσοτικοποίηση των αποτελεσμάτων.

Ωστόσο, η έρευνα παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και μπορεί να αποτελέσει βάση για περαιτέρω έρευνα.

6.1 Ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών: μέθοδοι απομαγνητοφώνησης και ανάλυσης ποιότητας

Οι συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στην ψυχική υγεία των μαθητών, σύμφωνα με το **Παράρτημα 1: Συνεντεύξεις Εκπαιδευτικών**, αποτελούν σημαντικό μέρος της ποιοτικής έρευνας που διεξήχθη για αυτήν τη μελέτη. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και απομαγνητοφωνήθηκαν πλήρως για να διασφαλιστεί η ακρίβεια και η πληρότητα των δεδομένων. Η διαδικασία της απομαγνητοφώνησης είναι κρίσιμη για την εξασφάλιση ότι οι απόψεις και οι εμπειρίες των συμμετεχόντων καταγράφονται λεπτομερώς και χωρίς παραλείψεις.

Η ανάλυση των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων πραγματοποιήθηκε με τη χρήση της **θεματικής ανάλυσης**, μιας ευρέως χρησιμοποιούμενης μεθόδου στην ποιοτική έρευνα που επιτρέπει την αναγνώριση, την ανάλυση και την αναφορά μοτίβων (θεμάτων) στα δεδομένα. Η θεματική ανάλυση εστιάζει στην ανακάλυψη και την ερμηνεία των νοημάτων που υπάρχουν στις αφηγήσεις των συμμετεχόντων. Ακολουθούν οι λεπτομέρειες της διαδικασίας και τα βήματα που ακολουθήθηκαν για την εφαρμογή της θεματικής ανάλυσης στην παρούσα έρευνα.

Διαδικασία Θεματικής Ανάλυσης: Η θεματική ανάλυση περιλαμβάνει πολλά βήματα που επιτρέπουν την αναλυτική εξέταση των δεδομένων και την εξαγωγή ουσιαστικών

συμπερασμάτων. Στην παρούσα έρευνα, η θεματική ανάλυση εφαρμόστηκε με τα ακόλουθα βήματα:

1. Εξοικείωση με τα Δεδομένα:

- ο Ο ερευνητής διάβασε προσεκτικά τις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις πολλές φορές για να αποκτήσει μια βαθιά κατανόηση του περιεχομένου τους. Αυτή η διαδικασία επέτρεψε στον ερευνητή να εξοικειωθεί με τα δεδομένα και να κατανοήσει τα κύρια θέματα και μοτίβα που αναδύθηκαν από τις συνεντεύξεις. Η εξοικείωση με τα δεδομένα είναι το πρώτο και πιο σημαντικό βήμα, καθώς θέτει τα θεμέλια για την επόμενη φάση της ανάλυσης (Fuchs, 2023) (Scharp & Sanders, 2018).

2. Δημιουργία Αρχικών Κωδικών:

- ο Στη συνέχεια, ο ερευνητής εντόπισε και σημείωσε βασικές έννοιες, ιδέες και μοτίβα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών. Οι αρχικοί κωδικοί είναι ουσιαστικά ετικέτες που αποδίδονται σε συγκεκριμένα τμήματα του κειμένου, τα οποία περιέχουν σημαντικές πληροφορίες. Αυτή η διαδικασία βοηθά στην οργάνωση και κατηγοριοποίηση των δεδομένων, διευκολύνοντας την ανάλυση και την ερμηνεία τους (Thomas & Harden, 2008).

3. Αναζήτηση Θεμάτων:

- ο Οι κωδικοί ομαδοποιήθηκαν σε ευρύτερες θεματικές κατηγορίες, οι οποίες αντιπροσώπευαν τα βασικά μοτίβα που αναδύθηκαν από τα δεδομένα. Η αναζήτηση θεμάτων είναι μια σημαντική φάση της ανάλυσης, καθώς βοηθά στην αναγνώριση των κύριων θεμάτων που

διατρέχουν τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων. Αυτά τα θέματα μπορεί να αφορούν κοινές εμπειρίες, αντιλήψεις, προκλήσεις και προτάσεις των εκπαιδευτικών (Scharp & Sanders, 2018).

4. Αναθεώρηση των Θεμάτων:

- ο Οι θεματικές κατηγορίες αναθεωρήθηκαν και βελτιώθηκαν, ώστε να διασφαλιστεί ότι αποτυπώνουν με ακρίβεια το περιεχόμενο των συνεντεύξεων. Η αναθεώρηση των θεμάτων περιλαμβάνει τον έλεγχο για λογική συνοχή και την εξασφάλιση ότι κάθε θέμα αντικατοπτρίζει πιστά τις απόψεις και τις εμπειρίες των συμμετεχόντων. Αυτή η διαδικασία μπορεί να περιλαμβάνει την συγχώνευση κάποιων θεμάτων ή τη δημιουργία νέων, προκειμένου να επιτευχθεί μια πληρέστερη ανάλυση (Naeem, Ozuem, Howell, & Ranfagni, 2023).

5. Ορισμός και Ονομασία των Θεμάτων:

- ο Οι τελικές θεματικές κατηγορίες ορίστηκαν και ονομάστηκαν με σαφήνεια. Κάθε θέμα έλαβε έναν περιγραφικό τίτλο που αποτύπωνε το περιεχόμενό του και ορίστηκε με λεπτομέρεια, περιλαμβάνοντας τα κύρια σημεία και τα παραδείγματα που το υποστήριζαν. Αυτό το βήμα είναι κρίσιμο για την οργάνωση και την παρουσίαση των ευρημάτων, καθιστώντας τα κατανοητά και προσβάσιμα στους αναγνώστες της έρευνας (Campbell et al., 2021) (Thomas & Harden, 2008).

6. Σύνταξη Αναφοράς:

- Τα αποτελέσματα της ανάλυσης παρουσιάστηκαν με τη μορφή αναφοράς, η οποία περιλαμβάνει την περιγραφή των θεμάτων, την ερμηνεία τους και τη σύνδεσή τους με το ερευνητικό ερώτημα. Η αναφορά περιλαμβάνει επίσης αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις, τα οποία υποστηρίζουν τα ευρήματα και προσφέρουν μια πιο ζωντανή εικόνα των αντιλήψεων και των εμπειριών των εκπαιδευτικών (Campbell et al., 2021).

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία

Για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αξιοπιστία της ανάλυσης, εφαρμόστηκαν οι ακόλουθες στρατηγικές:

1. Συνεκτικότητα:

- Η ανάλυση ελέγχθηκε για τη λογική συνοχή και την εσωτερική συνέπεια των θεμάτων. Η συνεκτικότητα είναι σημαντική για την εξασφάλιση ότι τα θέματα που αναγνωρίστηκαν είναι συνεπή με τα δεδομένα και ότι η ερμηνεία τους είναι λογική και αξιόπιστη. Ο ερευνητής έλεγξε τη συνοχή των θεμάτων μέσω επαναλαμβανόμενων αναγνώσεων και συζητήσεων, εξασφαλίζοντας ότι τα ευρήματα είναι συνεκτικά και αξιόπιστα (Jonsen & Jehn, 2009) (Spiers, Morse, Olson, Mayan, & Barrett, 2018).

2. Παρουσίαση Αποσπασμάτων:

- Στην αναφορά παρουσιάστηκαν αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις, ώστε να υποστηριχθούν τα ευρήματα της ανάλυσης. Η χρήση αποσπασμάτων βοηθά στην επίδειξη της αυθεντικότητας των δεδομένων και παρέχει

στους αναγνώστες μια ζωντανή εικόνα των απόψεων και των εμπειριών των συμμετεχόντων. Τα αποσπάσματα επιλέχθηκαν προσεκτικά για να αντιπροσωπεύουν τα κύρια θέματα και να ενισχύσουν την εγκυρότητα των ευρημάτων (Spiers et al., 2018).

6.1.1 Ποιοτική ανάλυση των δηλώσεων και των απόψεων των εκπαιδευτικών

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ποιοτική ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι η δημιουργία ενός συστήματος κωδικοποίησης και δημιουργίας ενοτήτων ούτως ώστε να εξαγάγουμε κάποια γενικά συμπεράσματα βάσει αυτών.

Σύμφωνα με τον τρόπο που έχουν διαμορφωθεί τα ερωτηματολόγια αλλά και βάσει του κεντρικού άξονα της έρευνας, διαμορφώθηκαν οι εξής θεματικές ενότητες.

Α. Εκπαιδευτική Εμπειρία και Πείρα με έμφαση **α.** στα εκπαιδευτικά προγράμματα [Αα1], όπου δηλαδή γίνεται λόγος για την ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο σχολικό πρόγραμμα και στις εκπαιδευτικές δραστηριότητες επ' αυτού. Και **β.** στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας [Αβ1], όπου δηλαδή αναφέρεται στην παροχή υποστήριξης για την ψυχική υγεία των μαθημάτων που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή.

Οι συνεντευξιζόμενοι παρουσιάζουν ποικίλες εμπειρίες στον τομέα της εκπαίδευσης, με ορισμένους να έχουν περισσότερα από 20 χρόνια εμπειρίας. Η ποικιλία στις ειδικότητες (Φυσική, Γεωγραφία, Βιολογία) επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν την κλιματική αλλαγή στο πλαίσιο της διδασκαλίας. Χαρακτηριστικά αναφέρονται δύο παραδείγματα. «Δουλεύω 20 χρόνια ως καθηγήτρια Φυσικής. Η κλιματική αλλαγή είναι

ένα θέμα που προσεγγίζω μέσω της Φυσικής και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.» αναφέρει συνολικά ο εκπαιδευτικός 1. «Ως καθηγήτρια Γεωλογίας, θεωρώ σημαντικό να συνδέω τη θεωρία με τα πρακτικά παραδείγματα της κλιματικής αλλαγής.», απόσπασμα από την συνέντευξη του εκπαιδευτικού 2.

Β. Ενημέρωση και Αντίληψη για την Κλιματική Αλλαγή με έμφαση α. στις πηγές πληροφόρησης [Βα2], όπου αναφέρονται οι πηγές από τις οποίες οι εκπαιδευτικοί ενημερώνονται για την κλιματική αλλαγή. Και **β. στο ενημερωτικό επίπεδο [Ββ2]** των εκπαιδευτικών σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις αντιλήψεις του περί αυτού.

Προκύπτει λοιπόν, πως η κύρια πηγή πληροφόρησης για τους εκπαιδευτικούς είναι το διαδίκτυο. Παράλληλα, δηλώνεται μια ποικιλία στην ενημέρωση, καθώς κάποιοι εκπαιδευτικοί αισθάνονται πλήρως ενημερωμένοι, ενώ άλλοι εκφράζουν την ανάγκη για περισσότερη γνώση. Αποσπασματικά αναφέρεται εδώ, «Χρησιμοποιώ το διαδίκτυο για να ενημερώνομαι για τις τελευταίες εξελίξεις στην κλιματική αλλαγή, αλλά πιστεύω ότι χρειάζομαι περισσότερη επιμόρφωση.», από την συνέντευξη του εκπαιδευτικού 6.

Γ. Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής με έμφαση α. στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις [Γα3], τις φυσικές αλλαγές που παρατηρούνται στο περιβάλλον λόγω της κλιματικής αλλαγής και **β. στις ψυχολογικές επιπτώσεις [Γβ3],** τις επιδράσεις δηλαδή της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και των εκπαιδευτικών.

Συνοπτικά εξάγουμε πως οι εκπαιδευτικοί παρατηρούν σημαντικές περιβαλλοντικές αλλαγές, όπως η άνοδος της θερμοκρασίας και οι ακραίες καιρικές συνθήκες. Αυτές οι αλλαγές έχουν και ψυχολογικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα στους μαθητές, προκαλώντας άγχος και ανασφάλεια.

Επί παραδείγματι «Η κλιματική αλλαγή έχει επηρεάσει σημαντικά τις καιρικές συνθήκες. Βλέπουμε περισσότερους καύσωνες και πλημμύρες που επηρεάζουν την καθημερινότητα των μαθητών.», από την συνέντευξη της εκπαιδευτικού 2. Ακόμα «Οι μαθητές μας εκφράζουν συχνά άγχος και φόβο για το μέλλον λόγω των συνεχών αναφορών για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.», από την συνέντευξη του εκπαιδευτικού 4.

Δ. Θεματική Ενότητα 4: Ρόλος του Σχολείου στην Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής με έμφαση **α. στα εκπαιδευτικά προγράμματα [Δα4]** όπου γίνεται λόγος για την ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο σχολικό πρόγραμμα και τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Και **β. στην υποστήριξη ψυχικής υγείας [Δβ4]** όπου αναφέρεται στην παροχή υποστήριξης για την ψυχική υγεία των μαθητών που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή.

Κατά συνέπεια προκύπτει ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την έλλειψη εκπαιδευτικών προγραμμάτων που να ενσωματώνουν την κλιματική αλλαγή. Τονίζεται η ανάγκη για ψυχολογική υποστήριξη των μαθητών μέσω της παρουσίας εξειδικευμένων επαγγελματιών στα σχολεία.

Αναφέρεται και εδώ χάριν παραδείγματος, «Το σχολείο μας δεν έχει ενσωματώσει ακόμη την κλιματική αλλαγή στο πρόγραμμα σπουδών, κάτι που είναι απαραίτητο για την ενημέρωση των μαθητών.», συνοπτικά από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 3. «Θα ήταν ωφέλιμο να έχουμε ψυχολόγους στα σχολεία για να υποστηρίξουν τους μαθητές που ανησυχούν για το μέλλον του πλανήτη.», απόσπασμα από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 4.

Ε. Θεματική Ενότητα 5: Προτάσεις για Βελτίωση της Εκπαίδευσης και Υποστήριξης με έμφαση **α. στις εκπαιδευτικές προτάσεις [Εα5]**, προτάσεις δηλαδή για

την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πόρων. Και **β.** στην κρατική υποστήριξη [Εβ5], την ανάγκη για στήριξη από την πολιτεία και τοπικούς φορείς. «Θα ήταν ωφέλιμο να έχουμε ψυχολόγους στα σχολεία για να υποστηρίξουν τους μαθητές που ανησυχούν για το μέλλον του πλανήτη.»

Οι συνεντευξιζόμενοι προτείνουν διάφορους τρόπους βελτίωσης, όπως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και συνεργασίες με τοπικούς φορείς για την ενίσχυση των δράσεων κατά της κλιματικής αλλαγής. Αναφέρουν επίσης την ανάγκη για υποστήριξη από την πολιτεία για τη δημιουργία ολοκληρωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται, «Χρειαζόμαστε περισσότερη επιμόρφωση για την κλιματική αλλαγή και τη δημιουργία εκπαιδευτικών υλικών που να είναι διαθέσιμα σε όλους τους εκπαιδευτικούς.», απόσπασμα από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 5. «Η πολιτεία πρέπει να επενδύσει στην εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή και να υποστηρίξει τα σχολεία με κατάλληλα προγράμματα.», απόσπασμα από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 7.

ΣΤ. Θεματική Ενότητα 6: Ατομική και Κοινωνική Ευθύνη με έμφαση **α.** στην ατομική ευθύνη [Στα6], στις δράσεις που μπορούν να αναλάβουν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Και **β.** στις κοινωνικές πρωτοβουλίες [ΣΤβ6] στην συμμετοχή δηλαδή της κοινότητας σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες.

Προκύπτει εδώ πως η ατομική ευθύνη τονίζεται ως κρίσιμος παράγοντας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν δράσεις που μπορούν να αναλάβουν οι μαθητές και οι κοινότητες, όπως η συμμετοχή σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες και η συνεργασία με περιβαλλοντικούς οργανισμούς.

Αναφέρεται, «Είναι σημαντικό οι μαθητές να αναλαμβάνουν δράσεις, όπως η ανακύκλωση και η συμμετοχή σε περιβαλλοντικές δράσεις, για να μειώσουν το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.», απόσπασμα από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό

3. «Προτείνουμε συνεργασίες με τοπικούς οργανισμούς για την οργάνωση περιβαλλοντικών δράσεων, όπως η δένδροφύτευση και η καθαριότητα των παραλιών.», από την συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 6.

Βάσει της ποιοτικής ανάλυσης που έγινε σύμφωνα με το υλικό που συλλέχθηκε, προκύπτει ο παρακάτω πίνακας θεματικών ενοτήτων και κωδικοποίησης.

Πίνακας 1. Θεματικές ενότητες και κωδικοποίηση

Θεματική	Υποθεματική	Κωδικοποίηση	Περιγραφή
Ενότητα	Ενότητα		
<i>Εκπαιδευτική</i> <i>Εμπειρία και</i> <i>Πείρα</i>	Επαγγελματική Εμπειρία	Aa1	Διάρκεια και εμπειρία των εκπαιδευτικών
	Εκπαιδευτικό Υπόβαθρο	Aβ1	Ειδικότητες και σπουδές εκπαιδευτικών
<i>Ενημέρωση και</i> <i>Αντίληψη</i>	Πηγές Πληροφόρησης	Ba2	Πηγές πληροφόρησης για την κλιματική αλλαγή
	Ενημερωτικό Επίπεδο	Bβ2	Επίπεδο ενημέρωσης για την κλιματική αλλαγή

<i>Επιπτώσεις της Κλιματικής Αλλαγής</i>	Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις	Γα3	Φυσικές αλλαγές λόγω κλιματικής αλλαγής
	Ψυχολογικές Επιπτώσεις	Γβ3	Ψυχολογικές επιπτώσεις στους μαθητές
<i>Ρόλος του Σχολείου</i>	Εκπαιδευτικά Προγράμματα	Δα4	Ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο πρόγραμμα σπουδών
	Υποστήριξη Ψυχικής Υγείας	Δβ4	Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης
<i>Προτάσεις για Βελτίωση</i>	Εκπαιδευτικές Προτάσεις	Εα5	Προτάσεις για επιμόρφωση και πόρους
	Κρατική Υποστήριξη	Εβ5	Στήριξη από την πολιτεία και τοπικούς φορείς
<i>Ατομική και Κοινωνική Ευθύνη</i>	Ατομική Ευθύνη	ΣΤα6	Δράσεις μαθητών και εκπαιδευτικών
	Κοινωνικές Πρωτοβουλίες	ΣΤβ6	Συμμετοχή της κοινότητας σε πρωτοβουλίες

Καταλήγοντας, σχετικά με την ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς καταδεικνύεται μια πληθώρα εμπειριών και αντιλήψεων σχετικά με την κλιματική αλλαγή, επηρεασμένες από την ειδικότητά τους και την πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης. Αυτές οι εμπειρίες ποικίλουν ανάλογα με το αντικείμενο που διδάσκουν, την ηλικία και την επαγγελματική τους εμπειρία, καθώς και την προσωπική τους ευαισθητοποίηση στο ζήτημα της κλιματικής αλλαγής. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ψυχολογική επίδραση της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές ως σοβαρό πρόβλημα, ενώ θεωρούν απαραίτητη την υποστήριξη από το σχολείο και την ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο πρόγραμμα σπουδών.

Οι διδάσκοντες έχουν διάφορες εμπειρίες και αντιλήψεις σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Μερικοί εκπαιδευτικοί από το πεδίο των φυσικών επιστημών έχουν βαθύτερη κατανόηση των επιστημονικών πτυχών της κλιματικής αλλαγής, ενώ άλλοι, από το πεδίο των ανθρωπιστικών σπουδών, εστιάζουν περισσότερο στις κοινωνικές και ηθικές διαστάσεις του προβλήματος. Η προσωπική εμπειρία των εκπαιδευτικών και η ευαισθητοποίησή τους παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην αντίληψή τους για την κλιματική αλλαγή. Εκπαιδευτικοί που έχουν άμεση εμπειρία από ακραία καιρικά φαινόμενα ή που έχουν συμμετάσχει σε περιβαλλοντικές δράσεις, τείνουν να είναι πιο ευαισθητοποιημένοι και ενεργοί στην εκπαίδευση των μαθητών τους για το θέμα αυτό.

Ωστόσο ακόμα αναγνωρίζουν ότι η κλιματική αλλαγή έχει σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις στους μαθητές. Η ανησυχία για το μέλλον του πλανήτη, η αίσθηση αδυναμίας να επιφέρουν αλλαγές και η έκθεση σε δυσμενείς ειδήσεις σχετικά με την κλιματική αλλαγή μπορούν να προκαλέσουν άγχος, κατάθλιψη και αίσθημα απόγνωσης. Αυτές οι ψυχολογικές επιπτώσεις είναι πιο έντονες στους εφήβους, οι οποίοι βρίσκονται σε μια κρίσιμη φάση της ανάπτυξής τους και είναι πιο ευάλωτοι στις ψυχολογικές πιέσεις.

Η υποστήριξη από το σχολείο κρίνεται απαραίτητη για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανάγκη για δομημένα προγράμματα σπουδών που να ενσωματώνουν την κλιματική αλλαγή σε διάφορα μαθήματα, καθώς και για προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης για τους μαθητές. Η ύπαρξη ενός υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος που αναγνωρίζει και αντιμετωπίζει τα ψυχολογικά προβλήματα που προκαλεί η κλιματική αλλαγή μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να διαχειριστούν τις ανησυχίες τους και να αναπτύξουν θετικές στάσεις και δεξιότητες αντιμετώπισης.

Βάσει της ανάλυσης των συνεντεύξεων, προκύπτουν αρκετές προτάσεις από τους εκπαιδευτικούς για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής:

- **Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών:** Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανάγκη για συνεχή επιμόρφωση και κατάρτιση σχετικά με την κλιματική αλλαγή και τις νέες εκπαιδευτικές πρακτικές. Προτείνουν τη δημιουργία προγραμμάτων επιμόρφωσης που να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς τις γνώσεις και τις δεξιότητες που χρειάζονται για να διδάξουν αποτελεσματικά θέματα που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Αυτή η επιμόρφωση θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο τη θεωρητική γνώση όσο και πρακτικές εφαρμογές, όπως εργαστήρια και σεμινάρια.
- **Εκπαιδευτικά Υλικά:** Η παροχή σύγχρονων και προσβάσιμων εκπαιδευτικών υλικών είναι ζωτικής σημασίας για την ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο σχολικό πρόγραμμα. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν την ανάπτυξη και διανομή υλικών που να καλύπτουν διάφορες πτυχές της κλιματικής αλλαγής, από τις επιστημονικές και τεχνολογικές μέχρι τις κοινωνικές και οικονομικές. Αυτά τα υλικά θα πρέπει να είναι

προσβάσιμα και κατανοητά για τους μαθητές, προσαρμοσμένα στις διάφορες ηλικιακές ομάδες και εκπαιδευτικά επίπεδα.

- **Ψυχολογική Υποστήριξη:** Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν τη σημασία της ανάπτυξης προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης για μαθητές, με τη συνεργασία επαγγελματιών ψυχικής υγείας. Τα προγράμματα αυτά θα πρέπει να παρέχουν στους μαθητές τη δυνατότητα να εκφράζουν τις ανησυχίες τους και να λαμβάνουν υποστήριξη για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Προτείνεται η ενσωμάτωση αυτών των προγραμμάτων στο σχολικό περιβάλλον, ώστε να είναι άμεσα προσβάσιμα στους μαθητές.
- **Συνεργασίες με Φορείς:** Η ενίσχυση των συνεργασιών με τοπικούς και περιβαλλοντικούς οργανισμούς μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην οργάνωση δράσεων και εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας με φορείς που έχουν εμπειρία και γνώση σε θέματα κλιματικής αλλαγής, προκειμένου να ενισχυθεί η εκπαιδευτική διαδικασία και να δοθούν περισσότερες ευκαιρίες στους μαθητές για βιωματική μάθηση.
- **Κρατική Υποστήριξη:** Η παροχή κινήτρων από την πολιτεία για την υλοποίηση προγραμμάτων κατά της κλιματικής αλλαγής στα σχολεία είναι απαραίτητη. Οι εκπαιδευτικοί ζητούν τη θεσμική υποστήριξη και τη χρηματοδότηση από την πολιτεία για την ανάπτυξη και εφαρμογή προγραμμάτων που στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την εκπαίδευση των μαθητών για την κλιματική αλλαγή. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει επιδοτήσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών υλικών, την οργάνωση εκπαιδευτικών δράσεων και τη βελτίωση των υποδομών των σχολείων.

Καίριο επίσης ρόλο παίζει η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η οποία είναι κρίσιμη για την αποτελεσματική εκπαίδευση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Η συνεχής επιμόρφωση εξασφαλίζει ότι οι εκπαιδευτικοί είναι ενημερωμένοι για τις τελευταίες εξελίξεις και τάσεις στον τομέα της κλιματικής αλλαγής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Τα προγράμματα επιμόρφωσης πρέπει να είναι ευέλικτα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των εκπαιδευτικών, περιλαμβάνοντας τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά στοιχεία.

Τα σεμινάρια και τα εργαστήρια μπορούν να προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να αναπτύξουν νέες διδακτικές μεθόδους και να μοιραστούν τις εμπειρίες και τις ιδέες τους με άλλους εκπαιδευτικούς. Επίσης, η συμμετοχή σε συνέδρια και ημερίδες μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να διευρύνουν τους ορίζοντές τους και να ενισχύσουν τη δικτύωσή τους με άλλους επαγγελματίες του χώρου.

Η ανάπτυξη και η διάθεση σύγχρονων και προσβάσιμων εκπαιδευτικών υλικών είναι απαραίτητη για την ενσωμάτωση της κλιματικής αλλαγής στο σχολικό πρόγραμμα. Τα υλικά αυτά πρέπει να είναι διαθέσιμα σε ψηφιακή και έντυπη μορφή, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα θεμάτων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή. Αυτά τα υλικά πρέπει να είναι επιστημονικά ακριβή και κατανοητά, περιλαμβάνοντας διαδραστικά στοιχεία και δραστηριότητες που ενισχύουν τη βιωματική μάθηση.

Τα εκπαιδευτικά υλικά μπορούν να περιλαμβάνουν οδηγούς για δασκάλους, βιβλία για μαθητές, εργαστηριακές ασκήσεις, πολυμέσα και διαδικτυακές πλατφόρμες μάθησης. Η συνεργασία με επιστήμονες, περιβαλλοντικές οργανώσεις και εκπαιδευτικούς μπορεί να συμβάλει στη δημιουργία υλικών που είναι ποιοτικά και ανταποκρίνονται στις ανάγκες των μαθητών.

Συμπληρωματικά, η ανάπτυξη προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης για μαθητές είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Τα προγράμματα αυτά πρέπει να παρέχουν ένα ασφαλές και υποστηρικτικό περιβάλλον όπου οι μαθητές μπορούν να εκφράσουν τις ανησυχίες τους και να λάβουν την απαραίτητη βοήθεια.

Επιπρόσθετα, η συνεργασία με επαγγελματίες ψυχικής υγείας μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία προγραμμάτων που είναι επιστημονικά τεκμηριωμένα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών. Τα προγράμματα ψυχολογικής υποστήριξης μπορούν να περιλαμβάνουν ατομικές και ομαδικές συνεδρίες συμβουλευτικής, εργαστήρια για τη διαχείριση του άγχους και της κατάθλιψης, καθώς και δραστηριότητες που ενισχύουν την ψυχική ανθεκτικότητα και την ευημερία των μαθητών.

Παράλληλα με την ενίσχυση των συνεργασιών με τοπικούς και περιβαλλοντικούς οργανισμούς, είναι σημαντική και η οργάνωση δράσεων και εκπαιδευτικών πρωτοβουλιών. Οι συνεργασίες αυτές, μπορούν να προσφέρουν στους μαθητές ευκαιρίες για βιωματική μάθηση και συμμετοχή σε πραγματικά περιβαλλοντικά έργα. Η συνεργασία με φορείς που έχουν εμπειρία και γνώση σε θέματα κλιματικής αλλαγής μπορεί να ενισχύσει την εκπαιδευτική διαδικασία και να παρέχει στους μαθητές περισσότερες πηγές πληροφόρησης και υποστήριξης.

Οι συνεργασίες μπορούν να περιλαμβάνουν κοινές δράσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, επισκέψεις σε περιβαλλοντικά κέντρα και συμμετοχή σε τοπικές και διεθνείς πρωτοβουλίες. Η δικτύωση με άλλες σχολικές μονάδες και οργανισμούς μπορεί επίσης να ενισχύσει την ανταλλαγή γνώσεων και βέλτιστων πρακτικών.

Ουσιώδης είναι τέλος, η παροχή κρατικής υποστήριξης είναι κρίσιμη για την υλοποίηση προγραμμάτων κατά της κλιματικής αλλαγής στα σχολεία. Η πολιτεία μπορεί να παρέχει χρηματοδότηση και κίνητρα για την ανάπτυξη και εφαρμογή εκπαιδευτικών προγραμμάτων που εστιάζουν στην κλιματική αλλαγή. Η θεσμική υποστήριξη μπορεί να περιλαμβάνει την αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών και την παροχή οικονομικών κινήτρων για σχολεία και εκπαιδευτικούς.

Η κρατική υποστήριξη μπορεί επίσης να περιλαμβάνει την ενίσχυση των υποδομών των σχολείων, όπως η δημιουργία πράσινων χώρων, η βελτίωση των ενεργειακών συστημάτων και η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Η συνεργασία μεταξύ της πολιτείας, των εκπαιδευτικών και των τοπικών κοινοτήτων είναι απαραίτητη για την επιτυχή υλοποίηση αυτών των πρωτοβουλιών.

Συμπερασματικά, η ποιοτική ανάλυση των συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς καταδεικνύει την αναγκαιότητα για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής στα σχολεία. Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ψυχολογική επίδραση της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές και τονίζουν τη σημασία της υποστήριξης από το σχολείο και της ενσωμάτωσης της κλιματικής αλλαγής στο πρόγραμμα σπουδών.

Οι προτάσεις τους, για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, περιλαμβάνουν την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, την παροχή σύγχρονων εκπαιδευτικών υλικών, την ανάπτυξη προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης, τη συνεργασία με τοπικούς φορείς και την παροχή κρατικής υποστήριξης. Η εφαρμογή αυτών των προτάσεων μπορεί να

συμβάλει σημαντικά στην ενίσχυση της εκπαίδευσης και της δράσης κατά της κλιματικής αλλαγής, βελτιώνοντας την ευαισθητοποίηση και την ψυχική ευημερία των μαθητών.

Η ανάλυση αυτή μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη στρατηγικών και δράσεων που θα συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση και την εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή, τόσο σε επίπεδο σχολείου όσο και σε επίπεδο κοινότητας. Η ενσωμάτωση των θεμάτων της κλιματικής αλλαγής στο εκπαιδευτικό σύστημα και η υποστήριξη των μαθητών μέσω κατάλληλων προγραμμάτων και συνεργασιών είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η κλιματική αλλαγή και για την προαγωγή της ψυχικής υγείας και της ευημερίας των νέων.

6.1.2 Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για την επαφή παιδιών – φύσης στο σχολείο

Βάσει της έρευνας που διεξήχθη οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών γύρω από την επαφή των παιδιών με τη φύση στο σχολικό περιβάλλον θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν σε **πλεονεκτήματα**, σε **προκλήσεις και εμπόδια** και τέλος σε **προτάσεις βελτίωσης**.

Αρχικά, σχετικά με τα **πλεονεκτήματα** επαφής των μαθητών με τη φύση, διαπιστώνεται πως η επαφή με τη φύση είναι αναγνωρισμένη από τους εκπαιδευτικούς ως ένα βασικό στοιχείο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, παρέχοντας πολλαπλά οφέλη στα παιδιά. Αρχικά οι μαθητές αναπτύσσουν περιβαλλοντική συνείδηση [Π1.1]. Αναφέρονται εδώ τρία χαρακτηριστικά αποσπάσματα. «Δενδροφύτευση. Με το πράσινο, μια συνεργασία με το Δήμο. Πάμε να φυτέψουμε δέντρα στον λόφο της περιοχής. Γιατί αυτό έχει μεγάλη σημασία. Η ύπαρξη του πράσινου, ρίχνει τη θερμοκρασία κτλ», από τον εκπαιδευτικό 1. «Πολλές από τις πιο δημιουργικές στιγμές των μαθητών συμβαίνουν όταν βρίσκονται

έξω στη φύση. Η εξερεύνηση και η παρατήρηση του φυσικού κόσμου τους κάνει να σκέφτονται διαφορετικά.», από τον εκπαιδευτικό 1. Τέλος, «Οι δραστηριότητες στη φύση παρέχουν στα παιδιά την ευκαιρία να ανακαλύψουν νέα ενδιαφέροντα και να καλλιεργήσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες.», από την εκπαιδευτικό 2.

Επίσης ενισχύεται η ψυχική υγεία των μαθητών. Η επαφή με το φυσικό περιβάλλον έχει σημαντικά ψυχολογικά οφέλη για τα παιδιά, συμβάλλοντας στη μείωση του άγχους και στη βελτίωση της συγκέντρωσης και της γενικής ευεξίας. [Π1.2]. Αναφέρονται τα εξής αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις. «Όταν τα παιδιά περνούν χρόνο σε φυσικά περιβάλλοντα, δείχνουν λιγότερα σημάδια άγχους και αυξημένη συγκέντρωση κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Το πράσινο περιβάλλον φαίνεται να λειτουργεί ως φυσικό αντικαταθλιπτικό.», από την εκπαιδευτικό 2. «Έχουμε παρατηρήσει ότι τα παιδιά που συμμετέχουν σε δραστηριότητες στη φύση παρουσιάζουν βελτιωμένη συναισθηματική ισορροπία και είναι πιο χαρούμενα.», πάλι από την εκπαιδευτικό 2. «Η ψυχολογική υποστήριξη που παρέχει η φύση είναι αναντικατάστατη. Οι μαθητές που περνούν χρόνο σε υπαίθριες δραστηριότητες έχουν καλύτερη διάθεση και μεγαλύτερη διάθεση για μάθηση.», από τον εκπαιδευτικό 7.

Ακόμα ενθαρρύνεται η δημιουργικότητα των παιδιών. Η φύση αποτελεί πηγή έμπνευσης για τους μαθητές, ενθαρρύνοντας τη δημιουργικότητα και την περιέργεια τους μέσα από την άμεση εμπειρία και την εξερεύνηση. [Π1.3] Εδώ αναφέρονται τα εξής παραδείγματα. «Η φύση είναι ένας καταπληκτικός δάσκαλος. Η επαφή με το περιβάλλον προάγει τη δημιουργικότητα των παιδιών, καθώς τα ωθεί να εξερευνήσουν και να δημιουργήσουν νέες ιδέες.», από τον εκπαιδευτικό 7. «Πολλές από τις πιο δημιουργικές στιγμές των μαθητών συμβαίνουν όταν βρίσκονται έξω στη φύση. Η εξερεύνηση και η παρατήρηση του φυσικού κόσμου τους κάνει να σκέφτονται διαφορετικά.», από τον εκπαιδευτικό 1.

«Οι δραστηριότητες στη φύση παρέχουν στα παιδιά την ευκαιρία να ανακαλύψουν νέα ενδιαφέροντα και να καλλιεργήσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες.», από τον εκπαιδευτικό 11.

Όσον αφορά τις **προκλήσεις και τα εμπόδια** που εμφανίζονται στην προσπάθεια αυτής της επαφής, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν σημαντικές προκλήσεις και εμπόδια κατά την προσπάθειά τους να ενσωματώσουν τη φύση στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Αρχικά παρατηρείται έλλειψη υποδομών και πόρων. Τα σχολεία συχνά δεν διαθέτουν τις απαραίτητες υποδομές και πόρους για τη διευκόλυνση δραστηριοτήτων στη φύση, όπως η έλλειψη χώρων πρασίνου και εξοπλισμού [Y2.1]. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τα εξής τρία αποσπάσματα. «Το σχολείο μας δεν διαθέτει επαρκείς χώρους πρασίνου για να πραγματοποιήσουμε υπαίθριες δραστηριότητες, κάτι που αποτελεί σοβαρό περιορισμό στην εκπαιδευτική μας προσέγγιση.», από τον εκπαιδευτικό 11. «Η έλλειψη πόρων είναι ένα τεράστιο εμπόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων επαφής με τη φύση. Χρειαζόμαστε χρηματοδότηση για να αναπτύξουμε και να υποστηρίξουμε τέτοιες πρωτοβουλίες.», από τον εκπαιδευτικό 8. «Παρά την αναγνώριση της σημασίας της φύσης στην εκπαίδευση, οι πόροι που διαθέτουμε είναι περιορισμένοι, γεγονός που καθιστά δύσκολη την υλοποίηση σχετικών δραστηριοτήτων.», από τον εκπαιδευτικό 7.

Μία άλλη τροχοπέδη στην προσπάθεια ενίσχυσης αυτής της σχέσης των μαθητών με τη φύση είναι ο περιορισμένος χρόνος. Το αυστηρό σχολικό πρόγραμμα συχνά αφήνει ελάχιστο χρόνο για υπαίθριες δραστηριότητες, γεγονός που αποτελεί εμπόδιο για την ενσωμάτωση της φύσης στην καθημερινή εκπαίδευση [Y2.2]. Αναφέρονται κι εδώ αποσπάσματα που το αποδεικνύουν. «Το σχολικό πρόγραμμα είναι γεμάτο με

ακαδημαϊκές υποχρεώσεις, αφήνοντας πολύ λίγο χρόνο για υπαίθριες δραστηριότητες. Αυτό περιορίζει τις ευκαιρίες των μαθητών να βιώσουν τη φύση.», από τη συνέντευξη με τον εκπαιδευτικό 5. «Αν και πιστεύουμε στη σημασία της φύσης στην εκπαίδευση, ο περιορισμένος χρόνος μας εμποδίζει να οργανώσουμε και να υλοποιήσουμε τις απαραίτητες δραστηριότητες.», υπογραμμίζει ο εκπαιδευτικός 9. «Η πίεση για την κάλυψη της ύλης δεν μας επιτρέπει να αφιερώσουμε τον απαιτούμενο χρόνο για δραστηριότητες στη φύση, κάτι που είναι απογοητευτικό.», από τον εκπαιδευτικό 2.

Τέλος διαπιστώνεται ακόμα ένα ζήτημα σχετικά με τον περιορισμένο χρόνο, αυτό δεν είναι άλλο από τις αντιλήψεις και τις ανησυχίες που έχουν οι γονείς [Y2.3]. Ορισμένοι γονείς ανησυχούν για την ασφάλεια των παιδιών τους στις υπαίθριες δραστηριότητες, δημιουργώντας έτσι εμπόδια στην ενσωμάτωση της φύσης στο σχολικό πρόγραμμα. Σημειώνουμε εδώ, «Οι ανησυχίες των γονέων για την ασφάλεια των παιδιών σε υπαίθριες δραστηριότητες είναι ένας από τους λόγους που δυσκολεύουν την ενσωμάτωση της φύσης στο πρόγραμμα.», απόσπασμα από τον εκπαιδευτικό 7. «Πολλοί γονείς φοβούνται τις πιθανές ατυχηματικές καταστάσεις στη φύση, κάτι που περιορίζει τις ευκαιρίες των παιδιών να συμμετάσχουν σε τέτοιες δραστηριότητες.», αναφέρει ο εκπαιδευτικός 5. Τέλος «Χρειάζεται να εκπαιδεύσουμε τους γονείς για τα οφέλη της φύσης, ώστε να μειωθούν οι ανησυχίες τους και να υποστηρίξουν τις προσπάθειές μας.», από την εκπαιδευτικό 1.

Ολοκληρώνοντας την ενότητα αυτή επιχειρούμε να ενσωματώσουμε **προτάσεις για βελτίωση**, οι οποίες προέκυψαν ως απόρροια από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν διάφορους τρόπους για την ενίσχυση της επαφής των παιδιών με τη φύση, ώστε να ξεπεραστούν τα εμπόδια και να ενσωματωθεί περισσότερο η φύση στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Αρχικά προτείνεται το προφανές που όμως δεν παύει να εκλείπει, η ανάπτυξη υπαίθριων προγραμμάτων. [A3.1]. Η δημιουργία και η εφαρμογή υπαίθριων προγραμμάτων που ενσωματώνουν τη φύση στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ένας τρόπος για να προωθηθεί η επαφή των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον. Αναφέρουμε και εδώ, «Η δημιουργία σχολικών κήπων θα μπορούσε να ενισχύσει τη σύνδεση των μαθητών με τη φύση και να τους διδάξει βιώσιμες πρακτικές.», από τον εκπαιδευτικό 4. «Προτείνουμε την οργάνωση εβδομαδιαίων εκδρομών σε τοπικά πάρκα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να εξερευνήσουν και να μάθουν για τη φύση.», από τον εκπαιδευτικό 6. Τέλος «Η εισαγωγή δραστηριοτήτων όπως η παρατήρηση πουλιών ή η φροντίδα ζώων θα μπορούσε να ενισχύσει τη σχέση των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον.», από τον εκπαιδευτικό 6.

Ακόμα είναι αυταπόδεικτο ότι απαιτείται συνεργασία με φορείς τόσο της πολιτείας όσο και ιδιωτικούς για τη επίτευξη αυτή. Η συνεργασία με τοπικούς περιβαλλοντικούς φορείς και οργανισμούς μπορεί να προσφέρει πολύτιμη υποστήριξη και πόρους για την ενίσχυση της φύσης στην εκπαίδευση [A3.2]. Επισημαίνουμε τα εξής αποσπάσματα. «Η συνεργασία με περιβαλλοντικές οργανώσεις μπορεί να μας παρέχει τους απαραίτητους πόρους και γνώση για την ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων στη φύση.», αναφέρει ο εκπαιδευτικός 9. «Προτείνουμε την ανάπτυξη συνεργασιών με τοπικούς φορείς για την οργάνωση εκδρομών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη φύση.», απόσπασμα από τον εκπαιδευτικό 10. «Οι συνεργασίες με ειδικούς περιβαλλοντολόγους μπορούν να εμπλουτίσουν το σχολικό πρόγραμμα και να ενισχύσουν την εκπαίδευση των μαθητών μας.» από τον εκπαιδευτικό 3.

Απαραίτητο συστατικό βέβαια στην οργανωμένη αυτή συνολική προσπάθεια για να έρθουν πιο κοντά στη φύση οι μαθητές είναι η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. [A3.3] Η

εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για τη διαχείριση και οργάνωση δραστηριοτήτων στη φύση μπορεί να βελτιώσει την ικανότητά τους να ενσωματώσουν τη φύση στην εκπαίδευση. Υπογραμμίζουμε εδώ τα εξής αποσπάσματα. «Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι κρίσιμη για την αποτελεσματική υλοποίηση προγραμμάτων στη φύση.», αναφέρει ο εκπαιδευτικός 8. «Χρειάζονται σεμινάρια και επιμορφώσεις που να εστιάζουν στην αξιοποίηση της φύσης ως εκπαιδευτικό εργαλείο.», από τον εκπαιδευτικό 7. «Η παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στους εκπαιδευτικούς θα τους εξοπλίσει με τις δεξιότητες που χρειάζονται για την οργάνωση ασφαλών και αποτελεσματικών υπαίθριων δραστηριοτήτων.» συμπληρώνει ο εκπαιδευτικός 12.

Πίνακας 2. Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών.

Υποθεματική Ενότητα	Κωδικοποίηση	Περιγραφή	Παραδείγματα
1. Πλεονεκτήματα Επαφής με τη Φύση	[Π1]	Τα οφέλη της επαφής των παιδιών με τη φύση, όπως η ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης και ψυχικής υγείας.	«Η επαφή με τη φύση ενισχύει την περιβαλλοντική συνείδηση των μαθητών και τους κάνει πιο ευαισθητοποιημένους.»

1.1 Ανάπτυξη Περιβαλλοντικής Συνείδησης	[Π1.1]	Η ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης μέσω της επαφής με τη φύση.	«Τα παιδιά που έχουν εκτεθεί στη φύση είναι πιο πιθανό να υιοθετήσουν πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον.»
1.2 Ενίσχυση Ψυχικής Υγείας	[Π1.2]	Τα ψυχολογικά οφέλη της επαφής με τη φύση, όπως η μείωση του άγχους και η βελτίωση της ευεξίας.	«Η επαφή με τη φύση μειώνει το άγχος των μαθητών και βελτιώνει τη συγκέντρωσή τους στην τάξη.»
1.3 Ενθάρρυνση της Δημιουργικότητας	[Π1.3]	Η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας μέσω της άμεσης επαφής με τη φύση.	«Η φύση προάγει τη δημιουργικότητα και την περιέργεια των μαθητών, ενθαρρύνοντάς τους να εξερευνήσουν νέες ιδέες.»
2. Προκλήσεις και Εμπόδια	[Υ2]	Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί	«Η έλλειψη υποδομών και πόρων καθιστά δύσκολη την υλοποίηση

		κατά την ενσωμάτωση της φύσης στην εκπαίδευση.	δραστηριοτήτων στη φύση.»
2.1 Έλλειψη Υποδομών και Πόρων	[Y2.1]	Τα προβλήματα που σχετίζονται με την έλλειψη υποδομών και πόρων για την επαφή με τη φύση.	«Το σχολείο μας δεν διαθέτει χώρους πρασίνου, γεγονός που περιορίζει τις δυνατότητές μας για υπαίθριες δραστηριότητες.»
2.2 Περιορισμένος Χρόνος	[Y2.2]	Οι χρονικοί περιορισμοί που περιορίζουν την επαφή με τη φύση.	«Το αυστηρό πρόγραμμα αφήνει ελάχιστο χρόνο για δραστηριότητες στη φύση, κάτι που είναι απογοητευτικό.»
2.3 Αντιλήψεις και Ανησυχίες Γονέων	[Y2.3]	Οι ανησυχίες και οι αντιλήψεις των γονέων που επηρεάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία.	«Οι γονείς συχνά ανησυχούν για την ασφάλεια των παιδιών σε υπαίθριες δραστηριότητες,

			περιορίζοντας τις ευκαιρίες μας.»
3. Προτάσεις για Βελτίωση	[A3]	Προτάσεις για την ενίσχυση της επαφής των παιδιών με τη φύση στην εκπαιδευτική διαδικασία.	«Η ανάπτυξη υπαίθριων προγραμμάτων θα μπορούσε να ενισχύσει τη σύνδεση των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον.»
3.1 Ανάπτυξη Υπαίθριων Προγραμμάτων	[A3.1]	Προτάσεις για την ανάπτυξη υπαίθριων προγραμμάτων και δραστηριοτήτων που ενσωματώνουν τη φύση.	«Η δημιουργία σχολικών κήπων θα προσφέρει στα παιδιά την ευκαιρία να μάθουν βιώσιμες πρακτικές και να έρθουν πιο κοντά στη φύση.»
3.2 Συνεργασίες με Φορείς	[A3.2]	Η αξία της συνεργασίας με τοπικούς φορείς και οργανισμούς για την υποστήριξη	«Συνεργαζόμαστε με περιβαλλοντικές οργανώσεις για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών

		περιβαλλοντικών προγραμμάτων.	προγραμμάτων στη φύση.»
3.3 Εκπαίδευση Εκπαιδευτικών	[A3.3]	Προτάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε περιβαλλοντικά θέματα και υπαίθριες δραστηριότητες.	«Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται επιμόρφωση για τη διαχείριση και οργάνωση δραστηριοτήτων στη φύση.»

Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για την επαφή των παιδιών με τη φύση στο σχολείο υπογραμμίζουν τη σημαντικότητα της φύσης ως αναπόσπαστου μέρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παρά τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν, οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τα πολλαπλά οφέλη της επαφής με το φυσικό περιβάλλον και προτείνουν πρακτικές λύσεις για την ενίσχυση αυτής της επαφής. Η ανάπτυξη υποδομών, η συνεργασία με τοπικούς φορείς, και η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αποτελούν βασικές προτάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης.

6.1.3 Αντιλήψεις εκπαιδευτικών για τις οικοθεραπευτικές μεθόδους στο σχολείο

Οι συνεντεύξεις με τους εκπαιδευτικούς αποκάλυψαν μια σειρά από αντιλήψεις σχετικά με την εφαρμογή οικοθεραπευτικών μεθόδων στο σχολείο, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Θετική Στάση και Πιθανές Εφαρμογές:

Οι εκπαιδευτικοί γενικά εξέφρασαν μια **θετική στάση** απέναντι στην ιδέα της οικοθεραπείας αναγνωρίζοντας την αξία της επαφής με τη φύση για την ψυχική υγεία και την ευεξία των μαθητών. Αν και δεν είχαν άμεση εμπειρία με την εφαρμογή οικοθεραπευτικών μεθόδων στο σχολείο, πρότειναν διάφορες πιθανές εφαρμογές, όπως:

- **Δημιουργία σχολικών κήπων:** Οι σχολικοί κήποι μπορούν να προσφέρουν μια ευκαιρία για ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη φύση, καλλιεργώντας την υπευθυνότητα, τη συνεργασία και την εκτίμηση για το περιβάλλον.
- **Εκπαιδευτικές δραστηριότητες στη φύση:** Οι δραστηριότητες όπως η πεζοπορία, η παρατήρηση πουλιών και η εξερεύνηση φυσικών χώρων μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να συνδεθούν με το φυσικό περιβάλλον και να αναπτύξουν περιβαλλοντική συνείδηση.
- **Ενσωμάτωση της φύσης στην καθημερινή σχολική ζωή:** Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει τη χρήση φυσικών υλικών στην τάξη, τη δημιουργία χώρων πρασίνου στο σχολείο και την ενθάρρυνση των μαθητών να περνούν περισσότερο χρόνο σε εξωτερικούς χώρους.

2. Εμπόδια και Προκλήσεις:

Παρά τη θετική τους στάση, οι εκπαιδευτικοί αναγνώρισαν και ορισμένα εμπόδια και προκλήσεις στην εφαρμογή οικοθεραπευτικών μεθόδων στο σχολείο, όπως:

- **Έλλειψη πόρων και υποδομών:** Πολλά σχολεία δεν διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους, όπως χώρους πρασίνου ή εξοπλισμό για υπαίθριες δραστηριότητες.
- **Έλλειψη εκπαίδευσης και κατάρτισης:** Οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση και καθοδήγηση για την εφαρμογή οικοθεραπευτικών μεθόδων.
- **Περιορισμένος χρόνος και πιεστικό πρόγραμμα:** Το υπάρχον σχολικό πρόγραμμα είναι συχνά πολύ πιεστικό, αφήνοντας λίγο χρόνο για δραστηριότητες που δεν σχετίζονται άμεσα με την ύλη.

3. Ανάγκη για Στήριξη και Καθοδήγηση:

Οι εκπαιδευτικοί εξέφρασαν την ανάγκη για περισσότερη στήριξη και καθοδήγηση από την πολιτεία, τους επιστημονικούς φορείς και την κοινότητα, προκειμένου να μπορέσουν να ενσωματώσουν αποτελεσματικά τις οικοθεραπευτικές μεθόδους στην εκπαιδευτική πράξη. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει:

- **Παροχή επιμορφωτικών σεμιναρίων και προγραμμάτων:** Για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών στις βασικές αρχές και πρακτικές της οικοθεραπείας.
- **Δημιουργία υποστηρικτικών δικτύων:** Για την ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών μεταξύ των εκπαιδευτικών.
- **Παροχή οικονομικής και υλικοτεχνικής υποστήριξης:** Για τη δημιουργία των απαραίτητων υποδομών και την υλοποίηση οικοθεραπευτικών προγραμμάτων.

Κλείνοντας, συμπεραίνουμε ότι οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν τη σημασία της επαφής των παιδιών με τη φύση και τη δυνατότητα της οικοθεραπείας να συμβάλει στην ψυχική τους υγεία και ευεξία. Ωστόσο, η εφαρμογή οικοθεραπευτικών μεθόδων στο σχολείο απαιτεί την αντιμετώπιση ορισμένων εμποδίων και την παροχή επαρκούς στήριξης και καθοδήγησης προς τους εκπαιδευτικούς.

7 ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε αναδεικνύει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και τον ρόλο τους στην υποστήριξη αυτών. Τα αποτελέσματα της έρευνας προσφέρουν σημαντικές ενδείξεις για την κατανόηση των ανησυχιών των εκπαιδευτικών και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων. Οι κύριες θεματικές κατηγορίες που αναδείχθηκαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων περιλαμβάνουν την αναγνώριση της ψυχολογικής επίδρασης της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές, την ανάγκη για εκπαιδευτική υποστήριξη, τη σημασία της συνεργασίας με την κοινότητα και την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την κλιματική αλλαγή ως έναν παράγοντα που επηρεάζει την ψυχική υγεία των μαθητών. Αναφέρονται σε διάφορες μορφές ψυχολογικών επιπτώσεων, όπως το άγχος, η κατάθλιψη, και η αίσθηση ανασφάλειας για το μέλλον. Αυτές οι επιπτώσεις αποδίδονται στην αυξανόμενη ανησυχία των μαθητών για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στον πλανήτη και στη ζωή τους.

Ακόμα παρατηρούν, ότι οι μαθητές συχνά εκδηλώνουν έντονα συναισθήματα άγχους και φόβου όταν συζητούν για θέματα που αφορούν την κλιματική αλλαγή. Αυτό το φαινόμενο αναγνωρίζεται ως "οικολογικό άγχος" και μπορεί να επηρεάσει την καθημερινή ζωή και τις σχολικές επιδόσεις τους. Ορισμένοι καθηγητές επισημαίνουν ότι οι μαθητές που ζουν σε περιοχές που πλήττονται άμεσα από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, όπως πυρκαγιές, πλημμύρες ή ξηρασίες, είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι σε αυτές τις ψυχολογικές επιπτώσεις.

Οι διδάσκοντες τονίζουν την ανάγκη για εκπαιδευτική υποστήριξη προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές. Προτείνουν την ενσωμάτωση της ψυχολογικής υποστήριξης στο σχολικό πρόγραμμα, είτε μέσω ειδικών συνεδριών συμβουλευτικής είτε μέσω της δημιουργίας ενός υποστηρικτικού σχολικού περιβάλλοντος. Πιστεύουν επίσης, ότι η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να διαχειριστούν το άγχος και την ανησυχία τους και να βελτιώσουν την ψυχική τους ευεξία.

Επιπλέον, υπογραμμίζουν τη σημασία της επιμόρφωσης των ίδιων, ώστε να μπορούν να υποστηρίξουν αποτελεσματικά τους μαθητές τους. Η επιμόρφωση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει τη γνώση για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία, τις στρατηγικές υποστήριξης των μαθητών, και τις δεξιότητες διαχείρισης του άγχους και της κατάθλιψης.

Η συνεργασία με την τοπική κοινότητα αναγνωρίζεται ως κρίσιμος παράγοντας για την επιτυχία των προγραμμάτων υποστήριξης των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν τη συνεργασία με τοπικούς φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις και επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων που θα βοηθήσουν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Μέσω αυτής της συνεργασίας, τα σχολεία μπορούν να ενισχύσουν τις δυνατότητες υποστήριξης των μαθητών, προσφέροντας πρόσθετους πόρους και εξειδικευμένη βοήθεια. Επίσης, η συνεργασία με την κοινότητα μπορεί να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση και την κινητοποίηση των μαθητών και των γονέων για την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Επισημαίνεται ακόμα από τους διδάσκοντες η σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ως μέσο προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της ευαισθητοποίησης των μαθητών για την κλιματική αλλαγή. Προτείνουν την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο σχολικό πρόγραμμα, με δραστηριότητες που προάγουν την κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων.

Πιστεύουν συνολικά ότι η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορεί να ενισχύσει την αίσθηση ευθύνης των μαθητών για το περιβάλλον και να τους κινητοποιήσει να αναλάβουν δράση για την προστασία του. Μέσω βιωματικών δραστηριοτήτων, όπως η κηπουρική, οι περίπατοι στη φύση, και τα προγράμματα ανακύκλωσης, οι μαθητές μπορούν να αναπτύξουν μια βαθύτερη κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και να μάθουν πώς να συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η παρούσα έρευνα καταδεικνύει τη σημασία του ρόλου των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την ανάγκη για εκπαιδευτική και ψυχολογική υποστήριξη, τη συνεργασία με την κοινότητα, και την προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ως βασικούς παράγοντες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων.

Η αναγνώριση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και η παροχή κατάλληλης υποστήριξης στους μαθητές είναι κρίσιμη για τη βελτίωση της ψυχικής τους ευεξίας. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία και η επιμόρφωσή τους είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική διαχείριση των ψυχολογικών προκλήσεων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή.

Η συνεργασία με την κοινότητα μπορεί να ενισχύσει τις προσπάθειες των σχολείων για την υποστήριξη των μαθητών, παρέχοντας πρόσθετους πόρους και εξειδικευμένη βοήθεια. Τέλος, η περιβαλλοντική εκπαίδευση προσφέρει μια ουσιαστική ευκαιρία για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την ευαισθητοποίηση των μαθητών για τις περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας.

Η έρευνα αυτή παρέχει μια σημαντική βάση για την ανάπτυξη στρατηγικών και πολιτικών που θα συμβάλουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής πρακτικής και την προστασία της ψυχικής υγείας των μαθητών σε μια εποχή κλιματικής αλλαγής. Προτείνεται η συνέχιση της έρευνας σε αυτόν τον τομέα, με έμφαση στη δημιουργία και αξιολόγηση προγραμμάτων υποστήριξης για μαθητές και εκπαιδευτικούς, καθώς και στη διερεύνηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια.

Τέλος, συγκρίνοντας την ερευνητική αυτή εργασία με άλλες παρόμοιες μελέτες που εστιάζουν στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ψυχική υγεία των μαθητών, μπορούμε να εξετάσουμε τις ομοιότητες και τις διαφορές τόσο σε θεματολογία όσο και σε μεθοδολογική προσέγγιση. Παρακάτω παρατίθεται μια πιο λεπτομερής ανάλυση των στοιχείων που ενσωματώνονται στην εργασία μου και άλλες σχετικές μελέτες.

Αρχικά οι ομοιότητες εναπόκεινται στον ρόλο των εκπαιδευτικών για την υποστήριξη της ψυχικής υγείας των μαθητών, στον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και τέλος στη συνεργασία με την κοινότητα και ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Διαπιστώνει δηλαδή κανείς αμέσως τα κοινά πεδία ανησυχίας που υπάρχουν στην συναφείς έρευνες τα οποία αποτελούν επίσης και κατευθυντήριο άξονα

τόσο για την περαιτέρω έρευνα αλλά και για την άμεση κινητοποίηση του κοινωνικού συνόλου στο παρόν θέμα διερεύνησης.

Αναλυτικά όσον αφορά τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας των μαθητών διαπιστώνονται τα εξής. Η παρούσα έρευνα, όπως και άλλες μελέτες, αναδεικνύει τον σημαντικό ρόλο των εκπαιδευτικών στην υποστήριξη της ψυχικής υγείας των μαθητών, ειδικά σε σχέση με τις προκλήσεις που προκαλεί η κλιματική αλλαγή. Η εργασία αυτή εστιάζει στη σημασία της συμμετοχής των εκπαιδευτικών στη διαμόρφωση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και της ψυχικής ανθεκτικότητας των μαθητών. Παρόμοιες μελέτες, όπως αυτή των Vergunst και Berry (2021), αναλύουν τον τρόπο με τον οποίο οι δάσκαλοι μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να κατανοήσουν τις περιβαλλοντικές προκλήσεις και να αναπτύξουν ψυχική ανθεκτικότητα, καθώς τα περιβαλλοντικά ζητήματα μπορούν να προκαλέσουν άγχος και φόβο για το μέλλον (Vergunst & Berry, 2021). Επίσης όσον αφορά τον αντίκτυπο της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών αντιλαμβανόμαστε ότι, στην παρούσα εργασία υπογραμμίζεται ότι οι ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι σημαντικές για τους νέους, δεδομένου ότι συνδέονται με συναισθήματα αβεβαιότητας και άγχους. Αυτή η διάσταση είναι κοινή και σε άλλες μελέτες, όπως αυτή των Mambrey, Wermuth, και Böse-O'Reilly (2019), οι οποίοι εστιάζουν στις συναισθηματικές επιπτώσεις των ακραίων καιρικών φαινομένων στα παιδιά και τους εφήβους, τονίζοντας την ανάγκη για εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν υπόψη τους αυτές τις επιπτώσεις (Mambrey et al., 2019). Τέλος, σχετικά με τις ομοιότητες που αφορούν στη συνεργασία με την κοινότητα και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής διαπιστώνεται πως στην έρευνα αυτή αναφέρεται ότι η συνεργασία με τοπικούς φορείς και οργανισμούς μπορεί να ενισχύσει την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ψυχική ευεξία των μαθητών. Αυτή η

προσέγγιση είναι επίσης κοινή σε πολλές άλλες μελέτες. Για παράδειγμα, η μελέτη των Stevenson (2022) προτείνει ότι η συνεργασία μεταξύ των σχολείων, των τοπικών κοινοτήτων και των περιβαλλοντικών οργανώσεων είναι απαραίτητη για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και για την προώθηση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης σε νέους (Stevenson, 2022).

Εν αντιθέσει με τις ομοιότητες, οι διαφορές εντοπίζονται στο πόσο οι διαφορετικές μελέτες εστιάζουν στην ψυχική υγεία των μαθητών έναντι της εκπαίδευσης για την κλιματική αλλαγή, ακόμα εντοπίζονται διαφορές στις διδακτικές προσεγγίσεις και στα εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνται και τέλος φυσικά διαπιστώνονται διαφορές στις στρατηγικές αντιμετώπισης του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής.

Αναλυτικότερα παρατηρούμε ότι όσον αφορά την εστίαση στην ψυχική υγεία έναντι της εκπαίδευσης διαπιστώνεται πως δίνεται έμφαση στην ψυχική υγεία στην εργασία αυτή, ενώ άλλες μελέτες επικεντρώνονται περισσότερο στην καθαυτή περιβαλλοντική εκπαίδευση. Η έρευνά μας, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις ψυχολογικές και συναισθηματικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στους μαθητές, τονίζοντας τη σημασία της ψυχικής ανθεκτικότητας και της στήριξης μέσω της εκπαίδευσης. Αντίθετα, άλλες μελέτες, όπως αυτή του Abade (2019), εστιάζουν περισσότερο στην ενσωμάτωση της κλιματικής εκπαίδευσης στο αναλυτικό πρόγραμμα και στην παροχή γνώσεων για τις περιβαλλοντικές αλλαγές, χωρίς να εξετάζουν τόσο εκτενώς τις ψυχολογικές πτυχές (Abade, 2019). Όσον αφορά τις διδακτικές προσεγγίσεις, στην εργασία αυτή γίνεται αναφορά σε θεωρητικές και πρακτικές διδακτικές προσεγγίσεις που περιλαμβάνουν τη χρήση ερευνών και προγραμμάτων στήριξης της ψυχικής υγείας. Άλλες εργασίες επικεντρώνονται περισσότερο σε βιωματικές μεθόδους, όπως η επαφή των μαθητών με το φυσικό περιβάλλον μέσω προγραμμάτων εξωτερικής διδασκαλίας. Για παράδειγμα, η

μελέτη των Boyd (2018) εστιάζει στην εκπαίδευση βασισμένη στο φυσικό περιβάλλον (place-based education) και στη βιωματική μάθηση, υπογραμμίζοντας πώς η άμεση επαφή με τη φύση ενισχύει την κατανόηση της κλιματικής αλλαγής, καθώς και την ψυχική ευεξία (Boyd, 2018). Τέλος, σχετικά με τις στρατηγικές αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής η έρευνα αυτή επικεντρώνεται στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων ψυχικής ανθεκτικότητας, ενώ άλλες μελέτες όπως αυτή των Loucks (2021), εστιάζουν περισσότερο στις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Ο Loucks (2021), δίνει έμφαση στη δημιουργία μαθημάτων που σχετίζονται με την κοινωνική ισότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη, εστιάζοντας στην κατανόηση των παγκόσμιων συστημάτων και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε οικονομίες και οικοσυστήματα (Loucks, 2021).

Συμπερασματικά καταλήγουμε στην έμφαση που δίνεται στην παρούσα έρευνα στην ψυχική υγεία και τη σχέση της με την κλιματική αλλαγή, κάτι που την καθιστά μοναδική σε σύγκριση με άλλες έρευνες που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση σε θεωρητικές προσεγγίσεις ή την απευθείας εκπαίδευση γύρω από την κλιματική αλλαγή. Οι περισσότερες άλλες μελέτες επικεντρώνονται σε προγράμματα βιωματικής μάθησης, στη συστηματική εκπαίδευση για τις περιβαλλοντικές προκλήσεις, ή στις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, ενώ η εργασία αυτή δίνει προτεραιότητα στην ψυχολογική υποστήριξη των μαθητών και τη χρήση της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη ανθεκτικότητας.

7.1 Σύνοψη βασικών ευρημάτων

Η παρούσα έρευνα είχε ως κύριο στόχο να εξετάσει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και τον ρόλο τους στην υποστήριξη αυτών των μαθητών. Μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων με εκπαιδευτικούς, αναδείχθηκαν σημαντικά ευρήματα που μπορούν να καθοδηγήσουν την εκπαιδευτική πολιτική και πρακτική σε θέματα κλιματικής αλλαγής και ψυχικής υγείας. Τα βασικά ευρήματα της έρευνας συνοψίζονται ως εξής:

1. Αναγνώριση της Ψυχολογικής Επίδρασης της Κλιματικής Αλλαγής στους Μαθητές

Οι εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν ότι η κλιματική αλλαγή επηρεάζει σημαντικά την ψυχική υγεία των μαθητών. Οι μαθητές εκδηλώνουν άγχος, κατάθλιψη και ανασφάλεια σχετικά με το μέλλον του πλανήτη και τις προσωπικές τους ζωές. Αυτές οι ψυχολογικές επιπτώσεις είναι πιο έντονες στους εφήβους, οι οποίοι είναι πιο ευάλωτοι στις ψυχολογικές πιέσεις και τις ανησυχίες για την κλιματική αλλαγή.

2. Ανάγκη για Εκπαιδευτική και Ψυχολογική Υποστήριξη

Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν την ανάγκη για εκπαιδευτική υποστήριξη, που περιλαμβάνει την παροχή κατάλληλων εκπαιδευτικών υλικών και την ενσωμάτωση θεμάτων κλιματικής αλλαγής στο σχολικό πρόγραμμα. Παράλληλα, υπογραμμίζουν τη σημασία της ψυχολογικής υποστήριξης για τους μαθητές, μέσω προγραμμάτων συμβουλευτικής και υποστήριξης της ψυχικής υγείας. Η παροχή αυτής της υποστήριξης είναι κρίσιμη για τη διαχείριση των συναισθημάτων άγχους και κατάθλιψης που βιώνουν οι μαθητές λόγω της κλιματικής αλλαγής.

3. Σημασία της Επιμόρφωσης των Εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αναγνωρίζεται ως ένας σημαντικός παράγοντας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η κλιματική αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται κατάλληλη επιμόρφωση και κατάρτιση για να κατανοήσουν τις ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και να υποστηρίξουν τους μαθητές τους. Προτείνεται, η ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων επιμόρφωσης, που να περιλαμβάνουν τόσο θεωρητική όσο και πρακτική κατάρτιση.

4. Συνεργασία με την Κοινότητα

Η συνεργασία με την τοπική κοινότητα θεωρείται κρίσιμη για την επιτυχία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που στοχεύουν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν τη συνεργασία με τοπικούς φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις και επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την ανάπτυξη και υλοποίηση δράσεων και προγραμμάτων που θα υποστηρίξουν τους μαθητές.

5. Προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση αναγνωρίζεται ως ένας αποτελεσματικός τρόπος για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την ευαισθητοποίηση των μαθητών σχετικά με την κλιματική αλλαγή. Οι εκπαιδευτικοί υπογραμμίζουν την ανάγκη για ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο σχολικό πρόγραμμα, με δραστηριότητες που ενισχύουν την κατανόηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη βιώσιμη διαχείριση των πόρων.

6. Ανάπτυξη και Υλοποίηση Προγραμμάτων Οικοθεραπείας

Η οικοθεραπεία, που περιλαμβάνει δραστηριότητες στη φύση και τη δημιουργία πράσινων χώρων, αναγνωρίζεται ως μια αποτελεσματική μέθοδος για την υποστήριξη

της ψυχικής υγείας των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί προτείνουν τη δημιουργία κήπων και πάρκων στα σχολεία, όπου οι μαθητές μπορούν να ασχοληθούν με φυσικές δραστηριότητες, καθώς και τη διοργάνωση περιπάτων στη φύση ως μέρος του σχολικού προγράμματος. Αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να διαχειριστούν το άγχος και να βελτιώσουν τη ψυχική τους ευεξία.

Οι διδάσκοντες, τονίζουν τη σημασία της κρατικής υποστήριξης για την επιτυχία των εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά της κλιματικής αλλαγής. Προτείνουν την παροχή κινήτρων από την πολιτεία για την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και ψυχολογικής υποστήριξης στα σχολεία. Η κρατική υποστήριξη μπορεί να περιλαμβάνει την αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών, την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών και την παροχή οικονομικών κινήτρων για σχολεία και εκπαιδευτικούς.

Η παρούσα έρευνα, καταδεικνύει τη σημασία του ρόλου των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών. Τα ευρήματα της έρευνας, υπογραμμίζουν την ανάγκη για εκπαιδευτική και ψυχολογική υποστήριξη, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη συνεργασία με την κοινότητα και την προώθηση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ως βασικούς παράγοντες για την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων.

Η αναγνώριση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και η παροχή κατάλληλης υποστήριξης στους μαθητές είναι κρίσιμη για τη βελτίωση της ψυχικής τους ευεξίας. Οι εκπαιδευτικοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία και η επιμόρφωσή τους είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική διαχείριση των ψυχολογικών προκλήσεων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή.

Η συνεργασία με την κοινότητα μπορεί να ενισχύσει τις προσπάθειες των σχολείων για την υποστήριξη των μαθητών, παρέχοντας πρόσθετους πόρους και εξειδικευμένη βοήθεια. Τέλος, η περιβαλλοντική εκπαίδευση προσφέρει μια ουσιαστική ευκαιρία για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την ευαισθητοποίηση των μαθητών για τις περιβαλλοντικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πλανήτης μας.

Η έρευνα αυτή παρέχει μια σημαντική βάση για την ανάπτυξη στρατηγικών και πολιτικών που θα συμβάλουν στη βελτίωση της εκπαιδευτικής πρακτικής και την προστασία της ψυχικής υγείας των μαθητών σε μια εποχή κλιματικής αλλαγής. Προτείνεται η συνέχιση της έρευνας σε αυτόν τον τομέα, με έμφαση στη δημιουργία και αξιολόγηση προγραμμάτων υποστήριξης για μαθητές και εκπαιδευτικούς, καθώς και στη διερεύνηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια.

7.2 Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες και εκπαιδευτικές πρακτικές

Η αναγνώριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και η κατανόηση του ρόλου των εκπαιδευτικών στη διαχείριση αυτών των επιπτώσεων είναι μόνο η αρχή. Υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω έρευνα και ανάπτυξη εκπαιδευτικών πρακτικών που θα ενισχύσουν την υποστήριξη των μαθητών σε αυτό το σημαντικό ζήτημα. Ακολουθούν μερικές προτάσεις για μελλοντικές έρευνες και εκπαιδευτικές πρακτικές:

Μελλοντικές έρευνες

1. Διαχρονική Μελέτη των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής στην Ψυχική Υγεία των Μαθητών: Πραγματοποίηση μακροχρόνιων μελετών που θα παρακολουθούν την ψυχική υγεία των μαθητών σε σχέση με τις αλλαγές στο κλίμα και τις περιβαλλοντικές συνθήκες. Αυτές οι μελέτες θα μπορούσαν να αποκαλύψουν τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική ευεξία των νέων.

2. Εξερεύνηση των Διαφορών Μεταξύ Διαφορετικών Κοινωνικών και Πολιτισμικών Πλαισίων: Διερεύνηση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε διαφορετικά κοινωνικά και πολιτισμικά πλαίσια. Αυτές οι έρευνες μπορούν να αποκαλύψουν πώς οι διαφορετικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες επηρεάζουν την αντίληψη και την αντίδραση των μαθητών στην κλιματική αλλαγή.

3. Αξιολόγηση της Αποτελεσματικότητας των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων: Πραγματοποίηση ερευνών για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και των προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης. Η αξιολόγηση αυτών των προγραμμάτων μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του πόσο καλά λειτουργούν και πώς μπορούν να βελτιωθούν για να εξυπηρετούν καλύτερα τις ανάγκες των μαθητών.

4. Μελέτη των Μεθόδων Οικοθεραπείας σε Σχολικό Πλαίσιο: Εξερεύνηση της εφαρμογής της οικοθεραπείας στο σχολικό περιβάλλον και των αποτελεσμάτων της στην ψυχική υγεία και την ακαδημαϊκή επίδοση των μαθητών. Οι μελέτες αυτές μπορούν να καθορίσουν ποιες μορφές οικοθεραπείας είναι οι πιο αποτελεσματικές και πώς μπορούν να ενσωματωθούν καλύτερα στο σχολικό πρόγραμμα.

Εκπαιδευτικές πρακτικές

1. Ενσωμάτωση της Κλιματικής Αλλαγής στο Αναλυτικό Πρόγραμμα: Ενσωμάτωση θεμάτων κλιματικής αλλαγής σε διάφορα μαθήματα, όπως φυσικές επιστήμες, γεωγραφία, κοινωνικές επιστήμες και λογοτεχνία. Αυτή η διεπιστημονική προσέγγιση μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοήσουν την κλιματική αλλαγή από διάφορες οπτικές γωνίες και να συνδέσουν τις γνώσεις τους με την καθημερινή τους ζωή.
2. Ανάπτυξη Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Σχεδίαση και υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που ενισχύουν την οικολογική συνείδηση και προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να περιλαμβάνουν δραστηριότητες όπως κηπουρική, ανακύκλωση, καθαρισμός ακτών και δασών, και συμμετοχή σε τοπικές περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες.
3. Υποστήριξη Ψυχικής Υγείας στα Σχολεία: Ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης για μαθητές που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή. Αυτά τα προγράμματα μπορούν να περιλαμβάνουν συμβουλευτική, ομάδες υποστήριξης, και δραστηριότητες που ενισχύουν την ψυχική ανθεκτικότητα και την ευεξία των μαθητών.
4. Εκπαίδευση και Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών: Δημιουργία προγραμμάτων επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς που να περιλαμβάνουν γνώσεις για την κλιματική αλλαγή, τις ψυχολογικές επιπτώσεις της και τις στρατηγικές υποστήριξης των μαθητών. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με τα απαραίτητα εργαλεία και γνώσεις για να διδάξουν αποτελεσματικά και να υποστηρίξουν τους μαθητές τους.
5. Συνεργασία με την Κοινότητα και Περιβαλλοντικούς Οργανισμούς: Ενίσχυση της συνεργασίας με τοπικούς φορείς, περιβαλλοντικές οργανώσεις και επαγγελματίες

ψυχικής υγείας για την ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων που υποστηρίζουν τους μαθητές. Αυτές οι συνεργασίες μπορούν να προσφέρουν πρόσθετους πόρους και υποστήριξη, ενισχύοντας την εκπαιδευτική εμπειρία και την ψυχική ευεξία των μαθητών.

6. Εφαρμογή της Οικοθεραπείας στο Σχολικό Πλαίσιο: Δημιουργία πράσινων χώρων στα σχολεία και οργάνωση δραστηριοτήτων οικοθεραπείας, όπως κηπουρική και περιπάτους στη φύση. Η οικοθεραπεία μπορεί να ενισχύσει την ψυχική ευεξία των μαθητών και να προσφέρει ένα υποστηρικτικό περιβάλλον για την αντιμετώπιση του άγχους και της κατάθλιψης.

7. Προώθηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης: Ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης στην εκπαιδευτική πρακτική και την καθημερινή ζωή του σχολείου. Οι μαθητές πρέπει να εκπαιδεύονται στη βιώσιμη διαχείριση των πόρων και να ενθαρρύνονται να αναλαμβάνουν δράση για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η αναγνώριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών και η ανάπτυξη κατάλληλων εκπαιδευτικών πρακτικών και προγραμμάτων υποστήριξης, είναι κρίσιμες για την προστασία της ευεξίας των νέων. Οι προτάσεις για μελλοντικές έρευνες και εκπαιδευτικές πρακτικές που παρουσιάστηκαν, μπορούν να συμβάλουν στη δημιουργία ενός πιο υποστηρικτικού και ευαισθητοποιημένου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, ενισχύοντας την ψυχική υγεία και την οικολογική συνείδηση των μαθητών.

Η συνέχιση της έρευνας και η εφαρμογή των προτεινόμενων στρατηγικών και πρακτικών μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των προκλήσεων που θέτει η κλιματική αλλαγή και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, τόσο σε επίπεδο σχολείου όσο και σε επίπεδο κοινότητας.

8 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abade, L. P. (2019). Climate change awareness: Role of education. In Encyclopedia of the UN sustainable development goals (pp. 1–6).
https://doi.org/10.1007/978-3-319-71063-1_122-1

Abdollahbeigi, M. (2020). Non-Climatic factors causing climate change. Journal of Chemical Reviews, 2(4), 292–308. <https://doi.org/10.22034/jcr.2020.249615.1087>

Abebe, N., Bailey, E., & Radu, R. (2023). Film as a pedagogical tool for climate change and mental health nursing education. International Journal of Mental Health Nursing, 32(6), 1503–1508. <https://doi.org/10.1111/inm.13203>

Agrawal, A., & Gopal, K. (2014). Climate change and its effect on flora and fauna. Climate Change and Environmental Sustainability, 2(1), 30.
<https://doi.org/10.5958/j.2320-642x.2.1.003>

Altarawneh, Z. S. A., Ajeely, S. a. A., & Khasawneh, M. a. S. (2023). The impact of ecotherapy on academic performance and ADHD symptom severity in children. MIGRATION LETTERS, 20(5), 1192–1204.
<https://doi.org/10.59670/ml.v20i5.4875>

Arcanjo, M. (2019). Eco-Anxiety: Mental health impacts of environmental disasters and climate change. A Climate Institute Publication.

Ardoin, N. M., Bowers, A. W., & Gaillard, E. (2020). Environmental education outcomes for conservation: A systematic review. Biological Conservation, 241, 108224.
<https://doi.org/10.1016/j.biocon.2019.108224>

Baudon, P., & Jachens, L. (2021). A scoping review of interventions for the treatment of Eco-Anxiety. International Journal of Environmental Research and Public

Health/International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(18), 9636. <https://doi.org/10.3390/ijerph18189636>

Baum, A., Singer, J. E., & Baum, C. S. (1981). Stress and the environment. *Journal of Social Issues*, 37(1), 4–35. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1981.tb01056.x>

Beer, J., Mende, W., & Stellmacher, R. (2000). The role of the sun in climate forcing. *Quaternary Science Reviews*, 19(1–5), 403–415. [https://doi.org/10.1016/s0277-3791\(99\)00072-4](https://doi.org/10.1016/s0277-3791(99)00072-4)

Benedict, F. (1999). A systemic approach to sustainable environmental education. *Cambridge Journal of Education*, 29(3), 433–446. <https://doi.org/10.1080/0305764990290311>

Bengtsson, L. (2010). The global atmospheric water cycle. *Environmental Research Letters*, 5(2), 025202. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/5/2/025202>

Berger, E., Reupert, A., Allen, K., & Campbell, T. C. H. (2022). A systematic review of the long-term benefits of school mental health and wellbeing interventions for students in Australia. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi.org/10.3389/educ.2022.986391>

Bonell, C., Harden, A., Wells, H., Jamal, F., Fletcher, A., Petticrew, M., Thomas, J., Whitehead, M., Campbell, R., Murphy, S., & Moore, L. a. R. (2011). Protocol for a systematic review of the effects of schools and school-environment interventions on health: evidence mapping and syntheses. *BMC Public Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/1471-2458-11-453>

Bonell, C., Jamal, F., Harden, A., Wells, H., Parry, W., Fletcher, A., Petticrew, M., Thomas, J., Whitehead, M., Campbell, R., Murphy, S., & Moore, L. (2013).

Systematic review of the effects of schools and school environment interventions on health: evidence mapping and synthesis. *Public Health Research*, 1(1), 1–320.

<https://doi.org/10.3310/phr01010>

Bonnett, M. (2002). Education for sustainability as a frame of mind. *Environmental Education Research*, 8(1), 9–20.

<https://doi.org/10.1080/13504620120109619>

Bourque, F., & Willox, A. C. (2014). Climate change: The next challenge for public mental health? *International Review of Psychiatry*, 26(4), 415–422.

<https://doi.org/10.3109/09540261.2014.925851>

Boyd, D. (2018). Utilising place-based learning through local contexts to develop agents of change in Early Childhood Education for Sustainability. *Education 3-13*, 47(8), 983–997. <https://doi.org/10.1080/03004279.2018.1551413>

Brantley, S. L., Megonigal, J. P., Scatena, F. N., Balogh-brunstad, Z., Barnes, R. T., Bruns, M. A., Van Cappellen, P., Dontsova, K., Hartnett, H. E., Hartshorn, A. S., Heimsath, A., Herndon, E., Jin, L., Keller, C. K., Leake, J. R., Mcdowell, W. H., Meinzer, F. C., Mozdzer, T. J., Petsch, S., . . . Yoo, K. (2011). Twelve testable hypotheses on the geobiology of weathering. *Geobiology*, 9(2), 140–165. <https://doi.org/10.1111/j.1472-4669.2010.00264.x>

Brelsford, V., Meints, K., Gee, N., & Pfeffer, K. (2017). Animal-Assisted Interventions in the Classroom—A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(7), 669. <https://doi.org/10.3390/ijerph14070669>

Brown, R. C. (2017). Psychotherapeutische Interventionen für suizidale Jugendliche – eine systematische Übersicht aktueller Publikationen. *Zeitschrift Für*

Kinder- Und Jugendpsychiatrie Und Psychotherapie, 45(6), 499–508.

<https://doi.org/10.1024/1422-4917/a000538>

Browning, M. H., & Rigolon, A. (2019). School Green Space and its Impact on Academic Performance: A Systematic Literature review. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(3), 429. <https://doi.org/10.3390/ijerph16030429>

Budziszewska, M., & Głód, Z. (2021). “These Are the Very Small Things That Lead Us to That Goal”: Youth Climate Strike Organizers Talk about Activism Empowering and Taxing Experiences. *Sustainability*, 13(19), 11119.

<https://doi.org/10.3390/su131911119>

Buzzell, L., & Chalquist, C. (2009). Ecotherapy: Healing with Nature in Mind. Counterpoint.

Campbell, K., Orr, E., Durepos, P., Nguyen, L., Li, L., Whitmore, C., Gehrke, P., Graham, L., & Jack, S. (2021). Reflexive thematic analysis for applied qualitative health research. *The Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2021.5010>

Chand, S. (2021). CLIMATE CHANGE a REPERCUSSION OF HUMAN INDUCED SYSTEMS. *International Journal of Advanced Research*, 9(09), 449–452. <https://doi.org/10.21474/ijar01/13431>

Charkhandeh, M., Talib, M. A., & Hunt, C. J. (2016). The clinical effectiveness of cognitive behavior therapy and an alternative medicine approach in reducing symptoms of depression in adolescents. *Psychiatry Research*, 239, 325–330. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2016.03.044>

Charlson, F., Ali, S., Benmarhnia, T., Pearl, M., Massazza, A., Augustinavicius, J., & Scott, J. G. (2021). Climate Change and Mental Health: A scoping review.

International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(9), 4486.

<https://doi.org/10.3390/ijerph18094486>

Choudhury, B. (2015). Positive Attitude towards Environmental Conservation: The Role of Secondary Education. *Indian Journal of Positive Psychology*, 5(4), 407–410. <https://doi.org/10.15614/ijpp.v5i4.1220>

Cianconi, P., Betrò, S., & Janiri, L. (2020). The Impact of Climate Change on Mental Health: A Systematic Descriptive review. *Frontiers in Psychiatry*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.00074>

Cianconi, P., Hanife, B., Hirsch, D., & Janiri, L. (2023). Is climate change affecting mental health of urban populations? *Current Opinion in Psychiatry*, 36(3), 213–218. <https://doi.org/10.1097/yco.0000000000000859>

Clark, S. G., Rutherford, M. B., Auer, M. R., Cherney, D. N., Wallace, R. L., Mattson, D. J., Clark, D. A., Foote, L., Krogman, N., Wilshusen, P., & Steelman, T. (2011). College and University Environmental Programs as a Policy Problem (Part 2): Strategies for Improvement. *Environmental Management*, 47(5), 716–726. <https://doi.org/10.1007/s00267-011-9635-2>

Clayton, S. (2020). Climate anxiety: Psychological responses to climate change. *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102263. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102263>

Clayton, S. (2021). Climate change and mental health. *Current Environmental Health Reports*, 8(1), 1–6. <https://doi.org/10.1007/s40572-020-00303-3>

Clayton, S., Speiser, M., Manning, C. M., Krygsman, K., & ecoamerica.org. (2017). Mental health and our changing Climate: Impacts, implications, and guidance [Dataset]. In *PsycEXTRA Dataset*. <https://doi.org/10.1037/e503122017-001>

Cotton, D. R. E. (2006). Implementing curriculum guidance on environmental education: the importance of teachers' beliefs. *Journal of Curriculum Studies*, 38(1), 67–83. <https://doi.org/10.1080/00220270500038644>

Couturier, J., Kimber, M., Barwick, M., Woodford, T., Mcvey, G., Findlay, S., Webb, C., Niccols, A., & Lock, J. (2019). Family-based treatment for children and adolescents with eating disorders: a mixed-methods evaluation of a blended evidence-based implementation approach. *Translational Behavioral Medicine*, 11(1), 64–73. <https://doi.org/10.1093/tbm/ibz160>

Dale, A., & Newman, L. (2005). Sustainable development, education and literacy. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 6(4), 351–362. <https://doi.org/10.1108/14676370510623847>

Djoehaeni, H., Setiasih, O., Kurniawati, L., & Gustiana, A. D. (2017). Project Approach in Environmental Education. Atlantis Press. <https://doi.org/10.2991/icece-16.2017.42>

Dobson, A. (2007). Environmental citizenship: towards sustainable development. *Sustainable Development*, 15(5), 276–285. <https://doi.org/10.1002/sd.344>

Ellis, N. R., & Albrecht, G. A. (2017). Climate change threats to family farmers' sense of place and mental wellbeing: A case study from the Western Australian Wheatbelt. *Social Science & Medicine*, 175, 161–168. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.01.009>

Emtiazy, M., & Abrishamkar, M. (2016). The Effect of massage therapy on Children's Learning Process: A review. *PubMed*, 41(3 Suppl), S64. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27840530>

Esa, N. (2010). Environmental knowledge, attitude and practices of student teachers. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 19(1), 39–50. <https://doi.org/10.1080/10382040903545534>

Fisher, S. R. (2015). Life trajectories of youth committing to climate activism. *Environmental Education Research*, 22(2), 229–247. <https://doi.org/10.1080/13504622.2015.1007337>

Foster, S. J. (2022). Eco-anxiety in everyday life: facing the anxiety and fear of a degraded Earth in analytic work. *Journal of Analytical Psychology*, 67(5), 1363–1385. <https://doi.org/10.1111/1468-5922.12860>

Fritze, J. G., Blashki, G. A., Burke, S., & Wiseman, J. (2008). Hope, despair and transformation: Climate change and the promotion of mental health and wellbeing. *International Journal of Mental Health Systems*, 2(1). <https://doi.org/10.1186/1752-4458-2-13>

Fuchs, K. (2023). A Systematic Guide for conducting thematic Analysis in Qualitative Tourism research. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 14(6), 2696. [https://doi.org/10.14505/jemt.v14.6\(70\).17](https://doi.org/10.14505/jemt.v14.6(70).17)

Gibson, K., Barnett, J., Haslam, N., & Kaplan, I. (2020). The mental health impacts of climate change: Findings from a Pacific Island atoll nation. *Journal of Anxiety Disorders*, 73, 102237. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2020.102237>

Gifford, E., & Gifford, R. (2016). The largely unacknowledged impact of climate change on mental health. *Bulletin of the Atomic Scientists*, 72(5), 292–297. <https://doi.org/10.1080/00963402.2016.1216505>

Godden, N. J., Farrant, B. M., Farrant, J. Y., Heyink, E., Collins, E. C., Burgemeister, B., Tabeshfar, M., Barrow, J., West, M., Kieft, J., Rothwell, M.,

Leviston, Z., Bailey, S., Blaise, M., & Cooper, T. (2021). Climate change, activism, and supporting the mental health of children and young people: Perspectives from Western Australia. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 57(11), 1759–1764.

<https://doi.org/10.1111/jpc.15649>

Gross, C., & Hen, R. (2004). The developmental origins of anxiety. *Nature Reviews. Neuroscience*, 5(7), 545–552. <https://doi.org/10.1038/nrn1429>

Group, I. P. O. C. C. W., & Change, I. P. O. C. (2007). *Climate Change 2007 - The Physical science basis: Working Group I Contribution to the Fourth Assessment Report of the IPCC*. Cambridge University Press.

Haines, A., Kovats, R., Campbell-Lendrum, D., & Corvalan, C. (2006). Climate change and human health: impacts, vulnerability, and mitigation. *The Lancet*, 367(9528), 2101–2109. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(06\)68933-2](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(06)68933-2)

Hansen, J. E., & Lacis, A. A. (1990). Sun and dust versus greenhouse gases: an assessment of their relative roles in global climate change. *Nature*, 346(6286), 713–719. <https://doi.org/10.1038/346713a0>

Harrington, J. B. (1987). Climatic change: a review of causes. *Canadian Journal of Forest Research*, 17(11), 1313–1339. <https://doi.org/10.1139/x87-206>

Hayes, K., Blashki, G., Wiseman, J., Burke, S., & Reifels, L. (2018). Climate change and mental health: risks, impacts and priority actions. *International Journal of Mental Health Systems*, 12(1). <https://doi.org/10.1186/s13033-018-0210-6>

Herlitz, L., MacIntyre, H., Osborn, T., & Bonell, C. (2020). The sustainability of public health interventions in schools: a systematic review. *Implementation Science*, 15(1). <https://doi.org/10.1186/s13012-019-0961-8>

Hickman, C., Marks, E., Pihkala, P., Clayton, S., Lewandowski, R. E., Mayall, E. E., Wray, B., Mellor, C., & Van Susteren, L. (2021). Climate anxiety in children and young people and their beliefs about government responses to climate change: a global survey. *the Lancet. Planetary Health*, 5(12), e863–e873.

[https://doi.org/10.1016/s2542-5196\(21\)00278-3](https://doi.org/10.1016/s2542-5196(21)00278-3)

Hogg, T. L., Stanley, S. K., O'Brien, L. V., Wilson, M. S., & Watsford, C. R. (2021). The Hogg Eco-Anxiety Scale: Development and validation of a multidimensional scale. *Global Environmental Change*, 71, 102391.

<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2021.102391>

Holdridge, D. J. (2001). Atmospheric radiation measurement program facilities newsletter, September 2001. <https://doi.org/10.2172/797944>

Imbrie, J., & Imbrie, J. Z. (1980). Modeling the climatic response to orbital variations. *Science*, 207(4434), 943–953. <https://doi.org/10.1126/science.207.4434.943>

Jonsen, K., & Jehn, K. A. (2009). Using triangulation to validate themes in qualitative studies. *Qualitative Research in Organizations and Management an International Journal*, 4(2), 123–150. <https://doi.org/10.1108/17465640910978391>

Kabassi, K., Martinis, A., & Charizanos, P. (2020). Designing a tool for evaluating programs for environmental education. *Applied Environmental Education and Communication*, 1–18. <https://doi.org/10.1080/1533015x.2020.1851315>

Kamitsis, I., & Simmonds, J. G. (2017). Using Resources of Nature in the Counselling Room: Qualitative Research into Ecotherapy Practice. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 39(3), 229–248. <https://doi.org/10.1007/s10447-017-9294-y>

Karaliuniene, R., Campana, A. M., Ori, D., De Filippis, R., Shoib, S., Saeed, F., Mohammed, M., Handuleh, J., Ransing, R., Codati, A., Da Costa, M. P., Ojeahere, M., Orsolin, L., & Pereira-Sanchez, V. (2022). EFFECTS OF THE GLOBAL ECOLOGICAL CRISIS ON THE MENTAL HEALTH OF CHILDREN AND ADOLESCENTS: AN INTERNATIONAL PERSPECTIVE. *Psychiatria Danubina*, 34(2), 296–298. <https://doi.org/10.24869/psyd.2022.296>

Karl, T. R., & Trenberth, K. E. (2003). Modern global climate change. *Science*, 302(5651), 1719–1723. <https://doi.org/10.1126/science.1090228>

Kauppakorkeakoulu, Taloustieteet, Yliopisto, J., & Ympäristöjohtaminen, Y. (2021). Eco-anxiety and it's link to the everyday life choices of young Finns in 2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202106163780>

Kennedy-Woodard, M., & Kennedy-Williams, P. (2022). Turn the tide on climate anxiety: Sustainable Action for Your Mental Health and the Planet. Jessica Kingsley Publishers.

Kharin, V. V., & Zwiers, F. W. (2000). Changes in the Extremes in an Ensemble of Transient Climate Simulations with a Coupled Atmosphere–Ocean GCM. *Journal of Climate*, 13(21), 3760–3788. [https://doi.org/10.1175/1520-0442\(2000\)013](https://doi.org/10.1175/1520-0442(2000)013)

Klein, T., Kukkonen, J., Dahl, Å., Bossioli, E., Baklanov, A., Vik, A. F., Agnew, P., Karatzas, K. D., & Sofiev, M. (2012). Interactions of physical, chemical, and biological weather calling for an integrated approach to assessment, forecasting, and communication of air quality. *Ambio*, 41(8), 851–864. <https://doi.org/10.1007/s13280-012-0288-z>

Kleres, J., & Wettergren, Å. (2017). Fear, hope, anger, and guilt in climate activism. *Social Movement Studies*, 16(5), 507–519.

<https://doi.org/10.1080/14742837.2017.1344546>

Koutsoukos, M., Fragoulis, I., & Valkanos, E. (2015). Connection of Environmental Education with Application of Experiential Teaching Methods: A Case Study from Greece. *International Education Studies*, 8(4).

<https://doi.org/10.5539/ies.v8n4p23>

Kriemler, S., Meyer, U., Martin, E., Van Sluijs, E. M. F., Andersen, L. B., & Martin, B. W. (2011). Effect of school-based interventions on physical activity and fitness in children and adolescents: a review of reviews and systematic update. *British Journal of Sports Medicine*, 45(11), 923–930. <https://doi.org/10.1136/bjsports-2011-090186>

Kump, L. R., Brantley, S. L., & Arthur, M. A. (2000). Chemical weathering, atmospheric CO₂, and climate. *Annual Review of Earth and Planetary Sciences*, 28(1), 611–667. <https://doi.org/10.1146/annurev.earth.28.1.611>

Kurth, C., & Pihkala, P. (2022). Eco-anxiety: What it is and why it matters. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.981814>

LaRusso, M. D., Romer, D., & Selman, R. L. (2007). Teachers as builders of respectful school Climates: Implications for adolescent drug use norms and depressive symptoms in high school. *Journal of Youth and Adolescence*, 37(4), 386–398. <https://doi.org/10.1007/s10964-007-9212-4>

László, K. D., Andersson, F., & Galanti, M. R. (2019). School climate and mental health among Swedish adolescents: a multilevel longitudinal study. *BMC Public Health*, 19(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8018-0>

Lawrance, E. L., Thompson, R., Vay, J. N. L., Page, L., & Jennings, N. (2022). The Impact of Climate Change on Mental Health and Emotional Wellbeing: A Narrative Review of Current Evidence, and its Implications. *International Review of Psychiatry*, 34(5), 443–498. <https://doi.org/10.1080/09540261.2022.2128725>

Lee, A. C. K., & Maheswaran, R. (2010). The health benefits of urban green spaces: a review of the evidence. *Journal of Public Health*, 33(2), 212–222. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdq068>

Leonhardt, M., Granrud, M. D., Bonsaksen, T., & Lien, L. (2022). Associations between Mental Health, Lifestyle Factors and Worries about Climate Change in Norwegian Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(19), 12826. <https://doi.org/10.3390/ijerph191912826>

Levy, B. S. (2018). OBSOLETE: The impact of climate change on public health, human rights, and social justice. In Elsevier eBooks. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-409548-9.09778-5>

Levy, B. S., Sidel, V. W., & Patz, J. A. (2017). Climate change and collective violence. *Annual Review of Public Health*, 38(1), 241–257. <https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-031816-044232>

Liefländer, A. K., Bogner, F. X., Kibbe, A., & Kaiser, F. G. (2015). Evaluating environmental knowledge dimension convergence to assess educational programme effectiveness. *International Journal of Science Education*, 37(4), 684–702. <https://doi.org/10.1080/09500693.2015.1010628>

Livheim, F., Hayes, L., Ghaderi, A., Magnusdottir, T., Högfeldt, A., Rowse, J., Turner, S., Hayes, S. C., & Tengström, A. (2014). The Effectiveness of Acceptance and

Commitment therapy for adolescent Mental Health: Swedish and Australian pilot outcomes. *Journal of Child and Family Studies*, 24(4), 1016–1030.

<https://doi.org/10.1007/s10826-014-9912-9>

Loucks, D. P. (2021). Impacts of climate change on economies, ecosystems, energy, environments, and human equity: A systems perspective. In Elsevier eBooks (pp. 19–50). <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-822373-4.00016-1>

Luhr, J. F. (2007). *Earth*. DK Publishing (Dorling Kindersley).

Luppi, E. (2011). Training to Education for Sustainable Development through e-learning. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 3244–3251.

<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.279>

Mambrey, V., Wermuth, I., & Böse-O'Reilly, S. (2019). Auswirkungen von Extremwetterereignissen auf die psychische Gesundheit von Kindern und Jugendlichen. *Bundesgesundheitsblatt - Gesundheitsforschung - Gesundheitsschutz*, 62(5), 599–604. <https://doi.org/10.1007/s00103-019-02937-7>

Martin, G., Reilly, K., Everitt, H., & Gilliland, J. A. (2021). Review: The impact of climate change awareness on children's mental well-being and negative emotions – a scoping review. *Child and Adolescent Mental Health*, 27(1), 59–72. <https://doi.org/10.1111/camh.12525>

Masih, J. (2010). Causes and consequences of global climate change. *Archives of Applied Science Research*, 2(2), 100–108. <https://www.scholarsresearchlibrary.com/articles/causes-and-consequences-of-global-climate-change.pdf>

Mason-Jones, A. J., Crisp, C., Momberg, M., Koech, J., De Koker, P., & Mathews, C. (2012). A systematic review of the role of school-based healthcare in

adolescent sexual, reproductive, and mental health. *Systematic Reviews*, 1(1).

<https://doi.org/10.1186/2046-4053-1-49>

Maurer, M., Koulouris, P., & Bogner, F. X. (2020). Green Awareness in Action—How energy conservation action forces on environmental knowledge, values and behaviour in adolescents' school life. *Sustainability*, 12(3), 955.

<https://doi.org/10.3390/su12030955>

Meller, H. E. (1990). Patrick Geddes: social evolutionist and city planner. *Choice Reviews Online*, 27(11), 27–6399. <https://doi.org/10.5860/choice.27-6399>

Mental health and our changing Climate: Impacts, implications, and guidance. (2017). [Dataset]. In *PsycEXTRA Dataset*. <https://doi.org/10.1037/e503122017-001>

Middleton, J., Cunsolo, A., Jones-Bitton, A., Shiwak, I., Wood, M., Pollock, N., Flowers, C., & Harper, S. L. (2020). “We’re people of the snow:” Weather, climate change, and Inuit mental wellness. *Social Science & Medicine*, 262, 113137. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113137>

Mora, C., Spirandelli, D., Franklin, E. C., Lynham, J., Kantar, M. B., Miles, W., Smith, C. Z., Freel, K., Moy, J., Louis, L. V., Barba, E. W., Bettinger, K., Frazier, A. G., Ix, J. F. C., Hanasaki, N., Hawkins, E., Hirabayashi, Y., Knorr, W., Little, C. M., . . . Hunter, C. L. (2018). Broad threat to humanity from cumulative climate hazards intensified by greenhouse gas emissions. *Nature Climate Change*, 8(12), 1062–1071. <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0315-6>

Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A Step-by-Step process of thematic analysis to develop a conceptual model in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 22. <https://doi.org/10.1177/16094069231205789>

Nguyen, P., Astell-Burt, T., Rahimi-Ardabili, H., & Feng, X. (2021). Green Space Quality and Health: A Systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21), 11028. <https://doi.org/10.3390/ijerph182111028>

Ntanos, S., Kyriakopoulos, G., Arabatzis, G., Palios, V., & Chalikias, M. (2018). Environmental behavior of secondary education students: a case study at Central Greece. *Sustainability*, 10(5), 1663. <https://doi.org/10.3390/su10051663>

Ogunbode, C. A., Doran, R., Hanss, D., Ojala, M., Salmela-Aro, K., Van Den Broek, K. L., Bhullar, N., Aquino, S. D., Marot, T., Schermer, J. A., Wlodarczyk, A., Lu, S., Jiang, F., Maran, D. A., Yadav, R., Ardi, R., Chegeni, R., Ghanbarian, E., Zand, S., . . . Karasu, M. (2022). Climate anxiety, wellbeing and pro-environmental action: correlates of negative emotional responses to climate change in 32 countries. *Journal of Environmental Psychology*, 84, 101887. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2022.101887>

Ohly, H., Gentry, S., Wigglesworth, R., Bethel, A., Lovell, R., & Garside, R. (2016). A systematic review of the health and well-being impacts of school gardening: synthesis of quantitative and qualitative evidence. *BMC Public Health*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s12889-016-2941-0>

O'Neil, J., Newton, R., Bone, E., Birney, L., Green, A., Merrick, B., Goodwin-Segal, T., Moore, G., & Fraioli, A. (2020). Using urban harbors for experiential, environmental literacy: Case studies of New York and Chesapeake Bay. *Regional Studies in Marine Science*, 33, 100886. <https://doi.org/10.1016/j.rsma.2019.100886>

Palinkas, L. A., & Wong, M. (2020). Global climate change and mental health. *Current Opinion in Psychology*, 32, 12–16. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2019.06.023>

Passmore, H., Lutz, P. K., & Howell, A. J. (2022). Eco-Anxiety: a cascade of fundamental existential anxieties. *Journal of Constructivist Psychology*, 36(2), 138–153. <https://doi.org/10.1080/10720537.2022.2068706>

Pearman, G. I. (1991). Changes in atmospheric chemistry and the greenhouse effect: A Southern Hemisphere perspective. *Climatic Change*, 18(2–3), 131–146. <https://doi.org/10.1007/bf00138994>

Petit, J., Jouzel, J., Raynaud, D., Barkov, N., Barnola, J., Basile-Doelsch, I., Bender, M., Chappellaz, J., Davis, M., Delaygue, G., Delmotte, M., Kotlyakov, V., Legrand, M., Lipenkov, V., Lorius, C., Pepin, L., Ritz, C., Saltzman, E., & Stievenard, M. (1999). Climate and atmospheric history of the past 420,000 years from the Vostok ice core, Antarctica. *Nature*, 399(6735), 429–436. <https://doi.org/10.1038/20859>

Pihkala, P. (2020a). Anxiety and the Ecological Crisis: An analysis of Eco-Anxiety and Climate Anxiety. *Sustainability*, 12(19), 7836. <https://doi.org/10.3390/su12197836>

Pihkala, P. (2020b). Eco-Anxiety and environmental education. *Sustainability*, 12(23), 10149. <https://doi.org/10.3390/su122310149>

Pihkala, P. (2022). The Process of Eco-Anxiety and Ecological Grief: A narrative review and a new proposal. *Sustainability*, 14(24), 16628. <https://doi.org/10.3390/su142416628>

Ramadan, A. M. H., & Ataallah, A. G. (2021). Are climate change and mental health correlated? *General Psychiatry*, 34(6), e100648. <https://doi.org/10.1136/gpsych-2021-100648>

Reddy, P. P. (2014). Causes of climate change. In *Springer eBooks* (pp. 17–26). https://doi.org/10.1007/978-81-322-2199-9_2

Retzlaff, R., Von Sydow, K., Beher, S., Haun, M. W., & Schweitzer, J. (2013). The efficacy of systemic therapy for internalizing and other disorders of childhood and adolescence: A systematic review of 38 randomized trials. *Family Process*, 52(4), 619–652. <https://doi.org/10.1111/famp.12041>

Ruiz-Mallen, I., Barraza, L., Bodenhorn, B., De La Paz Ceja-Adame, M., & Reyes-García, V. (2009). Contextualising Learning through the Participatory Construction of an Environmental Education Programme. *International Journal of Science Education*, 32(13), 1755–1770. <https://doi.org/10.1080/09500690903203135>

Rust, M. (2008). Climate on the couch: unconscious processes in relation to our environmental crisis. *Psychotherapy and Politics International*, 6(3), 157–170. <https://doi.org/10.1002/ppi.174>

Sackett, C. (2010). Ecotherapy: a counter to society's unhealthy trend? *Journal of Creativity in Mental Health*, 5(2), 134–141. <https://doi.org/10.1080/15401383.2010.485082>

Scharp, K. M., & Sanders, M. L. (2018). What is a theme? Teaching thematic analysis in qualitative communication research methods. *Communication Teacher*, 33(2), 117–121. <https://doi.org/10.1080/17404622.2018.1536794>

Schmitz, G. L., & Da Rocha, J. B. T. (2018). Environmental Education program as a tool to improve children's environmental attitudes and knowledge. *Education*, 8(2), 15–20. <http://article.sapub.org/10.5923.j.edu.20180802.01.html>

Shine, K. P. (2000). Radiative forcing of climate change. In *Space sciences series of ISSI* (pp. 363–373). https://doi.org/10.1007/978-94-010-0888-4_33

Shutaleva, A. (2023). Experiential learning as principle of environmental education. *E3S Web of Conferences*, 420, 10010.

<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202342010010>

Snyder, C. W. (2016). Evolution of global temperature over the past two million years. *Nature*, 538(7624), 226–228. <https://doi.org/10.1038/nature19798>

Spiers, J., Morse, J. M., Olson, K., Mayan, M., & Barrett, M. (2018). Reflection/Commentary on a past article: “Verification Strategies for Establishing Reliability and Validity in Qualitative Research.” *International Journal of Qualitative Methods*, 17(1), 160940691878823. <https://doi.org/10.1177/1609406918788237>

Stern, M. J., Powell, R. B., & Hill, D. (2013). Environmental education program evaluation in the new millennium: what do we measure and what have we learned? *Environmental Education Research*, 20(5), 581–611.

<https://doi.org/10.1080/13504622.2013.838749>

Stevenson, C. N. (2022). Addressing the sustainable development goals through environmental education. In *IGI Global eBooks* (pp. 441–462).

<https://doi.org/10.4018/978-1-6684-3885-5.ch023>

Taylor, F. W. (1991). The greenhouse effect and climate change. *Reports on Progress in Physics*, 54(6), 881–918. <https://doi.org/10.1088/0034-4885/54/6/002>

Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(1). <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>

Thompson, P. (2002). The ecological imagination. *European Journal of Psychotherapy, Counselling & Health/European Journal of Psychotherapy, Counselling and Health*, 5(1), 71–85. <https://doi.org/10.1080/1364253021000030640>

Thorne, P. W., Lanzante, J. R., Peterson, T. C., Seidel, D. J., & Shine, K. P. (2010). Tropospheric temperature trends: history of an ongoing controversy. *Wiley Interdisciplinary Reviews Climate Change*, 2(1), 66–88. <https://doi.org/10.1002/wcc.80>

Tolin, D. F., & Foa, E. B. (2006). Sex differences in trauma and posttraumatic stress disorder: A quantitative review of 25 years of research. *Psychological Bulletin*, 132(6), 959–992. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.6.959>

Trenberth, K. E. (2018). Climate change caused by human activities is happening and it already has major consequences. *Journal of Energy & Natural Resources Law*, 36(4), 463–481. <https://doi.org/10.1080/02646811.2018.1450895>

Trombley, J., Chalupka, S., & Anderko, L. (2017). Climate change and mental health. *the American Journal of Nursing/American Journal of Nursing*, 117(4), 44–52. <https://doi.org/10.1097/01.naj.0000515232.51795.fa>

Vasconcelos, C. (2010). Teaching Environmental Education through PBL: Evaluation of a Teaching Intervention Program. *Research in Science Education*, 42(2), 219–232. <https://doi.org/10.1007/s11165-010-9192-3>

Vercammen, A., Oswald, T., & Lawrance, E. (2023). Psycho-social factors associated with climate distress, hope and behavioural intentions in young UK residents. *PLOS Global Public Health*, 3(8), e0001938. <https://doi.org/10.1371/journal.pgph.0001938>

Vergunst, F., & Berry, H. L. (2021). Climate Change and Children's Mental Health: A Developmental perspective. *Clinical Psychological Science*, 10(4), 767–785. <https://doi.org/10.1177/21677026211040787>

Verlie, B., Clark, E., Jarrett, T., & Supriyono, E. (2020). Educators' experiences and strategies for responding to ecological distress. *Australian Journal of Environmental Education*, 37(2), 132–146. <https://doi.org/10.1017/aee.2020.34>

Verplanken, B., Marks, E., & Dobromir, A. I. (2020). On the nature of eco-anxiety: How constructive or unconstructive is habitual worry about global warming? *Journal of Environmental Psychology*, 72, 101528. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101528>

Walinski, A., Sander, J., Gerlinger, G., Clemens, V., Meyer-Lindenberg, A., & Heinz, A. (2023). The effects of climate change on mental health. *Deutsches Ärzteblatt International*. <https://doi.org/10.3238/arztebl.m2022.0403>

Weare, K., & Nind, M. (2011). Mental health promotion and problem prevention in schools: what does the evidence say? *Health Promotion International*, 26(suppl 1), i29–i69. <https://doi.org/10.1093/heapro/dar075>

Weraman, P., Basri, M., & Kerat, A. S. L. (2023). Development of A Family Ecotherapy Model in Treating Family Members with Chronic Diseases in Mekong Indah, Kupang District. *Jurnal Penelitian Pendidikan IPA*, 9(11), 9056–9062. <https://doi.org/10.29303/jppipa.v9i11.4671>

Williams, T., Barnwell, G., & Stein, D. (2020). A systematic review of randomised controlled trials on the effectiveness of ecotherapy interventions for treating mental disorders. *medRxiv* (Cold Spring Harbor Laboratory). <https://doi.org/10.1101/2020.09.25.20201525>

Willox, A. C., Harper, S. L., Ford, J. D., Edge, V. L., Landman, K., Houle, K., Blake, S., & Wolfrey, C. (2013). Climate change and mental health: an exploratory case

study from Rigolet, Nunatsiavut, Canada. *Climatic Change*, 121(2), 255–270.

<https://doi.org/10.1007/s10584-013-0875-4>

Winther, A. A., Sadler, K. C., & Saunders, G. (2010). Approaches to environmental education. In Springer eBooks (pp. 31–49). https://doi.org/10.1007/978-90-481-9222-9_3

Xu, W., & Zammit, K. (2020). Applying Thematic Analysis to Education: A hybrid approach to interpreting data in practitioner research. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 160940692091881.

<https://doi.org/10.1177/1609406920918810>

Yarkandi, A. H. (2012). Strengthening environmental education in school curricula. *Journal of Education and Vocational Research*, 3(8), 264–270.

<https://doi.org/10.22610/jevr.v3i8.77>

Yew, F. K., & Yew, M. L. (2020). Understanding climate change: causes, impacts, policies and actions. *Deleted Journal*, 96(1130).

<https://doi.org/10.56333/tp.2020.006>

Young, J. F., Kranzler, A., Gallop, R., & Mufson, L. (2012). Interpersonal Psychotherapy-Adolescent Skills Training: Effects on school and social functioning. *School Mental Health*, 4(4), 254–264. <https://doi.org/10.1007/s12310-012-9078-9>

Zhang, Y., Mavoa, S., Zhao, J., Raphael, D., & Smith, M. (2020). The Association between Green Space and Adolescents' Mental Well-Being: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health/International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(18), 6640. <https://doi.org/10.3390/ijerph17186640>

Παπαδημητρίου, Β. (1998). Περιβαλλοντική εκπαίδευση και σχολείο (1st ed.).
Τυπωθήτω.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Εκπαιδευτικός 1

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

Είμαι 23 χρόνια στη δημόσια εκπαίδευση και 6-7 περίπου στην ιδιωτική. Το μάθημά μου είναι η φυσική.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Θα έλεγα αρκετά αλλά αυτό αφορά την προσωπική μου θέληση, επειδή με ενδιέφερε λόγω του μαθήματός μου. Είναι η φυσική, είναι οι φυσικές επιστήμες, οπότε η κλιματική αλλαγή είναι κάτι που έρχεται σε συζήτηση μέσα στη τάξη.

Από που αντλείτε τις πληροφορίες σας;

Κυρίως από το διαδίκτυο. Δεν έχω κάποια άλλη πηγή. Δεν μπορώ να πω ότι έχω κάποιο βιβλίο, δηλαδή, ή ότι γνωρίζω κάποιο βιβλίο που θα μπορούσα να ενημερωθώ. Όχι, κυρίως από το διαδίκτυο.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Οι επιπτώσεις αφορούν όλο τον κόσμο, όλη τη γη. Ξεκινάνε από εδώ, από την Ευρώπη, και τις παρακολουθούμε παντού. Ξεκινώντας από το λιώσιμο των πάγων που γνωρίζουμε στους πόλους, το οποίο έχει συνέπεια την άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Έχουμε τις πολύ ψηλές θερμοκρασίες και τους καύσωνες πολύ περισσότερο από παλιά. Έχουμε πλημμύρες πολύ περισσότερες. Έχουμε αλλαγές στα ζώα και στα φυτά σε διάφορες περιοχές εξαιτίας της αλλαγής του κλίματος. Άνοδο της στάθμης της θάλασσας, η οποία

έχει αρχίσει να φαίνεται σε νησάκια του ειρηνικού που έχουν ήδη καλυφθεί από την άνοδο της στάθμης της θάλασσας.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών σας και αν είναι ποιες;

Η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία όλων των ανθρώπων. Πολύ περισσότερο σε νέα παιδιά που είναι σε ευαίσθητη ηλικία. Εμείς έχουμε εφήβους εδώ. Είναι ισορροπίες που πολύ πιο εύκολα διαταράσσονται. Επομένως ναι, πιστεύω ότι έχει. Εδώ στην Αθήνα το έχουμε δει πολλές φορές και στο σχολείο που είμαι τώρα και στο προηγούμενο σχολείο μου. Έχουμε δει για παράδειγμα πλημμύρες. Έχω και περιστατικό από το προηγούμενο σχολείο μου που το ένα μέρος που ήταν μη υπόγειο πλημμύρισε με μια πολύ μεγάλη και ξαφνική βροχή από αυτές που έχουμε συνηθίσει τα τελευταία χρόνια και δεν μπορούσαν να βγουν τα παιδιά. Αυτό ήταν για τα παιδιά πάρα πολύ. Τα τρόμαξε πάρα πολύ. Έπρεπε μετά να γίνει ολόκληρη η ιστορία για να μπορέσουν να βγουν και αυτό τους άφησε ένα άγχος κάθε φορά που έβρεχε. Ακούγαμε τις βροχές, κυρία θα πλημμυρίσουμε. Το είδα πολύ φανερά εκεί. Και εδώ οι υψηλές θερμοκρασίες οι οποίες τα βγάζουν τελείως και από το να προσέχουν στο μάθημα, να έχουν διάθεση, ο καύσωνας δηλαδή. Και νομίζω ότι τους δημιουργούν ένα στρες μεγαλύτερο, ένα άγχος, μια ανασφάλεια.

Άρα έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών;

Ναι, ναι. Νομίζω ότι έχω δει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών. Τους δημιουργείται μια μεγαλύτερη ανασφάλεια, ένα μεγαλύτερο άγχος, ένας φόβος για το μέλλον. Και πώς θα είναι ο πλανήτης που θα ζούμε εμείς. Ήδη έχει αρχίσει, ας πούμε, η άνοδος της θερμοκρασίας, λένε ότι από τη Βιομηχανική Επανάσταση σχεδόν είναι ένας

βαθμός. Τα επόμενα χρόνια λένε ότι θα ανέβει στον 1,5 βαθμό. Πώς θα είναι εμάς η ζωή μας. Και τέτοιες ερωτήσεις υπάρχουν στα παιδιά.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και αν ναι, πώς;

Ναι. Το σχολείο ασφαλώς μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Πρώτα απ' όλα με την ενημέρωση των μαθητών. Πάνω στο θέμα, δηλαδή. Είναι ένα θέμα που πρέπει να συζητιέται και στα μαθήματα που έχουν άμεση σχέση, όπως οι φυσικές επιστήμες, έτσι όλες, και η φυσική και η γεωγραφία κλπ. Αλλά και με άλλους τρόπους. Εκπαιδευτικά προγράμματα. Συνεργασία με τοπικούς φορείς. Συνεργασία με το Δήμο. Χρειάζεται να εκπαιδεύσουμε τους γονείς για τα οφέλη της φύσης, ώστε να μειωθούν οι ανησυχίες τους και να υποστηρίξουν τις προσπάθειές μας. Νομίζω είναι κάποιοι τρόποι που μπορούμε να αξιοποιήσουμε.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Δυστυχώς όχι. Δεν υπάρχει κάτι που να έχει γίνει τα χρόνια αυτά που είμαι εδώ ούτε και στο προηγούμενο σχολείο. Δυστυχώς δεν είδα κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα. Είναι μάλλον ένα θέμα που δεν απασχολεί ιδιαίτερα τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις δραστηριότητες των σχολείων. Αυτή είναι η δική μου εικόνα.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι. Δυστυχώς. Δεν έχουμε λάβει γενικά κάποια εκπαίδευση για την ψυχολογική στήριξη των μαθητών μας και σε άλλα θέματα. Πόσο μάλλον για την κλιματική αλλαγή ποτέ δεν έχει γίνει κάποια συζήτηση ή έχει υπάρξει κάποια καθοδήγηση. Για το τι πρέπει να πούμε

στα παιδιά αν έχουν τρομάξει από τις φωτιές σε άλλες περιοχές που είχαν φωτιές, πυρκαγιές, από τις πλημύρες, από τις βροχές. Όχι, δεν υπάρχει κανένα τέτοιο.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Πρώτα απ' όλα δεν έπρεπε να γίνει μια ενημέρωση σε εμάς, και για το τι είναι κλιματική αλλαγή. Γιατί δεν νομίζω ότι είναι και τόσο γνωστό και ξεκαθαρισμένο στους πάντες. Ειδικά και σε όσους δεν έχουν σχέση και με τις φυσικές επιστήμες. Κάποια ενημέρωση, έτσι, σε εμάς. Και πόρους. Θα μπορούσαν να δοθούν χρήματα προκειμένου να χρηματοδοτηθούν προγράμματα που θα βοηθούσαν τα παιδιά να καταλάβουν τι σημαίνει κλιματική αλλαγή.

Ίσως και με κάποιες εκδρομές, επισκέψεις σε κάποιες περιοχές που έχουν πληγεί από την κλιματική αλλαγή. Και βέβαια, η στήριξη θα μπορούσε να είναι και από τους αρμόδιους, δηλαδή, ψυχολόγους. Που είναι οι πιο αρμόδιοι για αυτή την ιστορία. Που θα έπρεπε να υπάρχουν, έτσι κι αλλιώς, στα σχολεία για διάφορα θέματα. Θα έπρεπε να έχουν και μια ειδίκευση στα θέματα της κλιματικής αλλαγής. Να βοηθούν τα παιδιά. Δηλαδή, και εμείς, και ψυχολόγοι, και εκπαιδευτικά προγράμματα, και προγράμματα από το Δήμο. Συνεργασίες με το Δήμο. Και εκεί μπορούν να παίζουν σημαντικό ρόλο στο να βάλουν τα παιδιά να συνεργαστούν για κάποια θέματα της κλιματικής αλλαγής.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Δεν υπάρχει καμία στήριξη. Δεν υπάρχει καμία στήριξη από την πολιτεία. Μοιάζει η πολιτεία να μην απασχολείται για το θέμα αυτό της κλιματικής αλλαγής, παρ' όλο που η Θεσσαλία, για παράδειγμα, ήταν μέσα στην Ελλάδα πολύ έντονα. Παρ' όλο που είδαμε

στην Ελλάδα έντονα φαινόμενα, έτσι, να θυμηθούμε τώρα την Ελευσίνα και την Μάνδρα με τις πλημμύρες, το Μάτι, ξέρω γώ την Θεσσαλία, ήταν πολύ έντονα και θα έπρεπε να υπάρχει στήριξη σε αυτήν την πολιτεία. Ούτε και οι Δήμοι κάνουν κάτι ιδιαίτερα για να βοηθήσουν στην αντιμετώπιση.

Θα προτείνετε κάποια μέτρα να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα;

Ήδη το έχω πει ένα. Το ένα είναι η παρουσία ψυχολόγου. Θεωρώ ότι δεν μπορεί να λειτουργήσει σχολείο χωρίς ψυχολόγο. Αυτός θα μπορούσε να βοηθήσει και στα θέματα της κλιματικής αλλαγής, δηλαδή, τα οποία έχουν γενικότερη επίδραση. Ένα παιδί ας πούμε έχει πλημυρίσει το σπίτι του ή έχει καεί το σπίτι του, αυτό έχει δημιουργήσει προβλήματα στην οικογένεια. Οι γονείς έχουν προβλήματα. Όλα αυτά έχουν αντανάκλαση στην καθημερινότητά του. Μπορεί από το να μην πηγαίνει σχολείο, μέχρι οι συνθήκες του σπίτι να έχουν αλλάξει τόσο, που η καθημερινότητά του να έχει γίνει φοβερά δύσκολη. Αυτά δεν αντιμετωπίζονται χωρίς ψυχολόγο. Δηλαδή, αυτό είναι το Α και το Ω. Τώρα, η τοπική κοινότητα θα μπορούσε να κάνουν και άλλα πράγματα. Για παράδειγμα, πώς μπορούν τα παιδιά να έρθουν κοντά. Πρώτα απ' όλα τα παιδιά πρέπει να καταλάβουν. Να τους εξηγήσει κάποιος τι θα πει όλο αυτό. Και να καταλάβουν ότι μπορούν να συμμετέχουν και αυτά. Και να βοηθήσουν, ώστε να είναι όσο δυνατόν μικρότερες οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Έχω ακούσει και για άλλες χώρες που θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε προγράμματα. Για παράδειγμα, λέω τώρα εγώ δέντρο φύτευσης. Με το πράσινο, μια συνεργασία με το Δήμο. Πάμε να φυτέψουμε δέντρα στον λόφο της περιοχής. Γιατί αυτό έχει μεγάλη σημασία. Πολλές από τις πιο δημιουργικές στιγμές των μαθητών συμβαίνουν όταν βρίσκονται έξω στη φύση. Η εξερεύνηση και η παρατήρηση του φυσικού κόσμου τους κάνει να σκέφτονται διαφορετικά. Η ύπαρξη του

πράσινου, ρίχνει τη θερμοκρασία και όλα αυτά. Συνεργασίες, σεμινάρια στους καθηγητές. Κάπως έτσι.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Να πω μόνο ότι είναι ένα θέμα που θα μας απασχολήσει πάρα πολύ τα επόμενα χρόνια. Από ότι φαίνεται κάθε χρόνο θα μας απασχολεί και περισσότερο. Επομένως είναι κάτι που πρέπει να λάβουμε άμεσα μέτρα. Οι επιπτώσεις είναι ορατές. Θα γίνουν ακόμα πιο ορατές όταν θα έχουμε ζέστη από τον Μάιο και θα φτάνει μέχρι τον Οκτώβριο. Όταν θα έχουμε ξαφνικά βροχές ή χιόνια σε περιοχές που δεν είχαμε. Θα έχουμε παιδιά που μπορεί να μένουν χωρίς σχολείο, χωρίς ίντερνετ, το οποίο επιδρά στην καθημερινότητά τους πάρα πολύ. Επομένως πρέπει να ασχοληθούμε και προσωπικά ο καθένας, να ενημερωθεί και να κάνει ό,τι μπορεί, αλλά και σαν πολιτεία και σαν κράτος.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 2

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα ή τομέα ειδικεύεστε;

Εργάζομαι σαν εκπαιδευτικός εδώ και έναν χρόνο. Είμαι γεωλόγος. Συνήθως κάνω το μάθημα της Γεωγραφίας και της Βιολογίας. Φέτος όμως εγώ είμαι στην παράλληλη στήριξη, οπότε μπαίνω και σε άλλα μαθήματα όπως η Φυσική και η Χημεία.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή και από πού αντλείτε αυτές τις πληροφορίες;

Είμαι αρκετά, θεωρώ, ενημερωμένη. Ενημερωμένη και από την καθημερινότητα, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και λοιπά, αλλά και λόγω της σχολής που έχω τελειώσει σαν γεωλόγος, όπου έχουμε αρκετά μαθήματα πάνω σε αυτό το θέμα. Και για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και κατά πόσο ισχύει ότι υπάρχει και σε ποιους τομείς, ποιοι τομείς βασικά επηρεάζονται.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Αρχικά, θεωρώ ότι έχει αλλάξει πολύ η καθημερινότητά μας, η ζωή μας. Δηλαδή, για παράδειγμα, οι εποχές που μας έχουν αλλάξει, πλέον το καλοκαίρι διαρκεί περισσότερο, οι θερμοκρασίες είναι πάρα πολύ αυξημένες. Όλο αυτό επηρεάζει την καθημερινότητα και το πόσο μπορούμε να λειτουργήσουμε μέσα σε τόσο αυξημένες θερμοκρασίες. Τι επίπτωση έχει αυτό στην υγεία μας σε διάφορες ομάδες, όπως είναι μεγαλύτερης ηλικίας, όπως είναι τα παιδιά. Την αντοχή που έχουν μέσα στην καθημερινότητά τους να κάνουν την οποιαδήποτε δραστηριότητα. Μακροπρόθεσμα αυτό έχει να κάνει και με το περιβάλλον μας. Με το νερό, με το τι θα μπορεί να υπάρχει, να φυτρώνει, για παράδειγμα, πολύ πολύ απλά, για να μπορέσουμε να ζήσουμε. Η ψυχολογία πάρα πολύ έχει αλλάξει. Μας αγχώνει το τι θα γίνει για το μέλλον μας, για τα παιδιά μας, στους περισσότερους η αλήθεια είναι. Γιατί πολλοί ακόμα δεν το πιστεύουν ότι συμβαίνει αυτό.

Πιστεύετε ότι κλιματική αλλαγή έχει επίπτωση στην ψυχική υγεία των μαθητών σας και αν ναι ποιες;

Θεωρώ ότι έχει, όπως ανέφερα και πριν, σε όλους μας. Τα παιδιά αγχώνονται. Είναι νέα και οι περισσότερες αλλαγές συμβαίνουν τώρα που είναι αυτά μικρά και σκέφτονται πολλές φορές τι θα γίνει με εμάς, το μέλλον μας, που θα φτάσουμε, πώς θα το αντιμετωπίσουμε όλο αυτό. Εσείς θα φύγετε οι μεγάλοι, δεν προσέχετε. Βλέπω πάρα

πολύ τα παιδιά να ασχολούνται με το περιβάλλον και τι μπορούμε να κάνουμε για να γίνει λίγο καλύτερο το όλο θέμα αυτό.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Δεν ξέρω αν μπορώ να πω με σιγουριά ότι υπάρχει, ότι οι αλλαγές στη συμπεριφορά προέρχονται από αυτό και μόνο. Έχουμε παρατηρήσει ότι τα παιδιά που συμμετέχουν σε δραστηριότητες στη φύση παρουσιάζουν βελτιωμένη συναισθηματική ισορροπία και είναι πιο χαρούμενα.

Ποιά είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Το άγχος πάλι θα έλεγα. Δηλαδή έχουν περισσότερο άγχος για το μέλλον τους.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίξει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και αν, ναι, πώς;

Σίγουρα. Και πολύ μεγάλο ρόλο μπορεί να παίξει. Με το να ενημερώνουν τα παιδιά ακόμα περισσότερο για όλες τις αλλαγές που υπάρχουν. Να ενημερώνουν τα παιδιά το πώς μπορούν να βοηθήσουν στο να, όχι να αλλάξουν, αλλά μέχρι έναν βαθμό να φτιάξει λίγο αυτό ή να σταματήσει λίγο αυτό, να γίνει καλύτερο. Και μπορεί να τα βοηθήσει και στην ψυχολογία τους. Γιατί τα παιδιά θέλουν να μιλάνε. Αν μιλάνε, μπορούν να αντιμετωπίσουν το οτιδήποτε τους συμβαίνει. Όταν τα παιδιά περνούν χρόνο σε φυσικά περιβάλλοντα, δείχνουν λιγότερα σημάδια άγχους και αυξημένη συγκέντρωση κατά τη διάρκεια των μαθημάτων. Το πράσινο περιβάλλον φαίνεται να λειτουργεί ως φυσικό αντικαταθλιπτικό.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Κάτι συγκεκριμένο όχι. Αλλά θεωρώ ότι όλοι οι εκπαιδευτικοί κάνουν διάφορες δραστηριότητες. Μια εκδρομή σε ένα περιβαλλοντικό πάρκο. Οι δραστηριότητες στη φύση παρέχουν στα παιδιά την ευκαιρία να ανακαλύψουν νέα ενδιαφέροντα και να καλλιεργήσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες. Κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί και συμβαίνει. Βέβαια, η πίεση για την κάλυψη της ύλης δεν μας επιτρέπει να αφιερώσουμε τον απαιτούμενο χρόνο για δραστηριότητες στη φύση, κάτι που είναι απογοητευτικό.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Δεν έχω λάβει κάποια τέτοια εκπαίδευση, όχι.

Τι είδους πόρους ή στήριξη θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Θεωρώ ότι θα μπορούσε το κράτος να κάνει κάποιες ημερίδες, σεμινάρια, κάποιες ενημερώσεις έτσι ώστε να μας βοηθήσει να μπορέσουμε να υποστηρίξουμε τους μαθητές καλύτερα.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Όχι, δεν το πιστεύω.

Ποια μέτρα θα προτεινάτε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Όπως είπα, μέσω του σχολείου θα μπορούσαν να δημιουργούνται περισσότερα προγράμματα, στα οποία θα μπορούσαν να συμμετέχουν τα παιδιά για να τα βοηθήσει και στο άγχος και στην καλύτερη ενημέρωσή τους.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Κάτι συγκεκριμένο όχι. Νομίζω αυτά που απάντησα και πριν. Στην καλύτερη ενημέρωση θα βοηθήσει και τα παιδιά με τον άγχος τους.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 3

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

Περίπου 31 ή 32 χρόνια. Είμαι φιλόλογος και κάνω αρχαία ελληνικά, νέα ελληνικά και ιστορία κυρίως.

Πόσο ενημερωμένος νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Είμαι αρκετά ενημερωμένος νομίζω.

Από πού αντλείτε τις πληροφορίες σας;

Πληροφορίες κυρίως από το ίντερνετ, από άρθρα στο τύπο, ή από δημοσιεύματα του τύπου γενικότερα και σπανιότερα από βιβλία.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Οι επιπτώσεις είναι κυρίως η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας της Γης, πράγμα που προκαλεί αλυσιδωτές αντιδράσεις και στην χλωρίδα και την πανίδα του πλανήτη και στην

ανθρώπινη υγεία και στις δραστηριότητες ανθρώπινες. Το ένα είναι αυτό. Το δεύτερο είναι τα ακραία καιρικά φαινόμενα και οι κίνδυνοι που προκύπτουν σε όσους εκτίθενται σε αυτά. Και το τρίτο είναι η φτώχεια, η ανεργία, οι κοινωνικές ταραχές, οι συγκρούσεις στις διάφορες κοινωνίες που υφίσταται τα φαινόμενα της κλιματικής αλλαγής και η αναγκαστική μετανάστευση από τις περιοχές αυτές μεγάλων πληθυσμών, η οποία μετανάστευση δημιουργεί πρόβλημα στις οργανωμένες κοινωνίες στις οποίες κατευθύνονται για να βρουν δουλειά ή να στεγαστούν οι άνθρωποι αυτοί.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών σας και αν ναι, ποιες;

Έχει, αλλά η γνώμη μου είναι ότι οι μαθητές δεν ανησυχούν όσο θα έπρεπε. Το ίδιο και οι νέοι άνθρωποι. Παίζει ρόλο η ηλικία τους που τους κάνει έτσι και αλλιώς δεν είναι κάπως πιο αισιόδοξοι. Αλλά παίζει ρόλο και κάποια περιορισμένη πληροφόρηση για τα θέματα αυτά. Ενώ έχουν μεγάλη πληροφόρηση για πολλά πράγματα, νομίζω ότι σε αυτό δεν έχουν, δεν ασχολούνται ιδιαιτέρως. Δεν αναγνωρίζουν ότι είναι κάτι επείγον και έχει μια υπαρξιακή διάσταση. Αισθάνονται υπερβολικά ασφαλισμένοι στα στενά τους όρια, στο κοινωνικό τους χώρο. Δεν αμφισβητούν τις δομές που υπάρχουν και τις πολιτικές που υπάρχουν και δημιουργούν το πρόβλημα. Δεν αξιολογούν το δικό τους ρόλο σε όλα αυτά. Γενικά δεν δείχνουν να ενδιαφέρονται σε βάθος για όλο το θέμα. Δεν τοποθετούνται πολιτικά. Δεν αναλαμβάνουν δράσεις. Δεν συγκροτούν κοινωνικό ρεύμα για αλλαγή της κατάστασης. Και γενικότερα, οι νέοι δίνουν την εντύπωση ότι ασχολούνται υπερβολικά με τον μικρόκοσμό τους και με την ευτυχία τους, την οποία δεν τη συνδέουν με τη συλλογική ευτυχία ούτε με το περιβάλλον.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά και τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Υπάρχουν κάποιες αλλαγές. Υπάρχει ένας φόβος, ένα άγχος για το μέλλον σε σχέση με το περιβάλλον. Αλλά επαναλαμβάνω πάλι ότι είναι υποτονικό σε σχέση με την πραγματικότητα. Δηλαδή είναι ένας αόριστος φόβος. Δεν έχουνε συγκεκριμένους ρεαλιστικούς φόβους που να σχετίζονται με συγκεκριμένες πλευρές της ζωής τους. Γι' αυτό και δεν οδηγούνται σε έμπρακτη αντίδραση οι νέοι άνθρωποι. Αυτό που τους απασχολεί, ίσως, περισσότερο αρκετούς από αυτούς είναι αν κάποιοι θα έρθουν έξω από τον αυτάρκη παράδεισό τους και ζητήσουν καταφύγιο σε αυτόν και τον αναστατώσουν επομένως. Και μιλάω κυρίως για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες βέβαια. Πάντα υπάρχει όμως μια μικρή ομάδα, μια μειονότητα που διαφοροποιείται και είναι πιο ριζοσπαστική και ασχολείται με τα θέματα κλιματικής αλλαγής. Άρα αυτή η σχετική υποτονική αντίδραση αφορά την πλειοψηφία αλλά υπάρχει και μια ισχυρή μειονότητα που ασχολείται με το θέμα.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείται περισσότερο στα παιδιά;

Δεν είναι αισιόδοξα πάρα πολύ για το μέλλον όπως ήταν οι γενιές του '80, του '90, του 2000, ακόμη και του 2000. Δεν βλέπουν πάντα το μέλλον ως κάτι το οποίο θα φέρει οπωσδήποτε κάτι καλύτερο. Υπάρχει κάποιος φόβος, αυτό που είπαμε πριν.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν, ναι, πώς;

Μπορεί. Μπορεί να παίζει ρόλο γιατί μπορεί να μάθει στα παιδιά πράγματα. Μπορεί να τα πληροφορήσει επιστημονικά πάνω σε θέματα που σχετίζονται με τις φυσικές και τις θετικές επιστήμες. Σε ό,τι αφορά αυτά που κάνω εγώ τα μαθήματα, μπορεί να τους κάνει

να κατανοήσουν, ειδικά μέσω του μαθήματος της ιστορίας, ότι υπάρχουν αλλαγές στον ανθρώπινο πολιτισμό που γίνονται από τους ανθρώπους, δεν γίνονται μόνες τους. Και επομένως κάτι πρέπει να κάνουν για όλα αυτά. Αυτό είναι σημαντικό για το μάθημά μου. Και επίσης μέσω άλλων μαθημάτων που κάνω και εγώ, και είναι ανθρωπιστικά μαθήματα ή καλλιτεχνικά που κάνουν άλλοι συνάδελφοι, μπορεί κάποιος να αποκτήσει ένα κώδικα αξιών, ο οποίος είναι τους τελευταίους αιώνες ο ίδιος και είναι, θα λέγαμε, ο οδηγός της ανθρωπότητας για να περάσει καλύτερα η ίδια και να αφήσει και καλύτερο κόσμο για τους υπόλοιπους.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Υπάρχουν σίγουρα και κάθε χρόνο, αλλά δεν έχω πλήρη εικόνα, γιατί στην ειδικότητά μου δεν έχουμε κάνει τέτοια προγράμματα.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Τώρα εδώ δεν έχω και πολλές ιδέες, δεν μπορώ να απαντήσω σε αυτό.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Νομίζω όχι. Στην Ελλάδα κανείς δεν ασχολείται πάρα πολύ με το θέμα. Ενώ όχι μόνο οι μαθητές μας, ούτε οι γονείς τους, ούτε η κοινωνία συνολικά.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να λυθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Το βασικό είναι να συνειδητοποιηθεί από τους μαθητές ότι η κατάσταση είναι δύσκολη, ότι έχουμε προχωρήσει το πρόβλημα ήδη πολύ βαθιά. Να κατανοήσουν επομένως τη βαρύτητα του θέματος, του προβλήματος. Άρα εδώ θα χρειαστούν τα μαθήματα, εκδηλώσεις στο σχολείο, projects σχετικά, παρουσιάσεις από ειδικούς. Οι συνεργασίες με ειδικούς περιβαλλοντολόγους μπορούν να εμπλουτίσουν το σχολικό πρόγραμμα και να ενισχύσουν την εκπαίδευση των μαθητών μας. Θα πρέπει να δουλέψουν και οι διδάσκοντες πάνω στην ενίσχυση της αυτοπεποίθησης των μαθητών να καταλάβουν ότι μπορούν οι ίδιοι να αλλάξουν πράγματα. Όχι μόνο ότι μπορούν, ότι πρέπει, γιατί αυτή είναι η γενιά που έρχεται. Και να μην περιμένουν μοιρολατρικά την επιδείνωση των συνθηκών ζωής τους. Να αναλάβουν δηλαδή τον έλεγχο με δική τους δράση, ατομική και συλλογική.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής της ψυχικής υγείας των μαθητών;
 Όχι τίποτε άλλο. Ευχαριστώ.

Εγώ ευχαριστώ.

Εκπαιδευτικός 4

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

Εργάζομαι τέσσερα χρόνια ως εκπαιδευτικός και είμαι καθηγήτρια Αγγλικών.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Νιώθω ότι είμαι σχετικά ενημερωμένη.

Από πού αντλείτε πληροφορίες;

Κυρίως από το ίντερνετ και τα social media, στα οποία ακολουθώ διάφορες ακτιβιστικές ομάδες και οργανώσεις και διαβάζω αποτελέσματα ερευνών.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Νομίζω ότι οι κυριότερες επιπτώσεις τις οποίες μπορούμε να βιώσουμε και σήμερα είναι οι ακραίες θερμοκρασίες, κυρίως ζέστης και καύσωνα το καλοκαίρι, πλημμύρες. Στη χώρα μας αυτά.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν, ναι, ποιες;

Σίγουρα έχει κάποιες επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία. Τα παιδιά φαίνονται περισσότερο αγχωμένα, πιστεύω, από ό,τι στο παρελθόν. Και το καλοκαίρι, τους τελευταίους μήνες που είχε αρκετή ζέστη, φαίνονται πιο πεσμένα, δεν έχουν τόση ενέργεια.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά και τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή; Και ποια παρατηρείτε περισσότερο;

Σχετικά με τη ζέστη και τον καύσωνα, να πω για τις τελευταίες μέρες (περίοδος εξετάσεων), παρατήρησα ότι οι μαθητές είχαν πολύ λιγότερη ενέργεια και δεν μπορούσαν να αποδώσουν τόσο καλά στις εξετάσεις και στα μαθήματα. Δεν μπορούσαν να συγκεντρωθούν τόσο εύκολα.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής;

Σίγουρα το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο σε αυτό. Τώρα οι ψυχολογικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στις άλλες μέρες της Ελλάδας είναι πολύ πιο έντονες. Επειδή κατάγομαι από την Καρδίτσα και είχαν πάρα πολλές πλημμύρες και τα σχολεία ήταν κλειστά, για εκείνα τα παιδιά ήταν πολύ πιο δύσκολο να επανέλθουν στη σχολική πραγματικότητα, εφόσον κάποια από αυτά δεν είχαν σχολεία και υποδομές στην αρχή της χρονιάς. Το σχολείο σίγουρα μπορεί να παίζει ρόλο σε αυτό. Εννοείται και οι καθηγητές να οργανώσουν κάποιες ομάδες και δράσεις, και ενημέρωσης αλλά και ψυχολογικής υποστήριξης. Οποιαδήποτε περιβαλλοντική ομάδα, εκτός από την ενημέρωση που μπορεί να προσφέρει στα παιδιά, τους δίνει και την αίσθηση ότι μπορούν να κάνουν κάτι για να το αλλάξουν αυτό και να έχουν ελπίδα.

Στο σχολείο σας υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Δεν το γνωρίζω. Επειδή είμαι σε πολλά σχολεία, δεν γνωρίζω κάποια συγκεκριμένη δράση ή ομάδα. Η δημιουργία σχολικών κήπων όμως, έτσι αυτό μου έρχεται στο μυαλό, θα μπορούσε να ενισχύσει τη σύνδεση των μαθητών με τη φύση και να τους διδάξει βιώσιμες πρακτικές.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι, δεν έχω λάβει.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Σίγουρα θα μπορούσε να υπάρξει κάποιο πρόγραμμα ενημέρωσης, γενικότερα για την κλιματική αλλαγή, αλλά και δράσεις για την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις στη χώρα μας, στην περιοχή που μένει το κάθε παιδί. Και το ότι απλά πράγματα θα μπορούσαν να κάνουν εκείνα για να βοηθήσουν ή για να ανακουφιστούν από αυτές τις συνθήκες, όπως χώροι πρασίνου, αναδασώσεις κλπ.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη ψυχική υγεία;

Πιστεύω ότι δεν υπάρχει επαρκής στήριξη. Και πάλι έχοντας στο μυαλό μου τις περιπτώσεις της Καρδίτσας και της Λάρισας με τις πλημμύρες, ξέρω ότι δεν υπήρχε στήριξη ούτε από την τοπική κοινότητα, ούτε από την πολιτεία για το ψυχολογικό κομμάτι.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Σίγουρα οι ψυχολόγοι που είναι στα σχολεία θα μπορούσαν να οργανώσουν κάποιες δράσεις που θα συμπεριλαμβάνουν όλα τα παιδιά και του σχολείου αλλά και τους γονείς. Και ξεχωριστά τους γονείς και τα παιδιά, και σε συνδυασμό.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Όχι.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 5

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα ή τομέα ειδικεύεστε;

Δύο χρόνια και είμαι μαθηματικός.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Όχι αρκετά ενημερωμένη, η αλήθεια είναι.

Από πού αντλείται αυτές τις πληροφορίες που παίρνετε;

Κυρίως από το διαδίκτυο και από τις ειδήσεις.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Έχω παρατηρήσει την υπερβολική ζέστη τα τελευταία χρόνια. Αυτό το κυριότερο. Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν ναι, ποιες; Εγώ δεν έχω παρατηρήσει ιδιαίτερες. Αυτό το οποίο μου κάνει εντύπωση είναι όταν έχει όντως πάρα πολύ ζέστη, ότι τα παιδιά δεν έχουν όρεξη να κάνουν τίποτα, ούτε για μάθημα, ούτε για δραστηριότητες. Αυτό είναι κάτι το οποίο έχω δει εγώ προσωπικά.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Ναι, αυτό που ανέφερα προηγουμένως.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο, να τα κάνουμε λίγο πιο συγκεκριμένα;

Κυρίως αυτό που ανέφερα ότι δεν υπάρχει όρεξη να κάνουν τίποτα. Φυσικά άγχος, στρες. Και με κάποια παιδιά που έχω συζητήσει υπάρχει και κάποια φοβία για το μέλλον. Το τι θα γίνει αργότερα, εάν από τώρα έχουμε αυτές τις αλλαγές στο περιβάλλον μας.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι πώς;

Φυσικά και μπορεί να παίζει ρόλο αν υπάρξουν κάποια εκπαιδευτικά προγράμματα, δραστηριότητες, σεμινάρια. Το ότι μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά, να μάθουν κάτι παραπάνω δηλαδή.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Δυστυχώς, όχι. Το σχολικό πρόγραμμα είναι γεμάτο με ακαδημαϊκές υποχρεώσεις, αφήνοντας πολύ λίγο χρόνο για υπαίθριες δραστηριότητες. Αυτό περιορίζει τις ευκαιρίες των μαθητών να βιώσουν τη φύση. Επίσης, ναι, πολλοί γονείς φοβούνται τις πιθανές ατυχηματικές καταστάσεις στη φύση, κάτι που περιορίζει τις ευκαιρίες των παιδιών να συμμετάσχουν σε τέτοιες δραστηριότητες.»,

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι, αλήθεια είναι πως όχι.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Να μπορούμε να καταρτιστούμε όλοι αυτοί που ενδιαφερόμαστε σχετικά με το ζήτημα για να μπορούμε να δώσουμε μια παραπάνω βοήθεια σε αυτά τα παιδιά. Να εκπαιδευτούμε εμείς δηλαδή.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Όχι, δεν υπάρχει επαρκής στήριξη, δυστυχώς.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Η πολιτεία και η τοπική κοινότητα θα έπρεπε να επικοινωνήσει με το εκάστοτε σχολείο έτσι ώστε να γίνουν κάποια προγράμματα για αυτό που είπαμε και προηγουμένως για να ενημερωθούν τα παιδιά για την κλιματική αλλαγή και συνεπώς αν νιώθουν ότι έχουν επηρεαστεί από αυτήν να ζητήσουν βοήθεια.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Το μόνο που ελπίζω είναι αυτό που προαναφέρθηκε ότι να γίνουν αργότερα κάποια προγράμματα έτσι ώστε και εμείς να καταρτιστούμε και τα παιδιά να ενημερωθούν με βάση αυτό και να έχει θετικές επιπτώσεις στην ψυχική τους υγεία.

Σας ευχαριστώ πολύ!

Εκπαιδευτικός 6

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα ή τομέα ειδικεύεστε;

Είμαι 23 χρόνια στο σχολείο και είμαι φιλόλογος. Διδάσκω όλα τα φιλολογικά μαθήματα.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για κλιματική αλλαγή και από πού αντλείτε αυτές τις πληροφορίες;

Δεν είμαι πλήρως ενημερωμένη. Ενημερώνουμε βασικά από το διαδίκτυο, από τα άρθρα που διαβάζω κατά καιρούς.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Οι κυριότερες επιπτώσεις είναι οι αλλαγές. Οι γενικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής παίρνοντας σαν άξονα στην αλλαγή των εποχών, ότι οι εποχές δεν είναι όπως ήταν παλιά και το κλίμα έχει αλλάξει πάρα πολύ. Έχουν μειωθεί οι μέρες του χειμώνα και όλο αυτό έχει μεγάλη αρνητική επίπτωση. Κυρίως στην αγροτική παραγωγή αφενός και αφετέρου στον τρόπο ζωής και στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Στο πώς αλλάζει η ζωή τους, για παράδειγμα μετά από πλημμύρες που έγιναν πέρυσι σε διάφορες περιοχές. Αυτά, γενικά.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας και αν ναι, ποιες;

Ίσως ακόμη δεν έχουν διαφανεί οι επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των μαθητών εδώ, των δικών μας. Γιατί, ας πούμε, δεν είμαστε στις περιοχές που επλήγησαν από πλημμύρες, για παράδειγμα, όπως θα έλεγα, έγινε στο Έβρο ή στη Θεσσαλία. Όμως, ή από πυρκαγιές, γιατί εμείς ζούμε στην πρωτεύουσα. Όμως σίγουρα, η αλλαγή και μόνο των εποχών και η αύξηση των ημερών που οι θερμοκρασίες είναι υψηλές και είμαστε ακόμη στο σχολείο, όπως τώρα την εξεταστική περίοδο, επηρεάζουν τους μαθητές, γιατί τους κάνουν αφενός πιο νωχελικούς, δεν έχουν όρεξη πολύ να δουλέψουν, αφετέρου, ίσως να τους κάνουν και πιο μελαγχολικούς. Αυτό, εδώ στην Αθήνα.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών στους που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Είναι αυτό που είπαμε πριν.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Μολονότι τα παιδιά δεν μου έχουν εκφραστεί. Γιατί το μάθημα δεν προσφέρεται να συζητήσουμε για την κλιματική αλλαγή, τα δικά μου μαθήματα. Συζητούμε άλλα. Πιστεύω ότι αν το συζητούσαμε, σίγουρα τα παιδιά θα αναφερόντουσαν ότι έχουν ένα άγχος για το μέλλον. Από την άλλη, περισσότερο είναι αυτό που είπα, είναι η θλίψη, η μελαγχολία.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν, ναι, πώς;

Πάντα το σχολείο σε ό,τι αφορά τους μαθητές μπορεί να παίζει πολύ σημαντικό ρόλο μετά την οικογένεια. Και μάλιστα όταν η οικογένεια δεν προσφέρει κάτι, πρέπει το σχολείο να το προσφέρει. Πιστεύω ότι άνθρωποι ειδικά καταρτισμένοι πάνω στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, οι επιστήμονες, τόσο των φυσικών επιστημών όσο κυρίως και της ψυχολογίας κλπ, μπορούν σίγουρα να βοηθήσουν τα παιδιά προς αυτή την κατεύθυνση.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Από όσο γνωρίζω, όχι. Θα μπορούσαμε να προτείνουμε την οργάνωση εβδομαδιαίων εκδρομών σε τοπικά πάρκα, ώστε οι μαθητές να έχουν την ευκαιρία να εξερευνήσουν και να μάθουν για τη φύση. Ή η εισαγωγή δραστηριοτήτων όπως η παρατήρηση πουλιών ή η φροντίδα ζώων θα μπορούσε να ενισχύσει τη σχέση των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που χρειάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Η στήριξη θα ήταν αυτό που είπα, ότι θα πρέπει είτε οι συνάδελφοι των φυσικών επιστημών να έχουν μια ειδικότερη κατάρτιση. Δεν ξέρω για εμάς τους φιλόλογους αν μπορούσαμε εμείς να στηρίξουμε. Περισσότερο πιστεύω αυτοί οι άνθρωποι που γνωρίζουν περισσότερο τις φυσικές επιστήμες. Αλλά και αυτό που λείπει πάρα πολύ από το σχολείο, ένας ψυχολόγος καλά καταρτισμένος θα μπορούσε να τα βοηθήσει. Μπαίνοντας στην τάξη, και έχοντας επαφή με τους μαθητές, δείχνοντας στα παιδιά κάποιες δράσεις, κάνοντας μόνο έτσι.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Δεν έχω δει καμία στήριξη.

Ποια μέτρα θα προτείνετε εσείς να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Να μεριμνήσουν, να στείλουν αυτό που είπα και πριν, ανθρώπους ειδικούς, να σταθούν δίπλα στα παιδιά, να ανιχνεύσουν τα άγχη τους, τον προβληματισμό τους και να μπορέσουν να τα στηρίξουν.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Όχι, δεν νομίζω.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 7

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

Ως εκπαιδευτικός το τελευταίο χρόνο και είμαι γεωλόγος ειδικής αγωγής.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Νομίζω πως είμαι ενημερωμένη και από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που τα διαφημίζουν, ειδικά τα τελευταία 20 χρόνια, έχει γίνει πολύς λόγος γι' αυτό.

Από πού αντλείται αυτές τις πληροφορίες;

Από τα μέσα ενημέρωσης, που ακούμε τα τελευταία γεγονότα που γίνονται, αυτές οι καταστροφές, τα ακραία καιρικά φαινόμενα, και τα λοιπά και από αυτά που έχω ήδη σπουδάσει.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Οι κυριότερες επιπτώσεις είναι και στον οικονομικό τομέα και στο περιβάλλον. Και για την καταστροφή δηλαδή του περιβάλλοντος και αυτό να έχει ως συνέπεια μετά να μην υπάρχουν πολλά αγαθά όσον αφορά την γεωργία.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν είναι ποιες;

Τώρα για τους μαθητές μου εδώ στο Παλαιό Φάληρο, δεν μπορώ να πω για την τελευταία χρονιά αν έχω καταλάβει κάτι. Το μόνο που μπορώ να πω είναι να έχουν επηρεαστεί ως προς τον καύσωνα, ως προς την υψηλή θερμοκρασία δηλαδή. Φαντάζομαι σε άλλες περιοχές της Ελλάδας αλλά και του κόσμου, με διάφορες πλημμύρες, καταστροφές,

πυρκαγιές, εκεί σίγουρα θα υπάρχει κάποιο στρες οπωσδήποτε και κάποια θλίψη ή απογοήτευση.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Σίγουρα αυτό το παρατηρούμε όχι μόνο στους μαθητές και στους διδάσκοντες και γενικά σε όλους, όσον αφορά την ψηλή θερμοκρασία, το καύσωνα ή τα ακραία καιρικά φαινόμενα, το απότομο - ξαφνικό χιόνι. Έχουμε δει διάφορα περίεργα.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Το άγχος, το στρες, το φόβο για το μέλλον.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι, πώς;

Βέβαια, μπορούν να υπάρχουν εργαστήρια δεξιοτήτων κάποιες ώρες και να μπορούν να εκπαιδεύονται οι μαθητές και για να προφυλάσσουν το περιβάλλον αλλά και να κατανοούν περισσότερο τις επιπτώσεις όσον αφορά την μεγαλύτερη θερμοκρασία του πλανήτη. Η φύση είναι ένας καταπληκτικός δάσκαλος. Η επαφή με το περιβάλλον προάγει τη δημιουργικότητα των παιδιών, καθώς τα ωθεί να εξερευνήσουν και να δημιουργήσουν νέες ιδέες. Η ψυχολογική υποστήριξη που παρέχει η φύση είναι αναντικατάστατη. Έρευνες έχουν δείξει πως οι μαθητές που περνούν χρόνο σε υπαίθριες δραστηριότητες έχουν καλύτερη διάθεση και μεγαλύτερη διάθεση για μάθηση.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Σίγουρα υπάρχουν ομιλίες. Κάποιες δράσεις που γίνονται τη μέρα του περιβάλλοντος, ας πούμε τον Ιούνιο. Και μέσα από τα εργαστήρια δεξιοτήτων, σίγουρα θα κάνουν κάποιες. Θα ήθελα να σημειώσω εδώ, πως οι ανησυχίες των γονέων για την ασφάλεια των παιδιών σε υπαίθριες δραστηριότητες είναι ένας από τους λόγους που δυσκολεύουν την ενσωμάτωση της φύσης στο πρόγραμμα. Χρειάζονται σεμινάρια και επιμορφώσεις που να εστιάζουν στην αξιοποίηση της φύσης ως εκπαιδευτικό εργαλείο.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζονται μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Συγκεκριμένα από την κλιματική αλλαγή, νομίζω πως θα υπήρχαν περιθώρια να εμβαθύνουμε περισσότερο σε αυτό.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Περισσότερη ενημέρωση, και από τους διδάσκοντες, και από το Υπουργείο, και από την πολιτεία γενικότερα. Να γίνονται δράσεις.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία, την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στη ψυχική υγεία;

Από τη στιγμή που αυτό μας ταλαιπωρεί τα 20 χρόνια πιστεύω ότι θα μπορούσαν να γίνουν περισσότερα βήματα προς αυτήν την κατεύθυνση. Παρ' όλα αυτά γίνονται, αλλά θα έπρεπε κάτι παραπάνω. Παρά την αναγνώριση της σημασίας της φύσης στην εκπαίδευση, οι πόροι που διαθέτουμε είναι περιορισμένοι, γεγονός που καθιστά δύσκολη την υλοποίηση σχετικών δραστηριοτήτων.

Ποια μέτρα θα προτείνατε να ληφθούν από την πολιτεία, την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Ενημέρωση στα σχολεία, οι δήμοι να κάνουν δικές τους δράσεις για την ευαισθητοποίηση καθαρισμών, δασών, για να ευαισθητοποιήσουμε λίγο περισσότερο τον κόσμο από μόνοι μας, να κάνουμε κάτι να μην τα χειροτερεύουμε τα πράγματα. Να μαζέψουμε τα σκουπίδια μας κατ' αρχήν. Ή τις μέρες που έρχεται πάρα πολύ καύσωνα, να μη τα αφήνουμε και έξω.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Όχι δε θα ήθελα.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 8

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα ή τομέα ειδικεύεστε;

Εργάζομαι τα τελευταία τέσσερα χρόνια και είμαι φιλόλογος.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Νομίζω ότι έχω έτσι μέτρια ενημέρωση κυρίως ότι ψάχνω μόνη μου από περιοδικά, ίντερνετ, με φίλους.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Επιπτώσεις κυρίως θεωρώ ότι πέρα από το κομμάτι της υγείας είναι και στη ψυχολογία των ανθρώπων.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν, ποιες;

Σίγουρα. Μια κλιματική αλλαγή μπορεί να οδηγεί σε ένα μαθητή σε άγχος, σε στρες, να μην νιώθει καλά με τον εαυτό του.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή στη διάθεση των μαθητών σας και πού πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Πολλές φορές έχει τύχει, ανάλογα με τις συνθήκες που υπάρχουν τα παιδιά, να στρεσάρονται, να νιώθουν περίεργα, οπότε σίγουρα επηρεάζει. Τώρα το πού οφείλονται δεν το γνωρίζω.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Περισσότερο, νομίζω, ότι έχει να κάνει με το στρες και τη διαχείριση του άγχους.

Πιστεύετε ότι το σχολείο σας μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι, πώς;

Σίγουρα, αν δεν μπορεί το σχολείο, τότε ποιος. Αν υπήρχε μια καταρτισμένη ομάδα με ψυχολόγους ή ανθρώπους που θα μπορούσαν έτσι να προσφέρουν στα παιδιά, και στους εκπαιδευτικούς και στα παιδιά, σίγουρα.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Νομίζω ότι στο παρόν σχολείο δεν έχει γίνει κάποια τέτοια δράση. Ωστόσο, θεωρώ ότι έχει την δυναμική να το κάνει.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Συγκεκριμένη εκπαίδευση όχι. Ότι ψάχνω από μόνη μου, προσωπικά, και μπορώ να στηρίξω από μόνη μου τους μαθητές.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Ίσως μία ενημέρωση. Κάποια οργάνωση τοπική. Ναι, κάποια δράση με κάποιο τοπικό φορέα. Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι κρίσιμη για την αποτελεσματική υλοποίηση προγραμμάτων στη φύση.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Νομίζω ότι δεν υπάρχει. Η έλλειψη πόρων είναι ένα τεράστιο εμπόδιο για την ανάπτυξη προγραμμάτων επαφής με τη φύση. Χρειαζόμαστε χρηματοδότηση για να αναπτύξουμε και να υποστηρίξουμε τέτοιες πρωτοβουλίες

Ποια μέτρα θα προτείνατε για να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Αυτό που πρέπει να γίνει σίγουρα είναι δράσεις. Από το ίδιο το σχολείο, με μικρές ομάδες, να εντάσσονται τα παιδιά σε προγράμματα, να ενημερώνονται.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με την επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Δεν νομίζω.

Ευχαριστώ.

Εκπαιδευτικός 9

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

30 χρόνια εργάζομαι, περίπου. Και κάνω τεχνολογία τα τελευταία 8 χρόνια.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Θα έλεγα αρκετά, διαβάζω.

Από πού αντλείτε αυτές τις πληροφορίες;

Από διάφορα άρθρα σε ηλεκτρονικά περιοδικά και εφημερίδες. Και κάποια sites, δημοσιεύσεις κάποιων σχετικών καθηγητών του δικού μας πανεπιστημίου.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Οι κυριότερες επιπτώσεις είναι στην καθημερινότητά μας. Δηλαδή μας έχουν κάνει να αλλάξουμε κατά κάποιο τρόπο την καθημερινότητά μας. Και όχι τόσο πολύ στη σημερινή εποχή, αλλά βλέπω ότι θα αλλάξουν πολύ πιο γρήγορα μέσα στα επόμενα χρόνια. Θα το δούμε πολύ πιο σύντομα να γίνεται αυτό, στα αμέσως επόμενα χρόνια. Στις μετακινήσεις μας, στον τρόπο που ζούμε, στον τρόπο της δουλειάς μας, της αναψυχής μας.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν ναι, ποιες;

Όχι. Τουλάχιστον σε αυτή τη φάση. Στο μέλλον ίσως, αλλά τώρα, στο στάδιο που βρισκόμαστε, όχι. Δεν νομίζω πως έχει επηρεάσει.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Όχι. Το ίδιο πάλι.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Δεν παρατηρώ, σύμφωνα με τις προηγούμενες απαντήσεις.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι, πώς;

Το σχολείο πάντα παίζει ρόλο στην ψυχολογική υγεία των παιδιών. Θέλω να πιστεύω πάντα προς το καλύτερο, δηλαδή βοηθώντας πάντα τα παιδιά. Και θα ήθελα να παίρνουμε πρωτοβουλίες σαν σχολείο, έτσι ώστε να υπάρχει σωστή ενημέρωση στα παιδιά. Γιατί όταν γνωρίζεις κάτι, τότε αυτό δεν σε αγχώνει. Το άγνωστο σε αγχώνει. Αυτό που γνωρίζεις ούτε σε αγχώνει ούτε σε φοβίζει. Το μαθαίνεις και το αντιμετωπίζεις σωστά μετά.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Όχι.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Όχι.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Στήριξη, σε πρώτη φάση θα ήθελα να αποκτήσουν γνώση, γιατί το θεωρώ το άλφα και το ωμέγα. Και σε δεύτερη φάση, ψυχολογικά είπαμε να αποκτήσουν γνώση. Έτσι θα

ήθελα να τους βοηθήσω. Δηλαδή να διοργανώσω κάποιου είδους δράσεις μέσα στο σχολείο. Το προσπάθησα και παλιότερα να το κάνω αυτό. Έτσι ώστε να αποκτήσουν μια γνώση έτσι όπως θέλω εγώ, ολοκληρωμένη. Όχι με κουβέντες από εδώ και από εκεί. Και νομίζω ότι θα ήταν αρκετό να τους βοηθήσει να ανταπεξέλθουν μελλοντικά οι ίδιοι. Αν και πιστεύουμε στη σημασία της φύσης στην εκπαίδευση, ο περιορισμένος χρόνος μας εμποδίζει να οργανώσουμε και να υλοποιήσουμε τις απαραίτητες δραστηριότητες.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Όχι.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Το ίδιο. Αυτό που θα έκανα εγώ θα ήθελα να το κάνουν και εκείνοι. Δηλαδή να οργανώνουν διάφορες ίσως βραδιές, πρωινά που να ενημερώνουν μικρούς και μεγάλους γύρω από την κλιματική αλλαγή. Η συνεργασία με περιβαλλοντικές οργανώσεις θα μπορούσε να μας παρέχει τους απαραίτητους πόρους και γνώση για την ανάπτυξη αποτελεσματικών προγραμμάτων στη φύση. Πολλές από τις πιο δημιουργικές στιγμές των ανθρώπων και κατ' επέκτασιν των μαθητών συμβαίνουν όταν βρίσκονται έξω στη φύση. Η εξερεύνηση και η παρατήρηση του φυσικού κόσμου τους κάνει να σκέφτονται διαφορετικά.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Όχι.

Ευχαριστώ.

Εκπαιδευτικός 10

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα ή ειδικότητα ειδικεύεστε;

Είμαι φιλόλογος και εργάζομαι πάνω από 25 χρόνια.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Νομίζω ότι είμαι αρκετά ενημερωμένη.

Από πού αντλείτε αυτές τις πληροφορίες;

Από εφημερίδες που διαβάζω.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Η αύξηση της θερμοκρασίας. Κυρίως έτσι το βιώνουμε νομίζω. Την αύξηση της θερμοκρασίας και όλες τις συνέπειες που επιφέρει. Λιώσιμο πάγων. Αυτό σκέφτομαι κυρίως. Η ρύπανση των πόλεων.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν ναι, ποιες;

Δεν βλέπω να τους απασχολεί, να πω την αλήθεια. Την πλειοψηφία τουλάχιστον των μαθητών, ή να τους αγχώνει. Υπάρχουν κάποιες ξεχωριστές περιπτώσεις παιδιών, που ανησυχούν πολύ και σκέφτονται πολύ αυτά τα θέματα. Αλλά νομίζω ότι είναι μειοψηφία.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Όχι, εγώ δεν αισθάνομαι κάτι τέτοιο.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι, πώς;

Βεβαίως, καταρχάς μπορεί να ενημερώσει τα παιδιά στα θέματα αυτά. Και εφόσον είναι ενημερωμένα και έχουν ψυχολογικές επιπτώσεις, και να τα ανακουφίσει. Όταν οι επιστήμονες μιλάνε στα παιδιά με δεδομένα, νομίζω ότι τα παιδιά ανακουφίζονται. Εφόσον ο επιστήμονας είναι αισιόδοξος και μπορεί να δει κάποια λύση στο θέμα.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Όχι στα μαθήματα που διδάσκω εγώ, αλλά ναι. Πιστεύω ότι υπάρχουν μαθήματα και δραστηριότητες.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Καμία.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους... για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Νομίζω ότι επιστήμονες που θα ήταν επικοινωνιακοί και θα μπορούσαν να εκλαϊκεύσουν τη γνώση τους στα παιδιά θα μπορούσαν να φανούν χρήσιμοι και πιθανόν ψυχολόγοι, αν βλέπουμε ψυχολογικές συνέπειες.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Δεν έχω καταλάβει κάτι τέτοιο.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Θα μπορούσε ο Δήμος και να οργανώσει προγράμματα εκπαιδευτικά για τα παιδιά και να τα εμπλέξει σε δράσεις που προστατεύουν το περιβάλλον. Προτείνουμε την ανάπτυξη συνεργασιών με τοπικούς φορείς για την οργάνωση εκδρομών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη φύση. Και βέβαια, αν θα είχε ψυχολόγους και κοινωνικούς λειτουργούς, να βοηθήσει και στο ψυχολογικό κομμάτι. Δεν αντιλαμβάνομαι να υπάρχει επάρκεια προσωπικού, βέβαια, σε αυτούς τους τομείς.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία των μαθητών;

Όχι.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 11

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεσθε;

30, Αγγλικά.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Λίγο ή αρκετά, εκεί.

Από πού αντλείται αυτές τις πληροφορίες;

Από τα social media.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Γενικά, στη γεωργία, στη μόλυνση του περιβάλλοντος.

Πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν ναι, ποιες;

Νομίζω ότι έχει επιπτώσεις. Αλλά ποιες. Α, άγχος, στρες, ναι, μάλλον.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Ναι. Παραδείγματος χάρη, όταν ζεσταίνονται πάρα πολύ, όπως την περίοδο των εξετάσεων που δεν μπορούσαν να γράψουν και τους έκανα αέρα εγώ. Άρα, λοιπόν, η αύξηση της θερμοκρασίας.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Άγχος. Μάλλον άγχος και φόβος για το μέλλον. Ανασφάλεια για το μέλλον.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίξει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι, πώς;

Με σεμινάρια. Θα μπορούσε, ναι.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Προς το παρόν, όχι. Το σχολείο μας δεν διαθέτει και επαρκείς χώρους πρασίνου για να πραγματοποιήσουμε υπαίθριες δραστηριότητες, κάτι που αποτελεί σοβαρό περιορισμό στην εκπαιδευτική μας προσέγγιση.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές;

Όχι, όχι.

Τι είδους στήριξη ή πόρους θα θεωρούσατε χρήσιμους για να βοηθήσετε τους μαθητές σε αυτό το ζήτημα;

Να ενημερωθούν από τους αρμόδιους φορείς.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την Πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής;

Προς το παρόν, όχι. Όχι.

Ωραία! Ποια μέτρα θα προτείνατε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική Κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Με κατάλληλους καθηγητές ίσως, που είναι οι αρμόδιοι να ενημερώσουν τους μαθητές.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλατε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής της ψυχικής υγείας των μαθητών;

Όχι.

Ευχαριστώ πολύ.

Εκπαιδευτικός 12

Πόσα χρόνια εργάζεστε ως εκπαιδευτικός και σε ποιο μάθημα η τομέα ειδικεύεστε;

Εργάζομαι 21 χρόνια, ασχολούμαι με τα φιλολογικά μαθήματα επειδή είμαι φιλόλογος.

Ειδικεύομαι σε όλα τα φιλολογικά.

Πόσο ενημερωμένη νιώθετε ότι είστε για την κλιματική αλλαγή;

Δεν νιώθω επαρκώς ενημερωμένη.

Από πού αντλείτε πληροφορίες;

Αντλώ τις πληροφορίες από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, από το διαδίκτυο και από ό,τι πέσει στα χέρια μου ενημερωτικό για το συγκεκριμένο θέμα.

Ποιες θεωρείτε ότι είναι οι κυριότερες επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής γενικά;

Θεωρώ ότι υπάρχουν επιπτώσεις οργανικές, στην υγεία των ανθρώπων αλλά υπάρχουν και επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των ανθρώπων. Οργανικές, εννοώ το αίσθημα της δυσφορίας, της δυσανεξίας όταν κάποιος ζεσταίνεται, το αίσθημα της ασφυξίας όταν δεν μπορεί να κυκλοφορήσει, αναπνευστικά προβλήματα.

Άρα λοιπόν πιστεύετε ότι η κλιματική αλλαγή έχει επιπτώσεις την ψυχική υγεία των μαθητών σας; Και αν ναι, ποιες;

Θεωρώ ότι έχει επιπτώσεις και στην ψυχική υγεία των μαθητών, ιδιαίτερα γι' αυτές τις ηλικίες που είναι πολύ ευαίσθητες ηλικίες. Πιστεύω ότι σίγουρα συμβάλλει στην αύξηση μιας ανασφάλειας, του στρες. Μάλιστα πρόσφατα διάβασα ότι υπάρχει και ένας όρος «οικολογικό άγχος» για τους νέους ανθρώπους. Αναμενόμενο, είναι και μια ανασφάλεια για το μέλλον του πλανήτη.

Έχετε παρατηρήσει αλλαγές στη συμπεριφορά ή τη διάθεση των μαθητών σας που πιστεύετε ότι μπορεί να σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή;

Έχω παρατηρήσει μια αυξημένη υπερένταση και έναν αυξημένο στρες. Μέχρι τώρα δεν θεωρούσα ότι αυτά συνδέονταν με την κλιματική αλλαγή, αλλά έτσι όπως εξελίσσατε τα πράγματα θεωρώ ότι είναι μια από τις πιθανές εξηγήσεις. Και μάλιστα σε έρευνες που

έχουν γίνει θεωρείται ότι είναι ανάμεσα στα σημαντικά προβλήματα που απασχολούν τη νέα γενιά, το μέλλον του πλανήτη.

Ποια είδη ψυχολογικών επιπτώσεων παρατηρείτε περισσότερο;

Παρατηρώ και άγχος, στρες, ανασφάλεια, φόβο στο πλαίσιο της γενικότερης ανασφάλειας για το μέλλον και μια αίσθηση που απορρέει από τους νέους ότι όλα είναι παρόν.

Πιστεύετε ότι το σχολείο μπορεί να παίζει ρόλο στην αντιμετώπιση των ψυχολογικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής; Και αν ναι πώς;

Σίγουρα μπορεί να παίζει ρόλο. Τώρα οι τρόποι είναι ποικίλοι. Ένας τρόπος που σκέφτομαι είναι με μια ψυχολογική υποστήριξη γενικότητα των μαθητών, όχι μόνο για την κλιματική αλλαγή, αλλά σίγουρα να συμπεριλαμβάνει και αυτό.

Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ή δραστηριότητες στο σχολείο σας που ασχολούνται με την κλιματική αλλαγή;

Στο δικό μου σχολείο απ' ότι γνωρίζω όχι.

Έχετε λάβει εκπαίδευση ή καθοδήγηση για το πώς να στηρίζετε μαθητές που επηρεάζονται ψυχολογικά από την κλιματική αλλαγή;

Δυστυχώς όχι και θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό και είναι ένα από τα πράγματα τα οποία θα πρέπει να μουν σε προτεραιότητα για τα επόμενα χρόνια.

Τι είδους στήριξη ή πόρου θα θεωρούσατε χρήσιμος για να βοηθήσετε τους μαθητές σας σε αυτό το ζήτημα;

Καταρχάς θα απαιτούσα περισσότερη ενημέρωση. Και δεύτερον, θα ήταν χρήσιμο να υπάρξουν κονδύλια είτε από δήμους είτε από οικολογικές οργανώσεις, από το Υπουργείο, από διεθνείς οργανισμούς, και για την ενημέρωση των μαθητών, αλλά και για την ψυχολογική τους υποστήριξη.

Πιστεύετε ότι υπάρχει επαρκής στήριξη από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην ψυχική υγεία;

Όχι, δεν τα πιστεύω. Θεωρώ ότι είναι ένα σημείο στο οποίο απουσιάζει εντελώς η ενημέρωση.

Ποια μέτρα θα προτείνετε να ληφθούν από την πολιτεία ή την τοπική κοινότητα για την ενίσχυση της ψυχικής υγείας των μαθητών σε σχέση με την κλιματική αλλαγή;

Καταρχάς ενημέρωση. Και ότι προ είπαμε.. Η παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στους εκπαιδευτικούς θα τους εξοπλίζει με τις δεξιότητες που χρειάζονται για την οργάνωση ασφαλών και αποτελεσματικών υπαίθριων δραστηριοτήτων.

Υπάρχει κάτι άλλο που θα θέλετε να προσθέσετε σχετικά με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής της ψυχικής υγείας των μαθητών;

Δεν σκέφτομαι κάτι άλλο αυτή τη στιγμή. Το άγχος, το είπαμε έτσι, οικολογικό άγχος, φόβο, στρες, ανασφάλεια για το μέλλον. Ίσως και αύξηση επιθετικότητας μερικές φορές, γιατί αυτή η δυσφορία σου δημιουργεί έναν εκνευρισμό και μια αυξημένη επιθετικότητα, η οποία ούτως ή άλλως συναντάται στην νεανική και ηλικία. Και λογικό είναι μέσα σε συνθήκες δυσφορίας αυτή η επιθετικότητα να εντείνεται.

Ωραία, ευχαριστώ πολύ.